

1982/83:107

Torsdagen den 24 mars fm.

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i arbetsmarknadsutskottet under Nils-Olof Grönhagens ledighet anmält hans ersättare Sven Lundberg.

Moderata samlingspartiets partigrupp har som suppleant i finansutskottet under Lennart Bloms ledighet anmält hans ersättare Axel Wennerholm.

Andre vice talmannen förklarade valda till

suppleant i finansutskottet

Axel Wennerholm (m)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Sven Lundberg (s)

2 § Justerades protokollen för den 16 innevarande månad.

3 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad hemställer härmed om att bli entledigad från uppdraget som suppleant i riksbanksfullmäktige.

Stockholm den 22 mars 1983

Mats Svegfors

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Torsdagen den
24 mars 1983

*Meddelande om
interpellationsvar*

*Om utvärdering
av den vertikala
skolorganisationen*

4 § Meddelande om svar på interpellation 1982/83:91

Anf. 2 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen 6 kap. 1 § får jag meddela att jag på grund av resor inte är i tillfälle att besvara Anders Björcks interpellation om massmediakommitténs direktiv inom föreskriven tid. Jag avser att besvara interpellationen måndagen den 11 april 1983.

5 § Svar på fråga 1982/83:302 om utvärdering av den vertikala skolorganisationen

Anf. 3 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Elisabeth Fleetwood har frågat mig om jag har för avsikt att föreslå regeringen att uppdra åt skolöverstyrelsen att utvärdera den s. k. totala vertikala skolorganisationen. Denna innebär att nioårig grundskola och gymnasieskola finns i samma skolenhet.

Låt mig först erinra om att 1940 års skolutredning, 1957 års skolberedning och 1960 års gymnasieutredning alla diskuterade frågan om vertikal samordning och alla fann avgörande skäl tala mot en sådan. Så framhöll t. ex. gymnasieutredningen att en förutsättning för en väl fungerande gymnasieskola är att de olika studievägarna inom denna kan väljas på "lika villkor". Utredningen fann att detta krav inte kunde tillgodoses i fråga om grundskoleelever vid vertikala skolenheter. Organisations- och lokaliseringskäl talade också mot en vertikal struktur. Detta synsätt kom till uttryck i 1968 års beslut om vad som i dag är den horisontellt integrerade gymnasieskolan, organisatoriskt frikopplad från underliggande stadier.

Jag vill för min del inte utesluta att det på några få orter med ett mycket stort elevunderlag och ett brett utbildningsutbud kan finnas utrymme också för vertikalt organiserade skolenheter. På sådana orter är givetvis när det gäller val till gymnasieskolan risken mindre för bundenhet till den egna skolenhetens snäva linjeutbud. Som generell modell är emellertid den vertikala organisationen otänkbar – den strider ju bl. a. mot strävandena att lokalisera den grundläggande medborgarligen utbildningen så att den blir lättillgänglig för så många barn och ungdomar som möjligt. Jag har under det senaste halvåret av framställningar från lokala skolmyndigheter förstått att det finns en stark strävan att så långt möjligt förlägga grundskolans undervisning i medborgarnas närmiljö. En vertikal skolform skulle ju normalt tvinga fram långa resor också för lågstadiets barn, något som inte kan anses lämpligt eller önskvärt.

Centrala utvärderingar av organisationsmodeller som är omöjliga att tillämpa i stora delar av landet är enligt min bedömning inte meningsfulla.

Detta får vara en uppgift för de kommuner där det är möjligt att organisera sådana enheter. Jag är därför inte beredd att ta initiativ till någon utvärdering.

Anf. 4 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag ber att få börja med att tacka skolministern för svaret. Att säga att jag är besviken är att säga för litet. Jag tycker att svaret är närmast häpnadsväckande. Vad finns det för anledning att inte utvärdera ett system som har fungerat så väl på många platser?

Jag frågar mig ibland vart den socialdemokratiska skolpolitiken är på väg. Sedan 1979, då jag kom in i riksdagen, har jag tillsammans med Ann-Cathrine Haglund väckt tre motioner om en utvärdering av den vertikala skolorganisationen. I en socialdemokratisk motion från i år begär Oskar Lindkvist och Stig Gustafsson en sådan här utvärdering. Vad i all världen är det som gör att man inte vågar utvärdera denna verksamhet, för att se om den bör vara en del av vår skolorganisation?

Jag håller med skolministern om att den vertikala skolorganisationen inte kan vara en generell modell, men det är inte heller någon som har begärt det. Dessa skolor fungerar i stora tätorter, där den sociala oron är större och det är svårare för ungdomarna och barnen att växa upp. Det är just i de områdena som dessa skolor skulle behövas. Jag anser att man sviker barnen i Tensta, Rinkeby, innerstaden, Botkyrka och många andra områden när man inte vill vara med och utvärdera väl fungerande skolor. Vi vet allihop att det framför allt är Ahlströmska skolan och Höglandsskolan som vi i dag diskuterar, men det är inte dessa två skolor som sådana, utan systemet.

Anna-Greta Leijon deltog för någon tid sedan i en skoldebatt i TV där socialdemokraterna beskyldes för att ha varit njuugga när det gällde alternativa skolor. Jag har inte hennes uttalande absolut ordagrant, men innebörden var definitivt: Ja, jag kan nog erkänna att vi har varit njuugga. Det kan jag nog medge, sade hon. Men det fanns också ett underförstått konstaterande att den tiden nu kanske var över. Man hade hunnit så långt på skolans område att man borde kunna öppna dörrar för andra typer av organisation.

Det är inte rimligt att vi skall låta denna skolform försvinna ur svenskt skolväsende med tanke på de många positiva synpunkter som – från människor uppifrån och ned i skolorganisationen, från tidigare skolministrar och från socialdemokratiskt håll – har anlagts på detta system.

Jag har så mycket att säga, men det återstår bara en halv minut av min taletid. Jag hoppas att skolministern går upp i många repliker, så att vi får möjlighet att verkligen penetrera denna fråga. Jag återkommer i repliker.

Anf. 5 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Vi är uppenbarligen överens om att den vertikala skolorganisationen inte är tillämplig i landet som helhet. Jag har pekat på att den ledande principen är – som alla partier har accepterat – att vi skall söka medverka till att vi får skolor i medborgarnas närmiljö. Våra barn skall inte behöva ha långa resor till skolorna. Vi skall också behålla de små skolenheterna i glesorterna.

Jag har all respekt för de två skolor som har varit föremål för diskussion i Stockholm, och jag vet att det är fungerande skolor. Jag har emellertid inte, i

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Om utvärdering
av den vertikala
skolororganisationen*

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Om utvärdering
av den vertikala
skolororganisationen*

motsats till Elisabeth Fleetwood, uppfattat att diskussionen har handlat om skolsystemet som sådant. Jag har uppfattat att diskussionen i Stockholm har rört två bestämda skolor – just skolorna som sådana. Jag har också haft förståelse för dem som har velat bevara just dessa skolor. Jag har tidigare inte förstått att det gällde att bevara ett skolsystem, oavsett var skolorna var förlagda.

Anf. 6 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag sade att jag hade förståelse för att det här inte var en generell modell för hela landet, och där är vi överens, herr skolminister. Men i tätorterna är det inte långa avstånd, om man väljer denna skolform. Som jag sade är det också här behoven finns. Det vet vi genom de utfrågningar i TV som har varit så vanliga under sista tiden. Vid en av dem svarade en mycket klok flicka från en av dessa skolor på en fråga från en socialdemokrat om vad vi skall göra för ungdomarna i Tensta. Hon sade: Bygg en skola som vår! Jag tror att hon hade det rätta svaret – det är just det vi slåss för, vi som tror på denna skolform och som vill låta de elever som har det besvärligt få denna möjlighet att komma in där. Det får inte vara så att den är förbehållen ett litet fåtal, utan flera skall få den. Att det sedan inte finns sådana möjligheter ute i landet är riktigt, men där är den sociala miljön i allmänhet också bättre, till båtнад både för social gemenskap och för gott kunskapsinhämtande. Det är ju det vi anser att denna skolform kan ge.

Jag skulle också vilja fråga: Var tycker skolministern att respekten finns för alla dem som arbetat för och i dessa skolor under så många år? Det gäller elever, föräldrar, lärare och politiker – många politiker från alla partier. Många aktioner kommer fortfarande att sättas i gång för dessa skolor. Tror man riktigt mycket på någonting vill man inte ge vika i första taget, och det har inte heller dessa skolor gjort. Var finns således respekten för det kunnande och det engagemang som dessa människor har visat?

Jag tycker att skolministern flera gånger har yttrat sig mycket klokt i skolsammanhang, och därför är min besvikelse i dag desto större. Var det då bara ord utan innehåll, måste jag säga att jag beklagar det. Vad skulle man förlora för den vanliga grundskolan och det vanliga gymnasiet genom en utvärdering? SÖ har resurserna, och det är därför som både socialdemokrater och moderater begär en utvärdering genom SÖ:s försorg – en enstaka skolstyrelse kan inte genomföra en sådan.

Anf. 7 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! I sitt första inlägg sade Elisabeth Fleetwood att man sviker barnen i Tensta genom att inte utvärdera den vertikala skolan. Får jag därav dra slutsatsen att Elisabeth Fleetwood skulle kunna tänka sig att rekommendera Stockholms lokala skolstyrelse att, om den bedömer det av olika skäl nödvändigt, lägga ner Högländsskolan och upprätta en motsvarande skola i Tensta?

Anf. 8 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Nej, det var en förhastad slutsats av skolministern. Jag har aldrig sett att man kan nedlägga en verksamhet och överföra sedan många år tillbaka framarbetat resultat och innehåll genom att flytta verksamheten från en plats till en annan. Men låt någon eller några av dessa skolor vara kvar som prototyper under en övergångstid! Bilda gärna sådana skolor i Tensta och jämför! Låt erfarenheten från Höglandsskolan och Ahlströmska skolan gå vidare till Tensta! Det är vad det gäller. Det gäller inte att bara flytta en skola från en plats till en annan. Innehållet följer tyvärr inte med på det sättet.

Det har ibland varit missförstånd beträffande de tolv årskullarna i en skola. Det sägs: Det är inte bra att bara gå i en skola, för då får man inte lära sig något om världen utanför sin skola. Det är en fullständig missuppfattning. Det är inte tal om att ett enskilt barn skall tillbringa tolv år av sin tid i en skola, utan att tolv årskullar skall lära sig umgås med varandra, lära sig att socialt samarbeta, få så mycket kunskap som möjligt.

Anf. 9 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag delar uppfattningen att man inte kan flytta en skola hur som helst för att få verksamheten återupprättad på ett annat ställe. Med den insikten har jag dragit slutsatsen att debatten i Stockholm inte primärt har rört systemet som sådant, utan att den handlat om två skolor, som har en särskild karaktär och en särskild tradition. Jag har också haft anledning att uttala respekt både för det arbete som bedrivs i dessa skolor och för det engagemang och det kunnande som finns hos dem som i olika egenskaper är knutna till skolorna – som lärare, som elever eller som föräldrar. Jag har vidare sagt att jag tycker att det vore bra om skolorna kunde bevaras. Men jag har inte varit beredd att dra så långtgående slutsatser att jag sagt att det var organisationssystemet som sådant som skulle bevaras.

Anf. 10 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Om det är så, då känns det inte helt hopplöst, men kanske på något sätt destruktivt. Jag trodde nämligen att alla som har lyssnat på skolornas företrädare har begripit att det är ett system man arbetar för, att det är ett innehåll och en skolform, och inte ett par tre skolenheter. Jag tror inte att så många utanför dessa skolor skulle ha engagerat sig för dem i debatten, om det bara hade gällt dessa enheter.

Detta är, herr statsråd, en missuppfattning. Det handlar om ett system som vi tror på. Det är ett system som vi tror skapar en god skolmiljö och en god inlärningsmiljö som vi slåss för.

Anf. 11 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag är väl medveten om vilka principiella synpunkter det är som framförs av dem som företräder dessa skolor. Skälet till resonemanget i min förra replik är att dessa synpunkter tyvärr inte kan ligga till grund för planeringen av våra skolenheter, eftersom vi har varit angelägna om att behålla skolor i den nära miljön.

Torsdagen den
24 mars 1983

*Om åtgärder mot
rasistiska inslag
i närradiosänd-
ningar*

Också här i Stockholm, i denna stora stad, har vi ett antal skolor som måste läggas ner. I det område där jag bor har vi svårt att få elever till låg- och mellanstadieskolan i den nära miljön. Vi har också alldeles nyligen fått veta att man fattat beslut om nedläggning av Gubbängens gymnasium, vilket vi som bor i Hökarängen har anledning att beklaga. Det är alltså inte så, att detta är en speciell glesbygdsfråga.

Anf. 12 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Naturligtvis är det inte en glesbygdsfråga. Resonemanget om glesbygd kan vi lämna åsido, för vi är helt eniga om att detta inte är en skolorganisation som passar i glesbygd, utan det gäller att ha den just i tätorter, där den sociala miljön kan vara besvärlig för eleverna.

Jag känner stor respekt för det arbete som bedrivs i de här skolorna, sade skolministern. Det är jag mycket glad för, eftersom jag tror, att om vi kan övertyga skolministern om fördelarna med dem – skolministern har på något sätt kommit "snett" i den här frågan genom att tala om skolenheternas nedläggning och inte om innehållet i skolformen –, kanske vi kan få en ändring till stånd.

Man kan inte underlåta att konstatera hur smidigt studieövergångarna går i sådana här skolor. Vi har tillsatt en arbetsgrupp som skall se på övergången från förskola till lågstadium. Allt sådant underlättas med denna skolform. Dessutom bedriver man en fadderverksamhet. – Jag är ledsen att detta inte är en interpellationsdebatt, så att jag verkligen hade kunnat penetrera den här frågan. Med tacksamhet skulle jag använda mig av möjligheten att tala med skolministern om detta i annat sammanhang – i en debatt eller på annat sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1982/83:324 om åtgärder mot rasistiska inslag i närradiosändningar

Anf. 13 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Tyra Johansson har frågat mig om jag avser vidta någon åtgärd för att rasistiska inslag i närradiosändningar på ett effektivare sätt skall kunna stoppas.

Frågan föranleds av att det enligt frågeställaren förekommer rasistiska inslag i närradion, trots att riksdagen nyligen beslutat om en komplettering av närradiolagen för att göra det lättare för närradiomyndigheten att ingripa vid överträdelse av bestämmelser i närradiolagen.

Den nyligen genomförda lagändringen innebär en komplettering av 15 § närradiolagen. Genom kompletteringen ges närradiokommittén möjligheter att omedelbart ingripa mot överträdelse mot bestämmelserna i närradiolagen på så sätt att kommitténs beslut bl. a. i frågor om återkallelse av tillstånd skall gälla redan innan beslutet vunnit laga kraft. Denna förändring ger

---

*Om åtgärder mot
rasistiska inslag
i närradiosänd-
ningar*

möjligheter att tidigare ingripa mot rasistiska inslag i närradion. Den ändrade lagstiftning om hets mot folkgrupp, som också trädde i kraft den 1 januari, innebär även den en skärpning av reglerna.

Jag ser mycket allvarligt på det här problemet. Rasistiska inslag hör enligt min mening inte hemma i våra massmedier. För närradions del innebär det dessutom att hela verksamheten kan komma i vanrykte. Innan jag är beredd att överväga ytterligare åtgärder på detta område, vill jag dock se hur de nyligen genomförda lagändringarna fungerar.

Anf. 14 TYRA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Göransson för svaret.

Problemet är att de rasistiska inslagen i Stockholms närradio fortsätter, trots att vi nu är en bit inne i det nya året och lagändringen alltså har varit i kraft en tid. Det är många människor som reagerar. En annan riksdagsledamot berättade för mig i går att hon var i färd med att ställa en fråga om det här problemet men upptäckte att jag redan gjort det, och därför avstod hon. Eftersom den här typen av otäcka programinslag inte förekommer i andra slag av massmedier, uppkommer frågan om närradions fortsatta verksamhet. Man frågar: Behöver vi verkligen närradion?

Jag begär inte att statsrådet skall svara på den frågan, men jag utgår ifrån att problemet noggrant följs från departementets sida. Att så är fallet framgår ju också av svaret. Det viktiga är att ingripanden görs med kraft och snabbhet, så att vi får ett slut på detta missbruk av etern.

Anf. 15 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Tyra Johansson ställer frågan – mot bakgrund av de övertramp som förekommer – om vi behöver närradio. Den frågan är naturligtvis i och för sig möjlig att diskutera. Olika företrädare har olika uppfattningar om huruvida närradion behövs. Jag tror att det är viktigt att den frågan inte får avgöras av det förhållandet att vissa grupper missbrukar en yttrandefrihet och en handlingsfrihet.

Det är 384 föreningar som sänder närradio, och det är en som har varit föremål för diskussion på grund av sina rasistiska sändningar. Av 106 timmars sändningstid i Stockholm är det tre kvart som denna förening har använt. Och det är mycket, om man ser till innehållet. Men f. n. finns det enligt uppgift som jag fått från närradiokommittén ingen anmälan mot den aktuella föreningen.

I det tilläggsdirektiv till närradiokommittén som vi kommer att utfärda inom de närmaste dagarna ingår bl. a. uppdraget att om det anses nödvändigt föreslå kompletteringar och förändringar i närradions regelsystem för att man skall kunna förhindra att detta medium missbrukas på det sätt som skett.

Anf. 16 TYRA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är ju strängt taget just i detta medium som man har möjligheter till övertramp. Jag hoppas verkligen att man från närradioföre-

Torsdagen den
24 mars 1983

Om en omprövning av förslaget rörande skogsavverkningskonton

ningarnas sida kommer att göra sitt bästa för att få slut på sådana här inslag. När vi nu har en skärpt lag gäller det att kunna använda den och sätta in den i tid, så att vi slipper ifrån sådana här problem.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1982/83:300 om en omprövning av förslaget rörande skogsavverkningskonton

Anf. 17 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Bertil Jonasson har frågat mig om jag är villig att i grunden ompröva förslaget till skogsavverkningskonto innan detta förvandlas till proposition till riksdagen.

Det förslag som Bertil Jonasson avser har varit remitterat till lagrådet. De synpunkter som lagrådet därvid framförde och som bör beaktas motiverar en omarbetning av förslaget. I det sammanhanget bör även alternativa åtgärder avsedda att öka insatserna från de passiva skogsägarnas sida i skogsvård och avverkning kunna prövas.

Anf. 18 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag vill först tacka jordbruksministern för svaret på min fråga om han var villig att i grunden ompröva regeringens förslag om avverkningskonto innan förslaget förvandlades till proposition i riksdagen.

Jag ställde frågan innan lagrådets svar kom och räknade med att få svar på den i den ordning som är vanlig när det gäller frågor. Den aktuella dagen ville inte jordbruksministern svara mig. I stället lät han meddela massmedia att avverkningskontoförslaget ej skulle framläggas, detta på grund av den starka kritiken från lagrådet.

Även om jag tycker att jordbruksministerns handlande – att inte svara mig den dagen – var underligt, skall jag inte hänga upp mig på principfrågor. Det var bra att ett så illa genomtänkt förslag aldrig framlades. Det är huvudsaken.

Den tid som står till buds när det gäller en fråga medger inte att jag penetrerar alla de situationer som skulle uppstått. Mycket har f. ö. sagts om detta.

I dag har jag fått beskedet att jordbruksministern framlägger ett annat förslag, och det har också lagts ett förslag i våra fack. Jag har inte hunnit studera det, men jag har kunnat konstatera att något förslag om skogsavverkningskonto inte är med.

Centerpartiet kommer i vanlig ordning att ta ställning till de framlagda förslagen, men jag kan inte låta bli att i detta sammanhang något fundera över vad som skulle ha hänt om inte centern så kraftigt hade protesterat mot innehållet i det förslag som gick till lagrådet och om inte LRF och tiotusentals skogsbrukare så häftigt hade reagerat mot vad man uppfattade som ett övergrepp, eller om lagrådet inte varit så kritiskt.

Om allt detta inte hade skett, är det sannolikt att jordbruksministern låtit förslaget bli proposition, och då hade den ena villan blivit värre än den andra.

Jag konstaterar att tack vare den kraftiga kritiken – inte minst från centerns sida – har nu ett annat förslag förelagts riksdagen. Därmed kan man säga att objektiv kritik kan ge resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1982/83:311 om en ny teknik inom majsodlingen

Anf. 19 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Sven Munke här frågat mig om jag är beredd medverka till att dispens från gällande utsädesbestämmelser kan lämnas för att införa en ny teknik inom majsodlingen.

För lantbruks- och grönyteväxter finns officiell kontroll och bedömning av sorters odlingsvärde. Statens växtsortnämnd granskar och fastställer vilka sorter som kan godkännas för intagning i rikssortlistan. Endast sorter som efter ingående officiell provning befunnits lämpliga att odla här i landet och som i något praktiskt viktigt avseende har visat sig innebära ett framsteg i förhållande till allmänt brukade handelssorter tas in i rikssortlistan. För att få plombera och sälja utsäde av lantbruks- och grönyteväxter krävs att dessa är intagna på denna lista.

I det aktuella fallet har lantbruksstyrelsen avslagit dispensansökan med hänvisning till att tillgången på utsäde av majssort som finns på rikssortlistan är god. Över beslutet har besvär anförts hos regeringen. Ärendet är f. n. på remiss hos berörda parter. I avvaktan på att beredningen av besvärsärendet slutförs är jag inte nu beredd att lämna något besked om kommande ställningstagande. Principiellt vill jag dock framhålla att nuvarande regler på utsädesområdet ger full möjlighet att införa nya sorter.

Anf. 20 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret.

Jag vill understryka att jag är väl förtrogen med de regler som gäller för plombering av utsäde. Men här råder speciella omständigheter; man ämnar införa en ny teknik när det gäller majsodling. Jag tycker att det skulle vara möjligt att få dispens från gällande bestämmelser i sådana här fall.

Jordbruksministern är vänlig nog att tala om att det går att införa dessa sorter, men det går inte att statsplombera och sälja dem. Den här nya tekniken har inneburit mycket stora kostnader för de progressiva lantbrukare som har satsat på den. Lantbrukarna har för avsikt att sälja dessa tjänster i ett paket; de skall så sorten, tillhandahålla utsäde och också tröska den. Och det är just på tröskningens område som den här aktuella sorten visat sig särskilt lämplig. Jag kan nämna att en av Danmarks största majsodlare, som har över 600 tunnland majs och föder upp 18 000 grisar,

Torsdagen den
24 mars 1983

*Om användningen
av spannmåls-
överskott*

säger att av 200 prövade majssorter har han funnit denna vara den absolut bästa för den nya tekniken.

Jag vill i detta sammanhang understryka att de officiella försök som ligger till grund för det framlagda avslagsyrkandet inte har prövats med den nya tekniken. Jag tycker verkligen att med det läge jordbruket har i dag och de svårigheter det står inför skulle man kunna lämna dispens, när enskilda lantbrukare eller grupper av lantbrukare vill införa en ny teknik som skall bli till glädje för hela landet – inte minst nationalekonomiskt.

Jag vill också understryka att detta handlar om hybridmajs. Därför är risken att den skall "förökas" helt obefintlig. Det är endast förädlaren som kan "föröka" den som bekant, eftersom det är en hybrid-sort. Under sådana omständigheter förväntar jag mig att regeringen inser det kloka i att frångå statsplomberingsbestämmelserna i detta enstaka fall och därigenom möjliggöra att dessa lantbrukare kan införa en ny teknik, till glädje för hela Sveriges jordbruk.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1982/83:326 om användningen av spannmålsöverskott

Anf. 21 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson har frågat mig om regeringen avser att ta något initiativ för att förhindra att spannmål eldas upp samtidigt som hundratals miljoner människor lider av svält.

Den svenska skörden av havre uppgick förra året till ca 1,7 miljoner ton. Härav förbrukar vi inom landet drygt 1,3 miljoner ton, vilket till 98 % används som djurfoder. Till människoföda används alltså ca 30 000 ton. Den del av förra årets skörd som inte kunnat avsättas inom landet utgör ca 350 000 ton. Denna kvantitet har till viss del sålts på världsmarknaden men i dagens läge finns ca 150 000 ton osålt.

Enligt vad jag inhämtat fortsätter det aktiva försäljningsarbetet, men efterfrågan på världsmarknaden är f. n. svag och priserna låga. För att öka den inhemska efterfrågan på havre har statens jordbruksnämnd bemyndigat regleringsföreningen Svensk spannmålshandel att rabattera havre för skalning. Havren kan då användas i stället för importerad majs i djurfoder. Åtgärder har också vidtagits för att lagra havren till nästa säsong för det fall att försäljningen går trögt.

Enligt min uppgift kommer den pågående försäljningen tillsammans med den planerade lagringen att göra att frågan om förbränning för energiändamål inte kommer att aktualiseras. Om så ändå sker, kommer regeringen att säga nej till en sådan förbränning.

Anf. 22 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på Carl-Henrik Hermanssons fråga om att bränna Sveriges havreöverskott.

Vi tycker att Sveriges och andra rika länders jordbrukspolitik och ekonomiska politik i dag ter sig alltmer cynisk. För att ta några exempel vill jag nämna att i tredje världens länder finns i dag mer än 500 miljoner människor som lider av hunger. 1 700 miljoner har en förväntad livslängd under 69 år, 1 500 miljoner saknar varje medicinsk vård, mer än 1 miljard är arbetslösa, osv.

Vi kan dagligen i tidningarna läsa om svält och hungerskatastrofer eller se reportage om det i TV eller höra om det i radion.

Att Sverige då skulle elda upp prima foder eller mat ter sig naturligtvis, som jag framhöll tidigare, cyniskt. Inte minst barn och ungdomar har reagerat mot detta. 10 000-tals har protesterat.

Även om det är jordbruksministern som svarat på frågan, har den utrikespolitiska aspekter. Jag anser att Sverige internationellt skulle förlora genom ett sådant agerande som tidningarna tagit upp.

Jag kan ta andra exempel från svensk jordbrukspolitik. Vi importerar proteinrikt fiskmjöl från Latinamerika och föder med detta ett grisöverskott, samtidigt som Nicaraguas barn svälter och lider av just proteinbrist.

Jordbruksministern gav ett mycket klart besked om att någon förbränning inte skall ske. Det är positivt. Det är bra att regeringen har tagit fasta på de 10 000-tals människornas protester. Men på sikt krävs en jordbrukspolitik som också tar hänsyn till tredje världens behov och som innebär att sådana här vansinnigheter aldrig kan aktualiseras.

Anf. 23 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Till detta är väl bara att säga att vi just nu skall se över hela vår livsmedelsförsörjning, i syfte att skapa en livsmedelspolitik som vi ur olika synpunkter kan anse rimlig.

När det gäller tredje världens problem var vi vid 1974 års världslivsmedelskonferens i Rom ense om att lösningen på problemen inte kan ligga i att vi i industrivärlden siktar på en jordbruksproduktion med vars hjälp vi skall klara världssvälten på sikt. Vi måste i stället hjälpa tredje världens länder att få upp en egen livsmedelsproduktion. Det är den enda väg genom vilken de kan få det oberoende som jag föreställer mig att Eva Hjelmström och jag är överens om att man bör eftersträva.

Under tiden måste vi hjälpa tredje världens folk genom katastrofhjälp och biståndsinsatser. Och det sker också från svensk sida. Som vi har sagt när vi har diskuterat uppläggningsen av vår jordbrukspolitik, skall vi se till att medverka inom ramen för de insatser som vi kan göra och är beredda att göra i det här sammanhanget.

Anf. 24 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Självfallet ligger tredje världens oberoende främst på tredje världen själv. Men vad jag försökte framhålla var att svensk jordbrukspolitik

ingår i en större struktur som innebär att de rika länderna berövar tredje världens länder mat som de så väl behöver. De multinationella bolagen härskar i stor utsträckning på marknaden.

För att ta ytterligare ett exempel som jag inte tog upp tidigare: Brasilien exporterar apelsiner till överklassen i USA, och i gengäld får de fattiga barnen i Brasilien färgat sockervatten och lider därmed av en otrolig vitaminbrist som skadar deras uppväxt.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1982/83:342 om SJ:s arrendeavgifter

Anf. 25 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Karin Israelsson har mot bakgrund av ett arrendeavtal mellan statens järnvägar och Sorsele kommun frågat mig om jag är beredd att låta göra en översyn av arrendeavgiftens storlek med hänsyn till prissättningen på orten.

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen understrukit betydelsen av att varken regeringen eller riksdagen ingriper i SJ:s prisöverenskommelser. Denna princip utgör enligt min mening en av grundstenarna i de förutsättningar som affärsverket SJ har att arbeta efter. Jag är därför inte beredd att göra en sådan översyn som Karin Israelsson efterlyser.

Anf. 26 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Som en bakgrund till frågan vill jag säga följande. Sorsele kommun är som bekant en inlandskommun, och man söker på alla sätt att bibehålla befolkningsunderlaget och skapa arbetstillfällen. Så har kommunens ledning alltid arbetat. År 1929 lånade kommunen 350 kr. för att köpa ett relativt stort tomtområde. Den marken skänkte kommunen sedan till SJ, när inlandsbanan byggdes. På tomtmarken uppfördes stationsbyggnader, lagerlokaler och annat. Detta hände alltså för drygt 50 år sedan.

Nu arrenderar Sorsele kommun 2 400 kvadratmeter tomtmark för att delvis komplettera SJ:s verksamhet – man har byggt en turistinformations- och fiskeinformationsstuga på den tomtmarken. Detta gagnar ju dem som reser med inlandsbanan.

Arrendeavgiften är mycket hög i förhållande till den praxis som råder inom kommunen. Den är faktiskt oförskämt hög – 13 000 kr. per år. Kostnaden för kommunen har blivit så hög att man ifrågasätter möjligheten att fortsättningsvis utnyttja den här tomten. Jag tror att SJ skulle förlora på det på mer än ett sätt, för just med inlandsbanan kommer en hel del turister till kommunen, och de kräver en viss service. Den servicen kan Sorsele kommun ge i den här informationsbyggnaden.

Jag respekterar svarets innehåll och förstår att kommunikationsministern inte kan göra en översyn. Jag hoppas att det är en fördel att statsrådet Curt

Boström nu känner till förhållandet och att han vid något tillfälle kan ge synpunkter på sådana här missförhållanden.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1982/83:121 till finansutskottet

1982/83:127 till socialförsäkringsutskottet

1982/83:138 till försvarsutskottet

1982/83:139 till lagutskottet

1982/83:142 till näringsutskottet

1982/83:143 till försvarsutskottet

1982/83:146 till civilutskottet

1982/83:149 till arbetsmarknadsutskottet

12 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1982/83:2232–2239 till näringsutskottet

1982/83:2240 och 2241 till försvarsutskottet

1982/83:2242 till socialutskottet

13 § Anf. 27 ANDRE VICE TALMANNEN:

Det föreligger fortfarande tekniskt fel i den anordning som på skärmen bakom talmanspodiet visar vilket utskottsärende som skall behandlas. Likaså är det inte möjligt att för ledamöterna visa bilder eller annat material som underlag för anförandet.

14 § Stöd till dagspressen m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:26 om stöd till dagspressen m. m. (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 28 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Det svenska presstödet är unikt i världen. Det är också ett stöd som kostar skattebetalarna stora summor.

Låt oss se på vad presstödet har kostat sedan det infördes budgetåret 1971/72 och fram till utgången av förra budgetåret, dvs. 1981/82. Låt oss också, för att siffrorna skall bli rättvisande och lättförståeliga, utgå från det aktuella penningvärdet, närmare bestämt penningvärdet i december 1982.

Under den aktuella perioden har i produktionsbidrag utbetalats 2 586 milj. kr. I etableringsstöd har utbetalats 21 miljoner och i utvecklingsbidrag 52,6 miljoner. Under tidsperioden har 761,1 miljoner utbetalats i samdistriktionsrabatter.

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

Stöd till dagspressen m. m.

Stöd till dagspressen m. m.

Till detta kommer en del smärre bidrag, bl. a. på samverkansområdet, samt starkt subventionerade lån ur Pressens lånefond. I aktuellt penningvärde har den svenska pressen under elvaårsperioden tillförts ca 3,5 miljarder kronor i direkt stöd.

Till detta kommer indirekta subventioner i form av momsbefrielse, reducerad annonskatt och subventionerade posttaxor. Värdet av detta är svårt att beräkna exakt, men det torde överstiga den summa som just nämnts i direkt stöd.

Man kan därför lugnt påstå att staten har intagit en mycket generös attityd till pressen. Det har funnits och finns också goda skäl för att på olika sätt hjälpa pressen. Dess roll för vår demokrati kan icke överskattas.

Det skall emellertid inte förnekas att pressens roll i opinionsbildningen är mindre dominerande nu än förut. Medier som t. ex. radio och television spelar en helt annan roll nu än för tjugo, trettio år sedan. Nya medier av annat slag tränger sig nu också fram.

Den fråga som vi måste ställa oss är om statens insatser när det gäller presstödet har haft avsedd effekt. Har tidningarnas roll förbättrats, har tidningar med svårigheter blivit bättre, har krisen avväjts?

Svaren måste dess värre bli nej. Presstödet har inte förändrat strukturen på den svenska pressen. I stort sett är det så, att de tidningar som hade problem när presstödet infördes också har det nu. Några undantag finns, men det förändrar inte den totala bilden. De 3,5 miljarderna har alltså inte haft den effekt som man trodde när presstödet infördes.

Jag har just visat vilka stora belopp presstödet handlar om. Det kan kanske exemplifieras med att det i dag finns flera tidningar som var för sig får mera pengar än televisionens hela regionala nyhetsverksamhet får totalt.

Frågan vi måste ställa oss är om stödet alls behövs och om det är utformat på rätt sätt. Vi kan konstatera att presstödet är en realitet, men då är det desto större anledning att granska utformningen.

Problemet med presstödet i dag är att det inte innehåller några incitament till rationaliseringar. Där måste en förändring ske. Ett annat problem är att presstödet, tvärtemot vad många föreställer sig, icke alltid utgår efter generella regler. En del av de bidrag som presstödsnämnden disponerar över utgår enligt min mening efter godtyckliga principer. Jag är mycket oroad över denna utveckling och vad som här håller på att ske. Orättvisorna håller på att öka. Vissa tidningar chansar numera på att få bidrag från nämnden och sänder in ansökningar som är direkt upprörande. Går det så går det, tycks vara parollen.

Ett tredje problem är att samverkansfrågorna inte har kommit så långt på vägen. Man kan fråga sig varför. De bidrag som står till förfogande vid samverkansprojekt är så generösa att samverkan nog inte skulle komma till stånd om inte staten pumpade in så mycket pengar som den gör. Totalt sett uppnår vi förmodligen inte några besparingar när det gäller samverkan, eftersom staten går in med så stora belopp för att få projekten genomförda att kostnaderna överstiger de vinster man kan uppnå.

Nu skall vissa pressfrågor, bl. a. annonsbladen och samverkansproble-

matiken, utredas. Trots eniga framställningar från oppositionen i ett flertal sammanhang har regeringen vägrat att låta oppositionen bli företrädd i den utredning som nu är tillsatt.

Det är första gången så sker. Det vittnar om maktfullkomlighet från regeringens och det ansvariga statsrådets sida. Men mera än så – det vittnar om politisk dumhet.

Inte tror väl någon att man underlättar samverkan när man stänger ute de borgerliga partierna från att vara med och ens utreda de eventuella förslagen? I så fall vittnar det om en okunnighet om tidningsfrågor som bara är att notera.

Nu önskar de borgerliga partierna att en ny pressutredning kommer till stånd som är parlamentariskt sammansatt. Socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna vägrar att gå med på det. Jag vet inte om detta är ett tecken på den berömda utsträckta handen eller inte. Men det är beklagligt att man inte vill ge oppositionen möjligheter att vara med. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 3.

Jag konstaterade inledningsvis att kostnaderna för presstödet är höga – vi är nu uppe i en halv miljard per år. Nu föreslås ytterligare höjningar. Vi kan från moderata samlingspartiets sida icke acceptera detta. Vi anser det nödvändigt att säga nej till den föreslagna höjningen och även göra en mindre besparing på utgående produktionsbidrag samt vissa andra besparingar. Den sammanlagda besparingseffekten blir därigenom 80 milj. kr. Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

Slutligen vill jag säga några ord om lån till dagspressen. Nu aviseras möjligheten att erhålla subventionerade lån ur Pressens lånefond också för företag som icke är tidningsföretag. De skall kunna få sådant lån om de trycker en tidning vid sidan av sin civilrörelse.

Det finns anledning att här bestämt säga nej. En sådan ordning leder till att vissa företag kan stärka sin civilrörelsens konkurrenskraft gentemot andra företag med pengar som de fått från staten, pengar som tas från det utgående presstödet. Detta kan icke vara rimligt. Jag ber att få yrka bifall till reservationen 4.

Herr talman! Utvecklingen av presstödet ger anledning till oro. Kostnaderna ökar, önskvärda resultat uppnås inte. Tillräckliga rationaliseringar sker inte heller. Det finns anledning att ta nya grepp på presstödet utformning. Men en förutsättning för att detta skall kunna ske i konstruktiva former är att oppositionen får vara med.

Anf. 29 BERTIL FISKEJÖ (c):

Herr talman! I ett skede när samhällsutvecklingen i många avseenden kännetecknas av koncentration, centralisering och monopolisering är det särskilt viktigt att det åtminstone på opinionsbildningens område kan upprätthållas en vidsträckt pluralism. Det är för en pulserande demokrati mycket viktigt att det finns många vägar för medborgarna att komma till tals. Och det är för bevakning av vad som sker i samhället, för nyhetsförmedling och för den fortgående goda trätan inom kulturliv och politik också mycket

Torsdagen den
24 mars 1983

Stöd till dagspressen m. m.

viktigt att det finns många fristående och självständiga kommunikationskanaler.

Det är omsorgen om mångsidigheten i den fria debatten som gjort att vi från centerns sida på ett mycket tidigt stadium engagerat oss för samhälleligt stöd till pressen. Uppslutningen från andra partier kring detta stöd har sedan undan för undan ökat, och det är numera mycket få debattörer som förespråkar att det helt skall slopas. Även om Anders Björck lade upp sitt anförande nyss som kritik var han långt ifrån att återfalla i de tidigare moderata, helt avvisande attityderna. När det gäller Anders Björcks reflexioner om de nya mediernas inverkan på behovet av dagspress har jag kanske en avvikande mening. Det är naturligtvis viktigt att vi bygger ut informationen med hjälp av ny teknik och nya medier över etern och på annat sätt, men min bestämda uppfattning är att dagstidningarna kommer att ha en mycket viktig funktion även i framtiden.

Stödet till pressen har också haft god effekt. Den tidningsdöd som på 1950- och 1960-talen gick fram som en präriebrand har upphört, och det har t. o. m. varit möjligt med en viss nyetablering. De farhågor om presstödet som ett hot mot pressens frihet och obundenhet gentemot statsmakterna som kritikerna reste har också kommit på skam. Presstödet har i stället visat sig vara ett värn för tryckfrihet och fri opinionsbildning. Några försök till innehållsmässig dirigerings från statsmakternas sida har inte kunnat spåras.

Så långt är således effekten av presstödet enbart positiv. I ett avseende kan man dock säga att utvecklingen inte har uppfyllt de förhoppningar som man ursprungligen hade. Med få undantag har de understödda företagen inte kunnat uppnå en sådan konsolidering att stödet kunnat trappas ner eller jämnas ut. Behovet av ökat stöd har med jämna mellanrum gjort sig gällande. Produktionskostnaderna har ständigt gått i höjden för pressen som helhet. Det har gällt stora kostnader för övergång till ny teknik, ökade papperskostnader, kraftigt höjda personallöner och ökande kostnader för distributionen. Även väletablerade tidningar med mycket stor upplaga och stora annonsintäkter har fått känna av detta.

De rationaliseringar som gjorts har inte svarat upp till kostnadsökningarna. Trots höjda annons- och prenumerationspriser har gapet mellan utgifter och inkomster inte kunnat täckas. En orsak till detta är att de möjligheter som finns till teknisk samverkan mellan olika tidningsföretag inte utnyttjats. Det har gått mycket trögt, även i de fall där det är uppenbart att en sådan samverkan kunnat ske utan att detta på något sätt skulle ha påverkat tidningarnas innehåll och redaktionella självständighet. Här har i många fall funnits en urbota konservatism och en småskuren lurpassning tidningsföretag emellan.

Det är helt klart att det finns en gräns för hur mycket samhället kan spendera på stödet till tidningarna. Det gäller inte minst i den besvärliga statsfinansiella situation som vi nu har och som vi kommer att ha att kämpa med år framöver. Men jag tror också att det från principiell synpunkt är viktigt att läget på tidningsmarknaden och för enskilda tidningar inte utvecklas därefter, att det är samhällsstödet som står för huvudparten av

utgiftstäckningen. Att läget inom stora delar av tidningsbranschen är allvarligt understryks ytterligare av att, som jag tidigare nämnt, även en del stora tidningar har påtagliga bekymmer.

Vi har från utskottets sida – och det gör vi även i år – kraftigt understrukt att tidningarna själva måste angripa problemen genom att bättre utnyttja de tekniska framstegen och genom att samverka. Det är frågor som i hela branschens intresse borde aktivt engagera enskilda företag lika väl som branschorganisationerna och organisationerna på löntagarsidan. Hittills har man ägnat dessa frågor ett alltför förstrött intresse. Det har från de inblandades sida blivit mest allmänt prat. Nu måste man verkligen ta sig samman på ett seriöst sätt.

Det är också viktigt att delar av samhällsstödet är så utformat att det stimulerar till samverkan. Distributionsstödet har haft denna effekt. Men de bidragsformer som finns för samverkan i övrigt har utnyttjats dåligt.

Regeringen har tillsatt en utredning, som skall försöka finna former för ett effektivare samverkansstöd. Från centerns sida tycker vi detta är bra. Men det är viktigt att understryka att det måste visas mer god vilja och ett mera aktivt intresse också direkt från tidningsföretagens sida.

Vi tycker det är bra att utredningen skall se över det särskilda hot som annonstidningarna utgör mot dagstidningarna. Men det har också varit trist att se hur en del dagstidningar själva kastat sig in i annonsbladsbranschen för att nå kortsiktiga konkurrensfördelar mot andra tidningar.

Genom att en tidning börjar, tvingas andra tidningar att följa efter. Tidningsutgivareföreningen och de enskilda tidningarna borde återgå till det tidigare principiella motståndet mot den här utvecklingen. Den kommer annars endast att leda till att annonserna minskar i de egentliga dagstidningarna, och därmed har dessa bidragit till att utarma sig själva. Det finns många exempel på den utvecklingen utomlands. Näraliggande exempel kan vi hitta i Danmark.

Vi är således från centerns sida positiva till att de frågor jag här nämnt kommer att utredas, men vi menar att utredningen borde ha fått mer allmänna uppgifter och fått i uppdrag att göra en mera allsidig och långsiktig bedömning av presstödsfrågan. Vi tycker också att en rad problem som påvisats i bl. a. motioner från centerpartister borde falla in under utredningens domvärjo.

Dessutom menar vi att det borde vara självklart att en utredning som skall handlägga så viktiga frågor borde ha en parlamentarisk sammansättning. Det har ju tidigare ansetts väsentligt att utredningar av det här slaget görs under medverkan från de politiska partierna, och det finns ingen saklig anledning att nu bryta denna tradition. Men det här är tydligen ytterligare ett bevis på regeringens ambition att begränsa möjligheterna till insyn och påverkan, inte minst från den politiska oppositionens sida.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservation nr 3.

Även på en annan punkt har vi en reservation. Enligt propositionen och utskottsmajoriteten skall lån ur pressens lånefond i fortsättningen även få beviljas icke tidningsägda företag som trycker minst två flerdagartidningar

som har produktionsbidrag och olika ägare. Vi är medvetna om – och det har vi uttryckt tidigare när den här frågan varit på tapeten – att det finns vissa praktiska svårigheter med denna vidgning av lånekretsen. Å andra sidan tycker vi att det är viktigt att dyrbara tryckeriresurser utnyttjas så intensivt som möjligt och att samtryck stimuleras.

Vi accepterar således nu i princip vidgningen av lånemöjligheterna. Vi får ju se hur det kommer att fungera. Men varför denna orättvisa begränsning till flerdagarstidningar? Det har inte vare sig i propositionen eller i utskottsma-joritetens skrivning getts några sakliga motiveringar för att företag som också trycker fådagarstidningar skall hållas utanför denna låneform. Begränsning-en framstår således som en ren diskriminering mot fådagarstidningarna. Vi kan inte se skäl för detta och föreslår en ändring härvidlag.

Jag yrkar således bifall till reservation nr 5.

I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det innebär således bl. a. att vi från centerns sida biträder förslaget till uppskrivning av presstödet. Höjningen är som situationen nu ser ut berättigad, även om man naturligtvis får ha i minnet de synpunkter på den framtida utvecklingen som jag tidigare har framhållit. Särskild vikt fäster vi självklart vid att höjningen nu – till skillnad från i höstas – också kommer landsortspressen till del.

Anf. 30 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Av olika uppgifter i dagspressen och senast dessutom i morse i radionyheterna har vi i oppositionen kunnat förstå att det i regeringen finns delade meningar om, eller hur mycket, vi bör spara i Sverige för att få ekonomin i balans. I folkpartiet är vi eniga om att det är nödvändigt att hålla igen på varje område där det inte drabbar svaga grupper av medborgare. Av den anledningen ser vi inte några skäl till att i dagsläget höja produktions-bidraget till pressen med så mycket som 15 % eller 67,5 milj. kr.

Dess värre har föredragande statsrådet inte heller i budgetpropositionen redovisat de skäl som givit honom anledning att utan vidare spendera ytterligare 67,5 miljoner på just denna utgiftspost. Det är beklagligt och dessutom något förvånande, eftersom just pressen ändå haft ett förhållan-devis gott år. Däremot kan vi från folkpartiets sida instämma i det uttalande i propositionen där det föredragande statsrådet samtidigt som han är omotiverat generös skriver: "Den hittillsvarande ökningen av det statliga presstödet ger anledning till oro, i synnerhet mot bakgrund av de begränsade ekonomiska resurser som i fortsättningen kan bedömas stå till förfogande för detta ändamål."

Herr talman! I folkpartiet anser vi att den logiska följderna av ett sådant uttalande är återhållsamhet, och vi har för vår del därför ansett att en ökning av produktionsbidraget med 5 %, dvs. med 22,5 milj. kr., bör vara tillräcklig. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 2.

Vad jag nu har sagt talar för bifall också till det andra yrkandet i folkpartimotionen 1121, nämligen att beslut skall fattas om en översyn av presstödet. Marginaleffekter eller tröskeleffekter finns inte bara i vårt skattesystem, utan de finns också på många andra områden, varav ett är

presstödet. De medför alltid oönskade bieffekter och är ofta svåra att angripa, men det får inte medföra att man ger upp, allra minst när reglerna tycks medföra en allmän höjning av kostnadsnivån för tidningarna.

Detta är en nog så väsentlig anledning för en allsidig översyn av presstödet. En ytterligare anledning är de problem som annonsblad och direktreklam medför. I folkpartiet beklagar vi att regeringen givit bara ett begränsat utredningsuppdrag till en enmansutredare. Det är bra att denne skall utreda det som han fått i uppdrag att studera. Det hade dock varit mycket bättre med en större, parlamentariskt sammansatt utredning. För oss är frågor om pressen av så stor vikt att det är en självklarhet att de bör behandlas av kommittéer där alla riksdagspartier är representerade.

Därmed vill jag yrka bifall till reservation nr 3.

Vi kan från folkpartiets sida inte heller ansluta oss till förslaget om ändrade villkor för lån ur pressens lånefond, eftersom det är omöjligt att överblicka alla konsekvenser av det. Åtminstone en är dock nästan säker: det kan bli en ny form av näringsstöd till vanliga tryckeriföretag, och det är knappast avsikten med presstödet.

Jag yrkar alltså också bifall till reservation nr 4.

Till sist, herr talman, vill jag säga att det vore orimligt att utan någon övergångstid eller förvarning ändra utbetalningarna av presstödet. Lika orimligt vore det emellertid att ha särregler för periodiciteten endast när det gäller dessa utbetalningar, samtidigt som man på övriga områden håller på att gå över till periodiserade utbetalningar. Det är detta som är anledningen till att jag har funnit skäl till ett särskilt yttrande i fråga om utbetalningsreglerna.

Anf. 31 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Efter en kort parentes av oenighet i höstas förenas nu i konstitutionsutskottets betänkande om stödet till dagspressen centern och socialdemokraterna i fråga om anslagsnivån. Båda dessa partier stöder jämte vänsterpartiet kommunisterna hemställan om att ett förslagsanslag om 440 900 000 kr. skall anvisas. Folkpartiet och moderaterna vill däremot kraftigt skära ned på anslagen. Moderaterna prutar med 79,3 milj. kr. och folkpartiet med 61,6 milj. kr.

Jag vill gärna understryka att presspolitikens syfte bör bestämma vilket stödssystem som skall användas. Det är omöjligt att nå samma effekter med ett generellt som med ett selektivt system. Om målet är att främja mångfalden, vilket ju har varit avsikten med reformerna, så duger endast selektiva system. De nuvarande selektiva produktionsbidragen ger möjligheter för ett tjugofemtal flerdagarstidningar och ett trettiofemtal fåddagarstidningar att fortsätta sin verksamhet. Det ligger någonting positivt i detta.

Jag vill gärna påminna Karin Ahrland om att ett sådant stöd verkligen är ett stöd till de informationssvaga människorna i samhället. Utifrån liberala utgångspunkter är det, skulle jag tro, viktigt att prioritera ett sådant stöd. Jag är därför litet förvånad över att hon inte ansåg det som särskilt väsentligt att uppehålla stödet på en nivå som möjliggör mångfald.

Till Anders Björck vill jag säga att de insatser som f. n. görs från statens sida ändå inte motsvarar mer än ca 5 % av dagspressens totala intäkter. Med ett generellt system av samma omfattning skulle de flesta av tidningarna tvingas att upphöra med utgivningen, och om man skulle bevara nuvarande stöd till de tidningar som nu får del av detta och ha en allsidig tidningskör genom att använda ett generellt stödsystem skulle det bli mycket dyrare.

Det är bra, tycker jag, att en så stor riksdagsmajoritet nu fullföljer en presspolitik till stöd för en allsidig presskör. I det sammanhanget vill jag påpeka att detta också är en förutsättning för att branschen skall visa villighet till att i ökad utsträckning genom samverkan medverka till att lösa sina egna problem.

Högtäckningstidningar kan inte, om riksdagen står fast vid ett selektivt presstödet, planera sin verksamhet i fråga om dimensionering av personal och investeringar utifrån antagandet att lågtäckningstidningarna förr eller senare skall försvinna och räkna med att efter denna pressdöd överta deras marknader. Därför är dagens riksdagsbeslut med dess satsning på ett selektivt presstödet på en hygglig nivå i hög grad samarbetsbefrämjande.

Jag vill också erinra om att utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen om utbetalningsreglerna. I anslutning till hemställan i en centermotion utgår utskottet från att det inte blir någon ändring, vilket beträffande produktionsbidraget innebär att utbetalning sker efter den 1 juli det år bidraget avser.

Som här har framgått, begärs i en gemensam borgerlig reservation en översyn av presstödet, trots att ett mycket omfattande slutbetänkande lämnades av den då verkande dagspresskommittén så nyligen som i juni 1980. Utöver huvudbetänkandet hade kommittén överlämnat ett delbetänkande och vidare två forskningsrapporter. Den synnerligen omfattande bedömning av presstödsfrågan som därvid gjordes tycker jag står sig än i dag. Fortfarande gäller att det behövs selektiva produktionsbidrag och ett etableringsstöd för att motverka de negativa konkurrens- och strukturverningarna av dagspressens stora beroende av annonsintäkter. Andra frågor har naturligtvis fått större aktualitet – de uppmärksammades kanske inte så mycket då – såsom den delvis förändrade mediesituation som följer i den tekniska utvecklingens spår. Men just den frågan behandlas i en parlamentariskt sammansatt kommitté, massmediekommittén, där två av reservanterna f. ö. är medlemmar. Därför har vi socialdemokrater svårt att se varför den frågan nu skall tas upp i en ny pressutredning, vilket antyds i reservationen.

De pressfrågor som en särskild sakkunnig, Bo Präntare, skall utreda är relativt begränsade men nog så viktiga, såsom annonsbladens ställning och det samarbete som branschen med större allvar måste ta itu med och som staten bör stimulera.

Jag vet att presstödsnämndens kanslichef Bo Präntare i samtliga partier är uppskattad för sin kunnighet. Och utskottet förutsätter att utredaren, då behov därav uppstår, skall samråda med företrädare för de politiska partierna. Jag vill gärna säga till Bertil Fiskesjö att utskottsmajoriteten

verkligen är öppen för att oppositionen skall ha insyn och kunna påverka i dessa frågor. Jag tror att det kan lösas på detta sätt – att man kan samråda via denna utredare som har tillsatts.

Med detta vill jag dock inte ha sagt att det inte i en framtid kan bli aktuellt att i en parlamentarisk utredning ta upp frågan om en allmän översyn av presstödet. Men vi bör avvakta den bättre överblick som vi får efter det att massmediekommittén har blivit färdig och Bo Präntares material rörande dessa specialfrågor har offentliggjorts.

Jag noterar med tillfredsställelse att departementschefen under punkten Lån till dagspressen stött ett förslag som vi socialdemokrater arbetade för under oppositionsåren, nämligen att 46 § i presstödsförordningen skall föras med en bestämmelse som öppnar lånefonden för icke-tidningsföretag som trycker dagstidningar. Detta är positivt. Om ett tidningsföretag samverkar med ett icke-tidningsägt företag för t. ex. sättning eller tryckeriproduktion, kan ju tidningsföretaget göra kostnadsbesparingar genom att det undgår investeringar i kapitalkrävande utrustning. Den öppning som vi här har gjort är liten, då vi har varit försiktiga med tanke på den grafiska industrin och dess rädsla för konkurrens utanför tidningstryckningsområdet. Lån får endast beviljas icke-tidningsföretag som trycker minst två flerdagstidningar som har produktionsbidrag och olika ägare. Centern vill här gå något längre i sin reservation, medan moderaterna och folkpartiet säger blankt nej. Det kan tyda på att regeringen har funnit den gyllene medelvägen.

Därmed har jag berört frågor som har föranlett reservationer. Jag vill till detta lägga några synpunkter på organisationspresstödet och taltidningsverksamheten.

Från socialdemokratisk sida hade vi gärna sett att även organisationspressen hade fått sina anslag höjda. Den är utan tvivel väl i nivå med dagspressen som kanal för att upprätthålla mångfald och vitalitet i den offentliga debatten. Utskottet hänvisar i sin skrivning till att verkningarna av stödet kontinuerligt studeras av presstödsnämnden. Om man inte kan öka stödet bör det enligt min personliga mening finnas anledning att överväga en omfördelning till förmån för tidningar som på grund av sin annonssituation m. m. bäst är i behov av stöd.

Om taltidningsverksamheten gör utskottet ett tillkännagivande till regeringen med anledning av Bengt Lindkvists motion. Utskottet erinrar om att taltidningskommittén har vittgående befogenheter. Och i samband med behandlingen av motionen uttalar vi att det med fog kan ifrågasättas om ett hushåll vari ingår en synskadad skall behöva betala dubbel prenumerationsavgift för samma tidning.

Med det här anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 32 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Allt låter väldigt vackert och bra när Olle Svensson målar upp hur det fungerar. Den som på litet närmare håll har sett hur presstödet fungerar vill inte instämma i den glättade beskrivning som Olle Svensson ger.

Torsdagen den
24 mars 1983

Stöd till dagspressen m. m.

Det är nämligen så, herr talman, att det selektiva presstödet, som Olle Svensson här talat sig så varm för, ju innebär mycket stora orättvisor. På en ort kan en tidning få många miljoner kronor, och konkurrenttidningen får icke ett öre i produktionsbidrag. Jag har svårt att se att detta innebär något högre mått av rättvisa. Man kan med hjälp av editionsknep och annat se till att presstödet utnyttjas maximalt och få pengar som försätter konkurrenterna i en mycket besvärlig situation.

Nu är det så att pressen förvisso spelar en mycket viktig roll, och Olle Svensson underströk också detta. Må det tillåtas mig, herr talman, att säga att pressen kanske ändå inte spelar riktigt den roll som Olle Svensson vill göra gällande att den spelar eller som vi ofta hör talas om i denna kammare. Sanningen är ju den att många riksdagsmän har rekryterats ur dagspressjournalistkåren – herr Svensson är ett exempel på detta. Man träffar också på gott om ledamöter i denna kammare som sitter i olika former av tidningsföretags styrelser eller liknande. Däremot är radio- och TV-journalister mycket sällsynta fåglar bland denna kammares ledamöter.

Herr talman! Vad som faktiskt är på gång – och det tycker jag inte att Olle Svensson hade ett riktigt grepp om – är att nya medier undan för undan tar över en del av den opinionsbildande verksamhet som pressen har hand om. Pressen kommer ingalunda att sakna betydelse i framtiden, men vi måste ändå, när vi diskuterar dessa miljardbelopp, ha klart för oss att det också finns vissa andra saker.

Jag vill säga att Bo Präntare är en person som har stort förtroende i alla politiska partier. Han gör ett utmärkt arbete i presstödsnämnden och i många sammanhang. Men jag kan i så fall inte förstå varför han inte får leda en parlamentarisk utredning. Olle Svensson sade ju att Bo Präntare har till uppgift – och majoriteten understryker detta – att se till att oppositionen har insyn och kan påverka hans arbete. Om vi både skall ha insyn och skall kunna påverka frågar jag mig varför regeringen vägrar att tillsätta en parlamentarisk utredning, något som tidigare alltid varit självklart.

Anf. 33 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! Olle Svensson sade att regeringen går en gyllene medelväg. Jag menar att regeringen guldkantar tidningarnas väg.

Sedan sade Olle Svensson att folkpartiet vill skära ner anslaget. Nej, Olle Svensson, vi vill ha en mindre höjning än socialdemokraterna. Eftersom alla statliga myndigheter och hela den offentliga sektorn måste finna sig i en ordentlig åtstramning, som inte ger något svängrum, tycker vi att det bara är rimligt att pressen också får känna på att det är nödvändigt att börja tänka sig för när det gäller utgifterna.

Jag får lov att citera föredragande statsrådet igen:

”Det är --- nödvändigt att tidningsbranschen själv vidtar kraftfulla åtgärder för att vända den negativa kostnadsutvecklingen ---.”

Jag håller med statsrådet om det. Det är lättare för dagspressen att göra det om inte Sveriges riksdag strör ut pengar på detta sätt. Dessutom har pressen nu haft ett ganska gott år.

Det är riktigt, Olle Svensson, att folkpartiet vill värna om svaga grupper. Men folkpartiet räknar inte Sveriges journalistkår dit.

Det var bra att höra att Olle Svensson apropå den allsidiga utredningen medgav att en sådan i framtiden kan bli aktuell. Jag hoppas att den framtiden är mycket nära. Jag tror att Olle Svensson trots allt innerst inne delar vår uppfattning att frågor om pressen är frågor om demokratins vara eller inte vara och om demokratins villkor. Det är av den anledningen en självklarhet att alla riksdagspartier bör vara representerade.

Olle Svensson talade om utbetalningsperioderna, och jag vill till sist säga att jag noterade att han glömde att påminna om att utskottsmajoriteten har skrivit att en ändring "f. n. inte är aktuell". Detta är alltså inskrivet i betänkandet. Från folkpartiets och moderaternas sida förstod vi att det var nödvändigt att göra detta påpekande om att alla utbetalningar bör ske på samma sätt.

Anf. 34 BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Först några ord om den nya utredningens sammansättning.

Jag tycker att det hade funnits goda motiv för att utredningen skulle vara parlamentariskt sammansatt, och jag vill helt allmänt säga att jag inte delar den uppfattning som har kommit till uttryck från ledande socialdemokratiskt håll, nämligen att man skall inskränka antalet parlamentariska utredningar och i stället låta kanslihuspersonal eller särskilt utsedda specialister ta fram viktigt utredningsmaterial. Det är en fråga som nära berör förutsättningarna för riksdagsarbetet, men som också nära berör förutsättningarna för en allmän debatt på ett tidigt stadium om viktiga samhällsfrågor.

Sedan vill jag återkomma till den nya möjligheten för tryckeriföretag som trycker tidningar att få lån. Olle Svensson sade att det är problem förknippade med detta, och det instämmer jag i. Vi vet att det är så, och vi har tidigare i olika omgångar diskuterat detta i utskottet. Men det intressanta i det här sammanhanget, vilket vi också tar upp i vår reservation, är att de problem som finns inte principiellt blir annorlunda, om lånemöjligheten också omfattar tryckerier som trycker fådagarstidningar. Att utesluta sådana tryckerier är enligt vår mening en helt omotiverad diskriminering. Begränsningen har ju heller inte på något sätt sakligt motiverats vare sig i propositionen eller i utskottsmajoritetens skrivning och inte heller av Olle Svensson i det anförande han nyss höll.

Anf. 35 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Först några ord till Anders Björck och Karin Ahrland med anledning av diskussionen om presstödet's syfte.

Jag vill mycket starkt understryka att det här inte handlar om något anslag till journalistkåren. Vad det handlar om är ett anslag som är motiverat av pressens demokratiska funktioner. Det har klargjorts i förarbetena att de är centrala. Det gäller att informera, att granska makthavare, att kommentera skeenden, att svara för en gruppkommunikation i det demokratiska

Torsdagen den
24 mars 1983

Stöd till dagspres-
sen m. m.

samhället. Lägg märke till att om detta skall ske, då är det viktigt att vi har en allsidigt sammansatt press, med bl. a. olika politiska företrädare. Jag tror inte att man kan ersätta detta med Sveriges Radio, lokalradio och sådant. Därför tycker jag att det är positivt att vi har kunnat bibehålla en allsidig tidningskör, till följd av denna satsning.

Anders Björck har ju själv nyligen sagt att de bidragsberättigade lågtäckningstidningarna fortfarande är mycket fattiga och har det mycket svårt. Det innebär ju också ett erkännande av att anslaget inte har försvårat för de tidigare redan rika och på det sättet i grunden ändrat konkurrensförutsättningarna. Men man har kunnat upprätthålla en allsidig demokratisk debatt på det här sättet, och det är gott nog.

Jag vill för Karin Ahrland framhålla att när jag talade om medelväg gällde det den fråga som berörde lånereglerna. Tala gärna med tidningsutgivare av lågtäckningstidningar! Jag tror inte att de skulle vilja skriva under på att anslagen är guldkantade.

Vidare vill jag säga till Karin Ahrland att vad det handlade om var en reduktion med de belopp jag nämnde i förhållande till regeringsförslaget.

Sedan vänder jag mig till Bertil Fiskesjö. Jag delar hans uppfattning att det är viktigt med parlamentariska allsidiga utredningar i stora, viktiga och övergripande frågor. Att sådana utredningar blir parlamentariska skall vi verka för även i fortsättningen på pressområdet. Slutligen vill jag säga att vad man här har fört fram, "den gyllene medelvägen", har kommit för att minska risken av ett oönskat utnyttjande av denna lånemöjlighet. Det kan – lägg märke till det – enligt dessa regler utgå bidrag också till företag som trycker fådagarstidningar. Det finns inget förbud mot det.

Anf. 36 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Varken Karin Ahrland eller jag har på något sätt påstått att det handlar om bidrag till journalistkåren. Vad det handlar om är om vi skall ha ett selektivt stöd eller inte såsom läget är just nu. Då är frågan: Vad är mest rättvist? Vad är mest jämlikt? Detta för att använda den terminologi som kanske ligger Olle Svensson nära om hjärtat.

Sanningen är ju den att på en viss ort, i opinionsbildningens förnämliga syfte, kan en tidning få många miljoner kronor, medan en annan tidning icke får ett öre. Jag frågar mig om detta alltid kan vara självklart och riktigt.

Herr Svensson driver tesen att vi måste hjälpa en del tidningar, så att de kan bilda opinion – tidningar som är svaga och fattiga. Men det faller, herr talman, icke Olle Svensson in att fråga sig: Varför är vissa tidningar svaga och fattiga? Vad kan det bero på? Kan det vara deras eget fel? Eller vill herr Svensson skylla på att det är läsarna som har dålig smak och inte läser det som de borde läsa?

Problemet är ju att de tidningar som herr Svensson så varmt talar för ibland inte – jag tänker då på de socialdemokratiska tidningarna – har tillräckligt många läsare. De läses inte ens av de socialdemokratiska väljarna. I mitt hemlän är det faktiskt så att den socialdemokratiska tidningen har en upplaga

som är en åttendedel av det röstetal som socialdemokraterna fick i valet i det länet och det spridningsområdet. Någon förklaring måste det väl finnas, herr Svensson, till just dessa skillnader.

I stället för att fråga sig varför vissa tidningar är fattiga och svaga och försöka se till att de kan bli starka och rika genom att vidta åtgärder som förbättrar deras situation, utgår herr Svensson, som den sanne socialdemokrat han är, från att det bara finns ett sätt att lösa problemet, nämligen att samhället pumpar in pengar. Och det är det vi har gjort. Vi har, herr talman, pumpat in 3,5 miljarder kronor i direkt stöd under 1970-talet. Vad har det lett till? Jo, det har lett till att de tidningar som hade det svårt då med något undantag fortfarande har det svårt. I vissa fall är deras situation nu ännu sämre än då presstödet infördes. Det är detta som vi från borgerligt håll tycker att man skall utreda i en parlamentariskt sammansatt utredning.

Herr Svensson har ännu inte svarat på min fråga: Varför får inte företrädare för oppositionen vara med som fullvärdiga medlemmar i den här utredningen, om det verkligen är så som herr Svensson själv sagt, att vi skall ha möjlighet till insyn och påverkan i Bo Pränatares utredning?

Anf. 37 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar att Olle Svensson återigen tog upp frågan om medelvägen och poängterade att det gällde lånereglerna. Olle Svensson har alltså indirekt medgivit att han kanske inte tycker att 15 % ökning av anslaget kan kallas för medelväg. Jag hävdar fortfarande att det är en guldkantad väg.

Vi kan ta upp kammarens tid länge och mycket och tala i korus om hur mycket vi hyllar demokratin och pressens funktioner. Det blir ingen debatt emellan oss på den punkten, herr talman – vi är rörande ense, opposition och regeringssida. Vi är också rörande ense om att det behövs en allsidigt sammansatt press. Tyvärr är det bara de borgerliga som är rörande ense om att det är lika viktigt med en allsidigt sammansatt utredning angående pressens villkor.

Anf. 38 BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Jag blev överraskad av avslutningen i Olle Svenssons senaste inlägg. När det gäller den nya lånemöjligheten står det i propositionen: "Jag föreslår därför att lån ur pressens lånefond även får beviljas icke-tidningsföretag som trycker minst två flerdagarstidningar som har produktionsbidrag och olika ägare."

Detta ansluter sig utskottet till.

Nu säger Olle Svensson att detta är öppet även för endagstidningar. Det innebär att han ändrat mening. Det tycker jag är bra. Ett säkert sätt att få detta att bli riksdagens uttalade mening är att Olle Svensson och socialdemokraterna i den votering som kommer röstar på vår reservation.

Torsdagen den
24 mars 1983

*Stöd till dagspres-
sen m. m.*

Anf. 39 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Till det sista vill jag säga att det ju kan finnas företag som trycker flerdagartidningar enligt dessa regler och dessutom trycker fådagartidningar. Därmed får detta en positiv verkan även för dem.

Jag vill gärna fortsätta debatten med Anders Björck om presstödet syfte. Jag vill understryka att presstödet ändå under ett antal år har hållit vid liv ett tjugofemtal flerdagartidningar och ett trettiotal fådagartidningar. Jag vill tolka Anders Björcks krav på förändringar så, att han tycker det skulle ha varit bättre om högtäckningstidningarna övertagit lågtäckningstidningarnas marknad.

Jag tycker detta skulle vara en felaktig utveckling utifrån de krav som jag tidigare talat om: att vi bör stödja pressens demokratiska funktioner och att detta kräver mångfald.

Slutligen till Karin Ahrland: Visst kan vi tala i korus om press- och yttrandefrihet, men låt det inte stanna vid retorik. Gå också till handling!

Den prutning med 61,6 miljoner som folkpartiet här föreslår skulle utan tvivel kunna leda till en tidningsdöd här i landet. Det kan inte ligga i någons intresse.

Vad jag alltså arbetar för är ett rikt urval av tidningar. Vi har ändå kunnat åstadkomma ett visst resultat i den vägen, eftersom vi har haft ett konstruktivt uppbyggt presstöd som går till de tidningar som verkligen behöver det.

Jag vill påpeka för Anders Björck att jag bor i en valkrets där det inte utkommer någon som helst moderat tidning. Vad beror det på? Är det svaghet på något sätt? Jag tycker det hade varit värdefullt med en moderat tidning. Det finns oerhört många läsare som läser lågtäckningstidningar. Det är dessa läsare vi skall försöka stödja. Men tidningarna arbetar på två marknader, dels på prenumerantmarknaden, dels på annonsmarknaden. Största delen av inkomsterna kommer från annonserna. Vi stöder läsarna genom ett selektivt presstöd, som kompenserar bristen på annonsintäkter för lågtäckningstidningar.

Andre vice talmannen anmälde att Karin Ahrland anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 40 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Trots presstödet omfattning är det uppenbart att den ekonomiska situationen är mycket besvärlig för vissa tidningar. Fortfarande gäller att ekonomiskt starka intressen har ett klart övertag i opinionsbildningen, medan stora grupper i samhället har mycket små möjligheter att göra sin stämma hörd. Detta har inte presstödet kunnat förändra, men utan presstöd skulle säkert läget vara ännu allvarligare.

Ett par områden skall nu bli föremål för utredning, nämligen de s. k. annonsbladen och samverkansfrågorna. Det finns säkert flera frågor som bör bli föremål för utredning. Utskottet anför också att det kan bli aktuellt med en allmän översyn av presstödet – vilket är viktigt att observera – men anser

att detta bör ske först när de båda andra utredningarna är klara.

Jag vill också, som flera andra, rikta uppmärksamheten på frågan om reglerna för utbetalning av presstöd. Utskottet förutsätter att någon ändring av utbetalningsreglerna f. n. inte är aktuell. Denna fråga är dock kopplad till planer på ändrade utbetalningsregler för bidrag till organisationerna. Sådana ändrade utbetalningsregler skulle innebära försämringar av organisationernas villkor. En eventuell omläggning av reglerna får inte innebära ekonomiska försämringar för organisationerna. Detsamma måste givetvis gälla pressen. Om och när en omläggning sker, måste bidragsmottagarna erhålla kompensation.

Stödet till organisationstidskrifter och taltidningar är viktiga delar av presstödet, om än inte de mest kostnadskrävande. Det är viktigt att problem härvidlag observeras. Det har t. ex. ansetts riktigt att synskadade fått betala dubbla prenumerationsavgifter om de erhållit såväl kassett som tidning. Utskottet ifrågasätter det riktiga i en sådan ordning och påpekar att taltidningskommittén är oförhindrad att pröva om prenumerationsavgiften är rätt avvägd. Det måste anses som mycket viktigt att de synskadade ges ökade möjligheter att ta del av den information som står seende till buds. Snäva ekonomiska beräkningar får inte utgöra hinder därvidlag.

Samma synpunkter kan läggas på frågan om stödet till handikapptidskrifterna som behandlas i samband med stödet till organisationstidskrifter. Jag kan inte dela utskottets uppfattning att det statsfinansiella läget inte skulle medge ökat stöd till sådana tidskrifter. Detta har jag också anfört i ett särskilt yttrande. Jag anser att man måste vara vaksam mot tendenser att rättfärdiga njugghet mot angelägna behov under åberopande av det ansträngda statsfinansiella läget. Det finns säkert mindre angelägna utgifter som först borde begränsas eller t. o. m. beskäras.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag, men jag har önskat göra markeringar i några av de frågor som behandlas i betänkandet.

Anf. 41 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Bara en avslutande kommentar till Olle Svenssons senaste inlägg om de nya möjligheterna för tryckeriföretag att få lån. Enligt det beslut som riksdagen troligen kommer att fatta är situationen den, att om ett sådant företag trycker två flerdagarstidningar kan man få lån, och om man trycker två flerdagarstidningar och en endagstidning, kan man också få lån. Men om man trycker två endagstidningar och en flerdagarstidning kan man inte få lån, och inte ens om man trycker en flerdagarstidning och tre endagstidningar kan man få det. Det är här som diskrimineringen i det socialdemokratiska förslaget ligger.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 a (stödet till dagspressen)

Reservation 1 av Anders Björck m. fl., som ställdes mot reservation 2 av

Torsdagen den
24 mars 1983

Karin Ahrland, antogs till kontraposition.

Utskottets hemställan bifölls med 217 röster mot 78 för reservation 1 av Anders Björck m. fl. 13 ledamöter avstod från att rösta.

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

Mom. 2 c (en översyn av stödet till dagspressen)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 139 för reservation 3 av Anders Björck m. fl.

Mom. 3 a (lån till dagspressen)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 4 av Anders Björck m. fl. med 92 röster mot 49 för reservation 5 av Bertil Fiskesjö och Sven-Erik Nordin. 167 ledamöter avstod från att rösta.

Utskottets hemställan, som i huvudvoteringen ställdes mot reservation 4 av Anders Björck m. fl., bifölls genom votering med uppresning.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Anslag till polismänsväsendet och åklagarväsendet (forts. från prot. 106)

Fortsattes överläggningen om justitieutskottets betänkanden 1982/83:20 och 21.

Anf. 42 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Polisen är en av länkarna i vårt samhälles samlade resurser, som har till uppgift att ge människorna trygghet. Dess arbete berör många verksamhetsområden. Förväntningar av skilda slag ställs på polisen från allmänheten, från överordnade, från andra myndigheter och från statsmakterna i allmänhet.

Vi är beroende av ett väl fungerande polisväsende. Det är det organ inom rättsväsendet som har den omedelbara och i regel första kontakten med allmänheten. För att polisen skall kunna genomföra sina många gånger svåra arbetsuppgifter krävs bl. a. att vi som företrädare samhället ger den vårt stöd. Det kan t. ex. visa sig i att vi inte okritiskt tror på påstådda polisövergrepp. Medverkan till att sprida bilden av en säkerhetspolis som jagar hjärnsnöken kan knappast anses som ett stöd i säpos besvärliga arbete.

En undersökning bland polispersonalen i Stockholm visar att 90 % angett att de upplever arbetet som psykiskt påfrestande. Det finns en tendens till en ökning av det direkta våldet mot polismän som är oroande. Polispersonalens arbetsmiljö måste i ökad utsträckning uppmärksammas. Det kan lämpligen ske i anslutning till den polislag som är under utarbetande. Naturligtvis skall vi inte heller blunda för att det också i enstaka men uppmärksammade fall brukas onödigt våld från polisens sida. Det måste självfallet fördömas och beivras i enlighet med gällande regler.

Kvarterspolisverksamheten, som startade för 25 år sedan, omfattar nu ca

400 tjänster. Denna verksamhet är ett viktigt komplement till andra övervakningsformer, eftersom kvarterspoliserna och områdespoliserna har större möjlighet att skapa närkontakter med allmänheten. Detta är inte minst viktigt när det gäller kontakter med ungdomar via skola och fritidsgårdar. En ytterligare utbyggnad av kvarters- och områdespolisverksamheten är önskvärd, även om det statsfinansiella läget är ansträngt. För att kvarterspolisverksamheten skall fungera bra behövs en kontinuitet. Det är därför viktigt att från samhällets sida på ett bättre sätt stödja och stimulera kvarterspolisernas många gånger värdefulla och betydande insatser.

I årets budgetförslag föreslås inte några nya tjänster inom polisväsendet. Det är på ett sätt förvånande. I fjol var det socialdemokraterna som med Arne Nygren i spetsen med stor emfas pläderade för sitt förslag om ytterligare 225 nya polismanstjänster. Naturligtvis har det väckt förvåning, inte minst i poliseden, när man nu i regeringsställning inte tillsätter dessa tjänster. Jag skall dock inte strö salt i såren utan bara konstatera att vi här har ytterligare ett exempel på socialdemokraternas helomvändningar.

Vid mitten av 1970-talet rådde en besvärande vakanssituation inom polisen. Särskilt Stockholmsområdet var hårt drabbat. För att så snabbt som möjligt komma till rätta med den ohållbara situationen ökades polisutbildningen under slutet av 1970-talet. Tre år i rad var intagningen till polisutbildningen ca 800. Tack vare dessa kraftfulla insatser från tidigare regeringars sida har vi kommit till rätta med vakanssituationen inom polisen.

Nu tas detta till intäkt för att dramatiskt skära ner antalet utbildningsplatser. Utan någon planering har regeringen här bedömt att antagningen av aspiranter till polishögskolan kan begränsas till 200. Motiveringen som anges är att det inte tillkommit några nya tjänster under förra budgetåret, det tillkommer inte några nya under detta budgetår, och det föreslås heller inte bli några nya under nästa budgetår. Tydligt har man helt bortsett från det faktum att poliser av olika anledningar slutar sina anställningar. Enligt en prognos som rikspolisstyrelsen har gjort för avgångar bland polispersonal kommer under åren 1984, 1985 och 1986 mellan 570 och 620 poliser att årligen lämna sina tjänster. Polisutbildningen tar tre år från antagningen till dess att polisen är i arbete. De 200 aspiranter som efter tre år blir färdiga skall således ersätta de 620 avgående. Självfallet kommer vi då i en mycket ohållbar situation igen.

Det finns skäl att här erinra om att inför detta budgetår, då vi skulle utbilda 400 elever, utslungade socialdemokraterna grova anklagelser mot oss som då var i regeringsställning. En sådan nedrustning på utbildningens område skulle leda till svårigheter att rekrytera tjänster inom narkotikapolisen, ekopolisen osv. Nu är det andra tongångar – ytterligare en helomvändning.

Det förtjänar understrykas att också moderaterna går med på denna nedrustning av polisens grundutbildning till 200 platser.

Inom centern kan vi inte acceptera denna planlösa nedskärning av polisutbildningen. Som angetts i vår motion 1592, som vi har följt upp i

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

reservationerna 2, 3 och 5, anser vi att en långtidsplanering bör komma till stånd vad gäller aspirantantagningen. Vi anser det vara av stor betydelse för organisationen av polishögskolans arbete och därmed också för kvaliteten på den undervisning som där bedrivs att verksamheten kan planläggas för längre tidsperioder än ett år och att elevantagningen sker någorlunda jämnt över året. Det har stor betydelse för rekryteringsarbetet och polisverksamheten i stort att det upprättas en långsiktig plan för polisutbildningens dimensionering. Vi anser att planen bör underställas riksdagens prövning i lämpligt sammanhang. Innan så sker bör antagningen vara oförändrad och således i fortsättningen omfatta 400 polisaspiranter.

Vad gäller polisens regionala organisation lades huvudprincipen fast av riksdagen 1981. Organisationen skall behålla sin anknytning till länsstyrelserna, och länspolischeferna med en förstärkt ställning skall förbli tjänstemän i länsstyrelserna. Avvikelserna skedde beträffande Stockholms län, Göteborgs och Bohus län samt Jämtlands län. Polisberedningen har nu lagt fram preliminära förslag, som innebär att befattningen som länspolischef skall förenas med tjänsten som polismästare i resp. residensstad när det gäller Stockholms län, Göteborgs och Bohus län samt Jämtlands län. Chefen för justitiedepartementet anmäler i budgetpropositionen sin avsikt att ge polisberedningen i uppdrag att överväga frågan om den regionala polisorganisationen för övriga län med utgångspunkt i vad som föreslås för storstadslänet. Från centerns sida anser vi att en ordning med gemensam länspolischef och polismästare i residensstadens polisdistrikt kan vara olycklig i många län, eftersom risken för en centralisering är överhängande. Vi avvisar därför förslaget att ge polisberedningen i uppdrag att se över den regionala polisorganisationen.

För att polisen skall kunna arbeta effektivt krävs modern och ändamålsenlig utrustning. De prioriteringar som görs vad gäller inriktningen av polisens arbete måste följas upp också när det gäller utrustningen. Att använda narkotikahundar har visat sig vara en billig men effektiv metod för att spåra narkotika. Vi anser att narkotikahundarna är ett omistligt hjälpmedel för polisen i arbetet med att spåra och leta narkotika. Vi föreslår därför att ytterligare 500 000 kr. anvisas för inköp av narkotikahundar. Förra året ansåg socialdemokraterna i en reservation att medel skulle ställas till förfogande för att tillföra polisen ytterligare tio narkotikahundar. Då fick inte det statsfinansiella läget utgöra något hinder. Nu finns det alltså möjlighet för socialdemokraterna att rösta på centerreservationen. I annat fall kan vi återigen konstatera en socialdemokratisk helomvändning.

I ett särskilt yttrande kommenterar jag utskottets skrivning med anledning av min motion om en ekonomisk rotel i Mariestad. Mot bakgrund av utskottets uttalande om vad som bör ligga till grund för regeringens ställningstagande utgår jag ifrån att den ekonomiska roteln kommer att inrättas i Mariestad.

Med hänvisning till det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 2, 3, 5, 11 och 13 i justitieutskottets betänkande nr 20, vilket innebär att vi från centerns sida vill att en långsiktig plan för polisutbild-

ningen skall föreläggas riksdagen, att det inför nästa år inte skall ske någon ändring av elevantalet för polisutbildning, att man inte centraliserar länspolisfunktionen och att ytterligare 500 000 kr. skall tillföras polisen för inköp av narkotikahundar.

Debatten i det här ärendet avbröts ju i natt. Då behandlades bl. a. frågan om ekonomisk brottslighet. Det var Arne Nygren som angav tonen.

Det heter att som man ropar i skogen får man svar. Ja, det där med skogen kanske var ett illa valt exempel, eftersom socialdemokraterna har dokumenterat att de ingenting vet om skogen. Men när det gäller den ekonomiska brottsligheten vill jag här läsa innantill ur protokollet från den debatt som hölls förra året i den här frågan. Även då var Arne Nygren på alerten. Centerns företrädare var Åke Polstam.

Det är faktiskt en ganska intressant läsning. Det är ibland nyttigt att friska upp minnet. För att göra det mindre pinsamt för Arne Nygren skall jag bara ta några få citat. Uttalandena skall ses mot bakgrund av socialdemokraternas krav på 225 nya polismanstjänster.

Arne Nygren sade så här: "Brottsanmälningarna bara hopar sig hos poliser och åklagare." Inom parentes kan jag nämna att förhållandena ju inte har förändrats i positiv riktning under det år som har gått.

Arne Nygren sade vidare: "När man såsom lagstiftare får alarmerande uppgifter av det här slaget, måste man reagera. En lagstiftning blir verkningslös, om brottslingarna vet att myndigheterna inte har resurser att klara brottsanmälningarna. --- Det går inte att stifta nya lagar, om inte poliser och åklagare får resurser att se till att de efterlevs. --- Nu säger utskottets moderater, folkpartister och centerpartister att de inte anser att det finns skäl att förorda omfördelningar av ytterligare polismän utöver det antal som regeringen har föreslagit till kampen mot ekonomins brottslingar. Och några nya tjänster vill man av statsfinansiella skäl inte vara med om att inrätta.

Jag har svårt att förstå dessa argument. Att stoppa fiffel, bedrägeri och fusk är som regel åtgärder som leder till ökade inkomster för samhället. Att klämma åt skattesmitarna är bevisligen en verksamhet som ökar - inte minskar - statens inkomster. Men trots detta motiverar den borgerliga majoriteten sitt avstyrkande av de blygsamma socialdemokratiska förslagen just med statsfinansiella skäl."

Åke Polstam sade i en replik så här: "Skulle ni komma i regeringsställning efter höstens val sitter ni där med ansvaret och ekonomin, och då har ni att ta ställning till de här tjänsterna."

Ytterligare ett citat, det sista av Arne Nygren. Han ställer en direkt fråga till Åke Polstam: "Är Åke Polstam medveten om att nya tjänster för poliser, åklagare och liknande som regel ger större inkomster till statskassan än vad de innebär i fråga om utgifter? Hur kan man då motivera ett nej till fler tjänster med brist i budgeten?"

Arne Nygren, min fråga är: Det som var sanning i fjol, är det lögn i år?

---

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

Anf. 43 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Vad som var sanning för socialdemokrater i fjol är sanning för socialdemokrater i år – men det känns kanske litet ovanligt för centerpartister att man står fast vid något som man har sagt tidigare. Det är vidare beklagligt att denna debatt har delats upp på två dagar. Det innebär ju att vi måste ta hänsyn också till de diskussioner som fördes i går. Måhända lyssnade Gunilla André inte på vad jag då sade, nämligen att regeringen har valt att uppdra åt de två kommissionerna för bekämpning av ekonomisk brottslighet och narkotika att bedöma behoven av resurser. Det är ett unikt uppdrag i dagens situation, Gunilla André.

Jag är ledamot av polisberedningen, som tillsattes under den borgerliga regeringsperioden. I direktiven för den ingår att vi inte får föreslå några nya kostnadskrävande reformer. Dess bättre sitter jag också med i den av den socialdemokratiske regeringen tillsatta brottskommissionen, där vi har fått en direkt uppmaning att bedöma vilka behov av ytterligare resurser som finns. Vi är också på väg att göra detta, och vi har lagt fram ett förslag. Vi skall i eftermiddag diskutera ytterligare en resursförstärkning på rättsväsendets område, och ännu en resursförstärkning är under förberedande.

Vad regeringen önskade var att vi från kommissionens sida skulle lyssna på alla de inblandade och försöka utifrån dessa kontakter bilda oss en uppfattning om var resurserna bäst behövs och hur stora resurser som krävs. Jag skulle vilja föreslå att Gunilla André lugnar ner argumenteringen litet grand, eftersom det kan tänkas att det när innevarande budgetår är slut inte finns skäl för det indignationsnummer som Gunilla André spelade upp för en stund sedan.

Vad vi nu är på väg att göra från socialdemokratiskt håll är att fullfölja de krav på åtgärder mot ekonomisk brottslighet som vi här i kammaren gjorde upprepade försök att få igenom under den tid när vi var i minoritet, men då fick vi på punkt efter punkt finna oss i att den borgerliga majoriteten röstade ner oss. Gunilla André tillhörde dem som varje gång röstade nej till socialdemokratiska åtgärder. Om några månader, Gunilla André, börjar förslag komma från brottskommissionen, innebärande ett fullföljande av de projekt som ni från centerns sida sade nej till under den tid när ni hade möjlighet att diktera besluten här i kammaren.

Anf. 44 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Jag fäste mig vid ett ordval i Gunilla Andrés anförande, innebärande att vi skulle ställa oss bakom vad hon kallade den nedrustning av polisen som regeringen föreslår. Någoting sådant kan vi självfallet inte vara med på, och majoritetsskrivningen i betänkandet innebär verkligen inte heller något sådant. Vilken aspirantantagning som är rimlig varje år för att man skall få en totalt sett jämn fördelning av poliskåren över tiden vet vi inte – det vet varken departementschefen eller centern.

Utskottsmajoriteten skriver därför också på denna punkt "att utskottet finner det vara av stor betydelse för organisationen av polishögskolans arbete och därmed också för kvaliteten på den undervisning som där bedrivs att

verksamheten kan planläggas för längre tidsperioder än ett år och att elevantagningen sker någorlunda jämnt över åren. Saken har enligt utskottets mening så stor betydelse för rekryteringsarbetet och polisverksamheten i stort att den bör närmare studeras. Utskottet utgår från att så kommer att ske inom ramen för polisberedningens arbete." Att detta skulle innebära någon sorts nedrustning av poliskåren har jag mycket svårt att förstå.

Vi måste alltså få ett underlag för att kunna få klart för oss hur en jämn aspirantantagning i framtiden skall se ut. Centerledamöterna skriver nu att ytterligare 200 aspiranter bör anställas. Detta kostar ett antal miljoner kronor, som centern i sin reservation i och för sig vill anvisa medel för, men det finns såvitt jag förstår ingen kostnadstäckning i centerns förslag, utan det innebär enbart en ökad belastning av statsutgifterna. På den punkten skiljer vi oss åt. Man måste vara litet försiktig med statsfinanserna i det kärva budgetläge som vi nu har.

Anf. 45 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Arne Nygren trodde inte att jag lyssnade på debatten i går kväll. Men jag kan faktiskt tala om att jag satt troget i min bänk och lyssnade. När Arne Nygren anklagar mig för att spela upp ett indignationsnummer, så kan det kanske bero på att jag har lärt för mycket av Arne Nygren.

Det som var sanning i fjol är tydligen inte sanning i år. Visst skall man göra någonting, enligt Arne Nygren – men inte nu. Jag tycker att det är litet grand av den obotfärdiges förhinder när man kryper bakom kommissioner och utredningar på olika håll. Så lät det ju inte i fjol.

När det gäller polisutbildningen, som jag tog upp i mitt anförande, är det faktiskt på det sättet att rikspolisstyrelsen har föreslagit att antalet elever i grundutbildning skall öka från 400 till 500. Men departementschefen bedömer att antagningen kan begränsas till 200.

Om vi utgår från antalet 200 och räknar på hur lång tid en polis måste arbeta för att nuvarande behov skall komma att täckas, så får vi fram att varje polisman behöver en livstidsarbetstid på 80 år. Då är min fråga till Arne Nygren om han anser att det är rimligt att poliserna måste arbeta i 80 år.

Beträffande långtidsplaneringen är det ju inget nytt eller egendomligt som vi begär. Av tidigare regering begärde vi en plan när det gällde kriminalvårdsplatserna. Den regeringen var inställd på att samarbeta och göra sitt bästa för att tillgodose önskemål från riksdagen, så vi fick en planering.

Jag vill till Björn Körlof säga att jag minns den tid då moderaterna, inte minst Astrid Kristensson, drev uppfattningen att vi måste ha en poliskår som kan garantera människors trygghet. Nu går moderaterna hand i hand med socialdemokraterna och nedrustar polisen. Moderaterna är beredda att tumma också på rättssäkerheten i sin paniska besparingsiver. I centern kan vi aldrig medverka till att människors rättstrygghet urholkas. Som ett av världens rikaste länder måste Sverige ha råd att garantera trygghet och säkerhet för den enskilda människan. Det kommer vi i centern att arbeta för.

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

Anf. 46 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Jag påminde i går kammaren om att när vi år 1975 satte i gång med att utreda polisväsendets framtid i Sverige, så hade vi en mycket stabil samhällsekonomi. Det året kunde den socialdemokratiska regeringen föreslå 564 nya tjänster vid polisen. Vad som har hänt sedan dess, Gunilla André, är att vi har haft sex borgerliga regeringsår, som har förstört denna stabila ekonomi, som har skapat en samhällsekonomi som i dag inte möjliggör allt vad vi skulle önska.

Vad man från den socialdemokratiska regeringens sida har gjort i år är att man har prioriterat åtgärder mot ekonomisk brottslighet, mot narkotika och mot våldsbrottslighet. Det innebär att vad vi i fjol sade var det viktigaste, det säger vi år också är det viktigaste. Vi omsätter det även i praktiken. Jag skulle tro, Gunilla André, att när året är slut kommer vi också att ha omsatt det i praktiken när det gäller antalet polistjänster. Det kan vara intressant att läsa Gunilla Andrés anförande när vi nästa år står och resonerar om polistjänster.

Men om sanningen skall fram, Gunilla André, så föreslår ju inte centern några ytterligare polistjänster. Det är väl tveksamt om ni över huvud taget vill avdela de 50 tjänster som justitieministern föreslår till kampen mot ekonomisk brottslighet. Det finns åtminstone inte ett ord om det i centerns skrivning. Ni säger att man skall försöka omfördela regionalt. Men regionalt finns det inte någon möjlighet att göra en omfördelning. Ni säger att polisberedningen skall göra omfördelningen. Men polisberedningen är på väg att avsluta sitt arbete. Det är ett försök från er sida att slippa tala i klartext. Vill ni ha de ytterligare polismanstjänsterna i kampen mot ekonomisk brottslighet som socialdemokraterna föreslår, eller vill ni inte? Ni vill inte heller ha ytterligare åklagartjänster. Det kommer Karl-Gustaf Mathsson om en stund att resonera med centern om. Det är ett spel för galleriet ni ägnar er åt här.

Det praktiska, det resultatmässiga, kommer ni att få se under året till följd av det arbete som pågår i de två särskilda brottskommissioner som regeringen har tillsatt. Jag är också säker på att det kommer att ge utslag i form av förslag från regeringen och beslut här i kammaren. Då får vi se om ni fortsätter att säga nej till alla de åtgärder som ni tidigare har sagt nej till – eller om ni är beredda att följa socialdemokraterna när vi har majoritet och kan genomföra åtgärderna oavsett vad ni gör.

Anf. 47 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Det känns mycket svårt för mig att replikera på ett uttalande av Gunilla André som går ut på att vi från moderaternas sida skulle gå hand i hand med socialdemokraterna och nedrusta poliskåren och tumma på rättssäkerheten. Den som kommer ihåg debatten under hela 1970-talet om brottslighetens utveckling och våra ständiga varningsord om att vi behövde en förstärkt och upprustad poliskår och bättre resurser till rättsväsendet, har mycket svårt att ta dessa ord från Gunilla André på allvar.

Men vi befinner oss ju nu i ett läge med ett budgetunderskott på över 90

miljarder. Om ingenting görs, kommer vi nästa budgetår att ha ett budgetunderskott på över 100 miljarder. Vi måste naturligtvis mot den bakgrunden tänka efter vad det är för någonting vi gör. Att bara "blåsa på" innebär ju att vi ökar detta budgetunderskott och försätter oss i större svårigheter.

Vad vi nu har begärt från majoritetens sida – och det råkar vara en moderat-socialdemokratisk majoritet – är att vi skall se på ett antagnings-system för polisaspiranterna som innebär en jämn tilldelning av polisaspiranter, så att vi kan upprätthålla kvalitet och tillströmning i poliskåren på ett riktigt sätt. Jag har mycket svårt att förstå att det skulle innebära att man nedrustar poliskåren och tummar på rättssäkerheten. Dessa uttrycksätt tror jag att Gunilla André, när hon tänker efter, nog får ta tillbaka.

Anf. 48 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Arne Nygren kom i sin replik in på samhällsekonomin. Jag vill då lyckönska Arne Nygren för att han nu har kommit till insikt om nödvändigheten av besparingar. Så lät det ju inte under fjolåret – vi har faktiskt valrörelsen i ganska friskt minne.

Jag förstår att socialdemokraterna nu måste skära mycket hårt på många områden, eftersom de sedan sitt regeringsövertagande har lyckats sätta sprätt på inte mindre än 43 miljarder kronor.

Arne Nygren kommer återigen med rådet till mig att vänta och se. Jag är väl införstådd med att det i nuvarande läge inte finns någonting annat att göra, när socialdemokrater och moderater i skön förening kommer överens.

Björn Körlof är förvånad över mitt inlägg. Jag tycker inte att det finns någon anledning för Björn Körlof att vara förvånad. När det gäller grundutbildningen av poliser accepterar ni ju nedskärningen till 200, och det innebär, som jag exemplifierade här, att varje polisman måste tjänstgöra i 80 år, om vi skall täcka behovet. Och moderaterna är inte med på den reservation som vi från centern och folkpartiet har avgivit om att vi här i kammaren skall få ta ställning till en långtidsplanering över dimensionering av grundutbildningen av poliser.

Andre vice talmannen anmälde att Arne Nygren och Björn Körlof anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 49 ERIC JÖNSSON (s):

Herr talman! Jag skall säga några ord om utskottsmajoritetens ställningstagande beträffande de frågor som tas upp i reservationerna 6, 7, 10, 11, 12 och 13. Det är visserligen rätt många reservationer, men det skall inte bli något långt anförande. Jag tycker att det trots allt framgår av utskottets betänkande och reservationerna att det inte är några avgrunder som skiljer oss åt på dessa punkter. Om sanningen skall fram är det mest fråga om att vi prioriterar anslagen litet olika. I ett par fall finns det i reservationerna förslag

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

om något högre anslag än vad vi föreslår från utskottsmajoritetens sida.

Jag kan inte underlåta att säga att jag är rätt överraskad av de hårda ord som centerns representanter använder i den här debatten. Läget var inte så utmärkt under de borgerliga regeringsåren, inte heller beträffande dessa frågor.

I reservation 6 föreslår Hans Petersson i Röstånga att polisen bör tillföras 20 nya tjänster för narkotikabekämpningen. Därför föreslår han att anslaget till polisens förvaltningskostnader höjs med 2.7 milj. kr. Det råder inga som helst delade meningar om att narkotikamissbruket måste bekämpas så mycket som möjligt. På åtskilliga områden vidtas det åtgärder i kampen mot narkotikan. Riksdagen har tidigare lagt fast att den kampen skall föras inom alla samhällsområden.

För att få till stånd ytterligare kraftfulla insatser och åtgärder mot narkotikamissbruket har regeringen tillsatt en kommission som skall samordna insatserna. En av de många uppgifter som kommissionen har är att lägga fram förslag om insatser från polisväsendet som syftar till att illegal narkotikahandel i landet skall uppdagas och beivras. En viss försöksverksamhet i södra Sverige är redan igångsatt eller i varje fall på väg att sättas i gång av kommissionen. Jag tänker på förslaget om samarbete mellan tull och polis i Malmöhus län. Detta är en försöksverksamhet som syftar till att man skall få ett bättre underlag för att bedöma hur stort behovet är av att tull och polis gör gemensamma insatser mot den illegala narkotikahandlingen. Kommissionen skall också lägga fram förslag till omprioriteringar av samhällets resurser inom narkotikaområdet.

Under senare år har en utbyggnad skett av polisens resurser för att man skall kunna bekämpa narkotikabrottsligheten. Under de senaste åren har 120 tjänster tillförts polisen i kampen mot denna brottslighet. Nu är nära 400 polismän sysselsatta med enbart spaning och utredning av narkotikabrott.

När det gäller narkotikarotlarna, som också behandlas i reservation 6 och följs upp i reservation 10, bör i sammanhanget nämnas att sådana rotlar har inrättats i hela landet. De finns i 24 polisdistrikt och har länen som primärt verksamhetsområde. Därutöver finns det lokala narkotikarotlar i sex polisdistrikt. Även vid rikskriminalsektionen vid rikspolisstyrelsen finns en särskild narkotikarotel. Tillkomsten av dessa rotlar har skett successivt, och de har varit till stor nytta för att klara ett komplicerat utredningsarbete på ett effektivt sätt.

Också i fråga om det internationella polisarbetet mot narkotikabrottsligheten sker från svensk sida en fortlöpande förstärkning av insatserna. Interpol spelar här en mycket betydelsefull roll och fungerar som ett slags informationscentral för den internationella narkotikabekämpningen. Svenska polismän finns också stationerade i ett antal länder som sambandsmän för narkotikabekämpningen.

Budgetpropositionen innehåller under anslaget till polisväsendet ingenting om nya resurser mot narkotikabrottsligheten. Men under anslaget A 2. Justitiedepartementet tas det upp 15 milj. kr. för de åtgärder som man menar kan bli aktuella till följd av förslag från narkotikakommissionen. Jag har

redan nämnt ett förslag, vars genomförande självfallet också skulle kosta en del, även om avsikten väl är att det inte skall bli några kostnader i det här sammanhanget.

Vi anser från utskottsmajoriteten – dels på grund av det statsfinansiella läget, vilket har poängterats vid flera tillfällen under debatten, dels på grund av narkotikakommissionens arbete – att vi inte nu skall göra några uttalanden om förstärkningar av polisens resurser för narkotikabekämpningen. Därför menar vi att reservationen bör avslås.

Reservation 7 handlar om kvarterspolisen. Reservanterna anser, i likhet med motionärerna bakom motion 2158, att av de 50 polismän som enligt regeringens förslag i budgetpropositionen skall avdelas för att bekämpa ekonomisk brottslighet skall 20 polismän i stället avdelas för kvarterspolisverksamhet. Vi menar från utskottsmajoritetens sida att den ekonomiska brottsligheten är så allvarlig – och det har ju också framgått av den tidigare debatten – att vi inte nu kan begränsa insatserna för att komma till rätta med de svåra problem som finns på det området. De förstärkningar som föreslås är synnerligen behövliga, varför vi avstyrker bifall till motionen och till reservation nr 7.

I reservation nr 11 tar centern upp polisens regionala organisation, som också Gunilla André talade om för en liten stund sedan. Reservationen bygger på motion nr 1592 från centerpartiet, som i sin tur tar upp frågan därför att departementschefen i budgetpropositionen ger uttryck för att det skulle vara en fördel med en enhetlig organisation för den regionala polisverksamheten, innebärande att befattningen som länspolischef förenas med tjänsten som polismästare i resp. residensstad. Departementschefen aviserar därför att han kommer att ge polisberedningen direktiv att överväga frågan om den regionala polisverksamhetens organisation.

Jag anser att vi inte har någon anledning att nu binda upp polisberedningens ställningstagande. Vi brukar ju kunna invänta pågående utredningar, och det bör vi göra även i denna fråga.

Reservation nr 12 gäller skydd för vittnen i narkotikamål. Utskottets skrivning och reservationen är faktiskt, enligt min mening, nästan identiska. Både utskottet och reservanten påpekar att frågan är under övervägande i regeringskansliet. Vi har dessutom helt nyligen fått en straffskärpning för övergrepp i rättssak.

Utskottsmajoriteten anser att erfarenheterna av vilken betydelse straffskärpningen kan ha haft bör avvaktas. Det bör vi också kunna göra beträffande de överväganden som sker i regeringskansliet, eftersom vi anser att det är en seriös prövning av frågan som där äger rum. Därför är det inte nu aktuellt med något initiativ från riksdagen. Motion och reservation bör därför avslås.

Reservation 13 behandlar narkotikahundarna som ett omistligt hjälpmedel för polisen i arbetet med att spåra narkotika. Om detta råder väl heller inga delade meningar, såvitt jag kan förstå. Men reservationens förslag innebär ett förhöjt anslag på 500 000 kr. i förhållande till budgetpropositionen. Dessutom är det ju så att polisberedningen enligt uppgift, även om den

---

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

snart skall vara färdig med sitt arbete, överväger att genom organisatoriska förändringar åstadkomma ett ökat utnyttjande av de narkotikahundar som finns inom polisväsendet.

Beaktas bör också i detta sammanhang att enligt budgetpropositionen beräknas medel för utbyte av sammanlagt 80 hundar, varav fem är narkotikahundar. Utbyte av fem narkotikahundar är f. ö. precis det antal som rikspolisstyrelsen begärde i sin anslagsframställning, om jag läst den framställningen rätt. På den punkten är således framställningen från rikspolisstyrelsen tillstyrkt, varför reservationen bör avslås.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 50 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Låt mig börja med skyddet av vittnen i narkotikamål. Det är alldeles riktigt att det pågår ett övervägande inom regeringskansliet. Vad resultatet blir och hur långt man hunnit har jag ingen aning om, men jag tycker att frågan är viktig och att det verkligen är bråttom. Det gäller att ha en åsikt, och det gäller att ha den nu i dag. Det gäller vidare att ge regeringen detta till känna.

Om jag går till reservation 6 vill jag säga att vi från folkpartiets sida anser att vissa åtgärder måste vidtas nu – andra kan man vänta med tills narkotikakommissionen är färdig med sitt arbete. Vad vi nu enligt folkpartiets åsikt måste besluta är en förstärkning av polisen på narkotikasidan. Det är därför som vi redan nu i dag föreslår 20 nya polismannatjänster till en kostnad av drygt 2,7 milj. kr.

Låt mig också säga att vi från folkpartiets sida har rätt stora förhoppningar på narkotikakommissionen. Men här tycks det föreligga en ganska stor optimism. Ibland har jag fått uppfattningen här i kammaren att det skulle bli så mycket som 225 nya polistjänster. Om det ligger verklighet bakom det är det ju sensationellt. Jag tycker att det är allvarligt om man ger intryck av att man kommer med så mycket, om det inte finns någon täckning. Låt mig framföra förhoppningen att det här inte skall bli fråga om någonting av kejsarens nya kläder.

Anf. 51 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Eric Jönsson är förvånad över mina hårda ord. Det är väl riktigt att vi centerpartister som regel är fridsamma, men vi är inte menlösa. Efter Eric Jönssons hovsamma framträdande här har jag ingen anledning att gå in i någon större polemik, utan jag vill bara lämna några sakupplysningar.

När det gäller polisens regionala organisation fastställdes huvudprincipen av riksdagen 1981, att det alltså skulle vara en anknytning till länsstyrelsen och att länspolischeferna skulle ha en förstärkt ställning och förbli tjänstemän i länsstyrelsen. Eftersom man nu tydligen vill gå ifrån den här huvudprincipen, är det förståeligt att departementschefen i budgetpropositionen anmäler att man nu vill pröva en annan inriktning.

Vi har för vår del inte ändrat mening i det här fallet, och vi har med denna reservation velat ge vår mening till känna. Om man ger en utredning ett uppdrag måste det väl innebära att man har starka funderingar på att företa en ändring.

När det gäller narkotikahundarna har jag också läst budgetpropositionen och rikspolisstyrelsens äskanden, och jag har då kommit fram till en annan bedömning vad gäller antalet än vad Eric Jönsson gjort. Med vår reservation har vi försökt täcka in det behov som rikspolisstyrelsen anser att man har på detta område.

Låt mig slutligen också säga något om vår finansiering, som varit uppe i debatten tidigare. Vi har, som Karin Söder var inne på i går, en total täckning när det gäller våra äskanden. F. ö. har vi från centerns sida föreslagit ett budgetalternativ som innebär ytterligare besparingar på 20 miljarder.

Anf. 52 ERIC JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga debatten. Efter replikerna här har jag fortfarande den uppfattningen att det är väldigt litet som skiljer oss åt när det gäller de reservationer som jag har talat om. Det är väl närmast på det sättet att man försökt att göra en markering för att visa att man finns till och är med i utskottsarbetet. Det har jag i och för sig ingenting emot.

Det är ganska klart att anslagen till polisväsendet ju är en del i en större enhet. Det är också ganska självklart att vi från regeringspartiets sida också försvarar den budgetproposition som ligger.

De flesta frågor som berörts här är föremål för behandling i olika sammanhang. Något annat framkom inte heller i replikerna av Hans Petersson i Röstånga och av Gunilla André. Vi har en narkotikakommission och en polisberedning, och Arne Nygren har talat om att det finns en brottskommission. Det finns partirepresentanter i dessa kommissioner och beredningar.

På mig verkar egentligen den här debatten litet underlig. Ni får förlåta mig, men det verkar som om ni inte riktigt litar på de representanter som ni har med i polisberedningen och i narkotikakommissionen.

Anf. 53 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Till Eric Jönsson vill jag säga att vi självfallet är medvetna om att man i budgetarbetet måste göra avvägningar mellan olika utgiftsposter. Men som jag tidigare deklarerat kommer vi från centerns sida aldrig att medverka till att människors rättstrygghet urholkas. Vi måste i det här landet – som ju är ett av världens rikaste – ha råd att garantera trygghet och säkerhet för den enskilda människan.

Anf. 54 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Låt mig säga att jag litar på den representant för vårt parti som sitter i polisberedningen, för det råkar vara jag själv.

Låt mig också ge en liten pedagogisk lektion i vad som skiljer oss åt. Att ett utskott föreslår någonting och att riksdagen ger regeringen någonting till

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

känna är två helt skilda saker. Jag tycker definitivt att om riksdagen har en uppfattning, skall man ge regeringen denna till känna. Då får man en garanti för att saker och ting tas upp i en utredning, i en kommission, i en beredning eller vad det nu kan vara.

Anf. 55 ERIC JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Jag delar den uppfattning som Gunilla André gav uttryck åt i sin senaste replik, att vi skall göra allt vad vi förmår för att slå vakt om människorna i sammanhanget. Jag tycker att man inte skall ta till alltför hårda ord. Det var detta jag var inne på i mitt inledningsanförande. Det väsentligaste är att vi tillsammans försöker lösa problemen på ett tillfredsställande sätt.

Sedan vill jag till Hans Petersson i Röstånga bara säga att jag tackar för den pedagogiska undervisningen. Men det är ändå på det sättet att han underkänner sig själv som ledamot i polisberedningen.

Anf. 56 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! I samhällets strävan att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten är åklagarens insatser av mycket stor betydelse. De resurser som satts in för att bekämpa ekonomisk brottslighet har hittills främst varit riktade till sådana samhällsorgan som sysslar med den brottsuppdagande verksamheten, såsom polis- och skattemyndigheter. Dessa åtgärder, som naturligtvis är av största betydelse, har dock åstadkommit ett ökat tryck på åklagarväsendet. Den ökade arbetsbelastningen har medfört att man i många åklagardistrikt upplever stora problem på grund av att man inte inom rimlig tid hinner följa upp och slutföra alla de mål mot ekonomiska brottslingar som kommer från polisen.

Åklagarnas medverkan i polisens brottsspanande verksamhet blir också eftersatt.

Tyvärr är situationen den att antalet mål som gäller kvalificerade ekonomiska brott ökar kraftigt. En enkät som genomfördes hösten 1982 hos länsåklagarmyndigheterna i storstäderna visade att det i Stockholms län var inte bara de flesta länsåklagare utan också fem andra åklagare som var mer eller mindre låsta av stora mål gällande ekonomiska brott och narkotikamål. I ett av fallen tog målet åtta månader i tingsrätten. Tilläggas kan att mål av denna karaktär inte sällan kräver insatser från två åklagare.

Mot bakgrund av denna arbetsbelastning och det faktum att åklagarväsendet sedan 1965 endast har tillförts 20 nya åklagartjänster är det tillfredsställande att riksdagen i dag får ta ställning till ett regeringsförslag som innehåller väsentliga resursförstärkningar till åklagarväsendet.

Utän överord kan det sägas att vi nu är beredda att göra en första ordentlig satsning i syfte att effektivisera och förstärka åklagarväsendet i kampen mot framför allt den ekonomiska brottsligheten och narkotikabrotten.

Det blir resursförstärkningar i form av tolv nya åklagartjänster, en revisortjänst och femton nya åklagaraspiranter samt medel till utbildning av åklagare som skall handlägga kvalificerade ekonomiska brottmål. Det

innebär att anslaget till åklagarväsendet ökar med närmare 21 milj. kr.

Det kan också vara av intresse att i detta sammanhang uppmärksamma kammaren på att åklagarväsendet i och med detta förslag kommer att tillföras större resurser än vad riksåklagaren har begärt för kommande budgetår.

Herr talman! Mot denna bakgrund har jag mycket svårt att förstå den reservation som centern fogat till utskottets betänkande 21. Där sägs: "Statsmakterna får inte passivt avvakta eventuellt utredningsarbete på området innan konkreta åtgärder vidtas."

Jag frågar: Har inte centern följt med och läst förslagen från regeringen om förstärkningar? Har man inte klart för sig att den särskilda kommission mot ekonomisk brottslighet som regeringen har tillsatt har klara direktiv att föreslå förstärkningar även på åklagarsidan?

Redan nu har kommissionen tagit upp problemet med vakanserna inom åklagarväsendet och föreslagit ett ökat aspirantintag. Det förslaget överlämnades till regeringen för ett par veckor sedan. Vid dagens regeringssammanträde beslutade regeringen att redan under innevarande budgetår utöka intagningen av åklagaraspiranter med ytterligare tio, helt i enlighet med kommissionens förslag.

Detta bevis för vår socialdemokratiska regerings handlingskraft och snabbhet när det gäller att fatta beslut torde även kunna stämna Karin Söders tankar i andra banor än dem som hon gav uttryck för under gårdagskvällens debatt. Då fick vi lyssna till påståenden om just passivitet och långsam behandling.

Denna aktivitet från regeringen och från brottskommissionen framstår som någonting helt annat än den passivitet när det gällde åtgärder på åklagarsidan som utmärkte de borgerliga regeringsåren. Jag förstår att moderaterna och folkpartiet inte har ansett sig kunna instämma i den märkliga centerreservationen. Det hedrar dem.

Så några ord om reservanternas resonemang om att förstärkningarna inom åklagarväsendet i kampen mot den ekonomiska brottsligheten måste ske genom omprioriteringar. Jag är inte helt övertygad om att detta är möjligt. Vi socialdemokrater hyser nog en förhoppning om att regeringen, som den nu har gjort i budgetpropositionen, skall föreslå direkta, nya resurser. Det föreslår också kommissionen i sin skrivelse till regeringen.

Med den motiveringen, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande nr 21.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 57 KARIN SÖDER (c) replik:

Fru talman! De upplysningar som Karl-Gustaf Mathsson i dag kommer med om vad regeringen skall fatta för beslut i morgon kunde inte jag känna till i går kväll. Jag hoppas att Karl-Gustaf Mathsson lade märke till att det som jag i gårdagens debatt krävde var att man nu snabbt skulle komma till

skött när det gäller de förslag som kommissionen har lagt fram. Jag hälsar med stor glädje att så blir fallet. Och jag kan försäkra att vi från centerns sida kommer att positivt studera detta förslag.

Jag kan i långa stycken dela Karl-Gustaf Mathssons uppfattning när det gäller allvaret i situationen. Men som det står i utskottsbetänkandet har det, väl att märka, under de år som har gått skett en del på åklagarsidan i fråga om utbildning i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. I det skede som vi befann oss i före Karl-Gustaf Mathssons tillkännagivande i dag ville vi sätta fart på denna verksamhet genom att ge riksåklagaren i uppgift att göra omprioriteringar för att vi skulle få ytterligare kraft i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Jag tror att vi är eniga om att vi ständigt måste söka finna former för att nå effektivitet i detta arbete.

Jag skulle också vilja tillägga att jag i går gick igenom vad som gjordes när det gäller denna sektor av vårt samhälle under de sex icke-socialistiska åren, och det skäms inte för sig – det vill jag understryka. Och vi vill fortsätta att arbeta. Vi måste acceptera verkligheten, men vi har velat peka på att kommissionen innebar en tidsutdräkt när det gällde att lägga fram förslag. Det är inte någonting som vi har hittat på, utan det är faktiskt företrädare för kommissionen som själva sade att det tog tid innan man kom i gång, att det dröjde länge innan man fick bemanning. Därför har vi sagt att det hade varit bättre att fortsätta det arbete i olika samrådsgrupper som redan pågick. Men nu är vi glada att man har kommit in i ett effektivare skede, och vi kommer som sagt att positivt studera alla förslag som är ägnade att hävda rättssäkerheten i detta land.

Anf. 58 KARL-GUSTAF MATHSSON (s) replik:

Fru talman! Jag måste tacka Karin Söder för detta inlägg, som jag faktiskt ser som ett klart erkännande av regeringens politik i dessa frågor.

Det gläder mig också att Karin Söder i dag använde en mera lågmäld ton än hon gjorde i går kväll, det hedrar Karin Söder.

Jag förstår att det inte är lätt att minnas hur verkligheten var under era borgerliga regeringsår. Men jag minns den debatt vi hade här i kammaren för ungefär ett år sedan, då vi diskuterade resursförstärkningar till åklagarväsendet och då vi socialdemokrater i en samlad motion med konkreta förslag till åtgärder mot ekonomisk brottslighet även föreslog tio nya åklagartjänster. Men vi fick ingenting annat än ett stort nej.

Nu verkar det som om vi skulle kunna gå fram på bred front här i riksdagen i kampen mot den ekonomiska brottsligheten, i förlitan på att regeringen nu kommer med nya förslag. Jag kan garantera Karin Söder att det blir en fortsättning. Tillsammans skall vi också kunna göra insatser, så att vi förmår att sticka hål på de varbölder i samhället som den ekonomiska brottsligheten och narkotikabrottsligheten verkligen utgör.

Anf. 59 KARIN SÖDER (c) replik:

Fru talman! Jag vill gärna säga något när det gäller tonen i debatten. Ingen är angelägnare än jag att hålla en saklig och sansad ton i debatten. Men när

man får höra sådana inlägg från socialdemokratisk sida som ofta förekommer i dessa sammanhang måste man ge svar på tal om vad som faktiskt har hänt. Jag vill i dag upprepa att jag är glad att statsrådet Rainer ger uttryck för en mer positiv inställning till vad som har hänt.

Nu gäller det – jag håller med om det – att vi tar gemensamma tag så långt det är möjligt i kampen mot all typ av brottslighet, inte minst den varböld som den ekonomiska brottsligheten utgör. Vi kommer nog att vara eniga i långa stycken, men jag vill försäkra, att när vi anser att man skall gå snabbare fram och göra en annan prioritering, kommer vi självfallet att säga ifrån. Jag tycker dock att det som Eric Jönsson sade här tidigare är viktigt, dvs. att vi tycks vara överens i huvuddragen. Men i en demokrati är det viktigt att det som skiljer kommer fram – det är också det som för framåt.

Anf. 60 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Jag vill i likhet med vad någon av de tidigare talarna gjorde beklaga att debatten har blivit så uppsplittrad mellan olika ämnesområden och att det blivit olika tidpunkter för förande av debatten.

För min del vill jag beröra det utskottet har anfört beträffande nybyggnation av polishus. Det tycks råda enighet om att det är nödvändigt att satsa på bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten och av narkotikabrottsligheten, men det är naturligtvis då rimligt att den personal som samhället har till sitt förfogande för arbetet inom det här området får arbeta under acceptabla villkor.

Jag beklagade uppdelningen i tiden av den här debatten, men jag kan säga att det å andra sidan är en ytterst lämplig tidpunkt att diskutera frågan om polishuset i Nässjö. I takt med att vårfloden stiger, stiger också vattnet på golvet i personalutrymmena i polishuset. Det är den verklighet personalen har att arbeta i.

När yrkesinspektionen besökte lokalerna för ett drygt år sedan konstaterade man att det var nödvändigt att vidta omedelbara åtgärder. Nu håller man på med något slags modifiering, dvs. man gör en investering på några tusen kronor för att installera dusch i personalutrymmena. Med tanke på att man, som jag antydde, redan har väldigt gott om vatten i lokalerna, är jag inte säker på att det är den åtgärd som är mest nödvändig.

Denna fråga har varit aktuell i olika sammanhang under ungefär tio år. Jag försöker trots allt att se det hela positivt, och jag skall erkänna att när utskottet förra året skrev att man nu måste vidta åtgärder, så utgick jag från att regeringen för sin del skulle ta detta som ett tecken på att man nu måste sätta i gång med byggnationen av ett nytt polishus. Tyvärr blev det inte så. Även om jag har större förtroende för den nu sittande regeringen än för den tidigare, så tar jag ändå det säkra för det osäkra och ber att få yrka bifall till min motion på den punkten. Jag tycker att utskottet i och för sig har behandlat motionen välvilligt, trots att man i slutänden avstyrker den. Nu är det bara att hoppas att regeringen inser hur positivt utskottets skrivning är.

Utskottet skriver att man förutsätter att byggnadsarbetena sätts i gång

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

snarast möjligt och understryker således sitt positiva uttalande. Jag vill då fråga utskottets talesman vad detta innebär. När kan man genomföra byggnationen av polishuset?

Jag ser till min stora glädje att justitieministern nu kommer in i kammaren, och då kanske vi kan få ett svar direkt från regeringen på frågan om när man tänker påbörja byggnationen av polishuset i Nässjö. Jag vet att justitieministern personligen har uttalat att han gärna vill genomföra den så snart som det är möjligt, och vi får hoppas att det nu äntligen kan hända någonting. Det vore nämligen synd att fresta personalens lojalitet och tålmod alltför mycket. Jag frågar mig hur långt man vill gå i det avseendet. Skall man i stället för att bygga ett nytt polishus i Nässjö utrusta personalen med båtar, så att den kan ta sig igenom de personalutrymmen som är fulla med vatten? Jag tycker att det finns andra och bättre åtgärder att vidta.

Också allmänheten följer självfallet den här frågan med stort intresse. Det är inte bara de berörda fackliga organisationerna i LO- och TCO-distrikten som engagerat sig i frågan, vilket visar att detta även är en länsangelägenhet, utan det har också de lokala organen liksom rikspolisstyrelsen och Polisförbundet gjort. Från olika samhällsorgan, t. ex. byggnadsstyrelsen, har man likaledes gjort ett klart ställningstagande för detta.

Min fråga till utskottets talesman, alternativt till justitieministern, är: Vad menas med att man skall sätta i gång byggnationen snarast möjligt? När kan det ske?

Anf. 61 ARNE NYGREN (s) replik:

Fru talman! Jag kan trösta Åke Gustavsson med att utskottet av fem motionskrav särskilt har nämnt det som gäller Nässjö, därför att vi i utskottet känner till förhållandena där. Det väcktes motioner också i följd av Åke Gustavsson och en del andra riksdagsledamöter om polishuset i Nässjö. Vi sade då att vi förutsatte att byggnadsarbetena skulle sättas i gång snarast möjligt. Vi säger i år att vi från utskottets sida vidhåller denna ståndpunkt.

Vi är medvetna om att det har byggts polishus här i landet i en omfattning långt utöver vad som ursprungligen varit planerat, att det finns påfrestningar och att det i Nässjö kanske kan vara svårt att hitta de arbetsmarknadspolitiska skälen för ett bygge. Men vi säger också att vi står fast vid vår tidigare uttalade mening, att polishuset i Nässjö är ett angeläget projekt. Sedan må det väl ankomma på departementet och regeringen att bedöma när det finns möjlighet att infria önskemålen.

Anf. 62 Justitieminister OVE RAINER:

Fru talman! I debatten här i kammaren, som jag har följt både i går och i dag, har ordet prioritering använts mycket ofta. Det är naturligt i de kärva ekonomiska tider som vi lever i. Som svar på Åke Gustavssons fråga vill jag säga att polishusbygget i Nässjö har hög prioritet.

Anf. 63 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ber att få tacka för de båda svaren – från Arne Nygren och från justitieministern.

Jag uppfattar Arne Nygrens uttalande om att utskottet särskilt nämner Nässjö som ett ställningstagande från utskottets sida – att man verkligen ger ett nytt polishus i Nässjö hög prioritet. Justitieministern säger ju för sin del att ett nytt polishus i Nässjö skall få hög prioritet. Det tolkar jag så, att man ganska snart kan komma i gång med byggnationen. Jag hoppas också att vi skall få tillfälle att se justitieministern i Nässjö ganska snart i samband med invigningen av det nya polishuset där.

Anf. 64 KERSTI JOHANSSON (c):

Fru talman! I justitieutskottets betänkande nr 20 behandlas också min motion, nr 313, även den angående nybyggnad av polishus i Nässjö. Jag förmodar att man skall se utskottets skrivning i anledning av motionen som välvillig. Men 1982 förutsattes – precis som nu – att byggnadsarbetena sätts i gång snarast möjligt. "Snarast möjligt" förefaller vara ett långt och också mycket osäkert tidsperspektiv och det även med en socialdemokratisk regering.

Justitieminister Ove Rainer har i dag återigen sagt att detta är ett bygge som skall prioriteras. Det svaret har vi också fått vid uppvaktningar från Nässjö kommun. Det är att hoppas att ett nytt polishus i Nässjö verkligen blir ett bygge som prioriteras.

Som redan sagts här har detta ärende varit aktuellt under många år. Lokalerna är i mycket dåligt skick. Det vet vi som bor på orten. Yrkesinspektionen har vid ett par tillfällen riktat allvarliga anmärkningar mot lokalerna. Jag kan peka på en del av de iakttagelser och konstateranden som yrkesinspektionen gjort.

Såväl arbetslokaler och personalrum som lokaler för allmänheten är otillräckliga till antal och dessutom trånga. Omklädningsrum och dusch saknas.

Åke Gustavsson talade om vattnet – jag kan tala om luften. Ventilationen är otillräcklig inom bl. a. arrestavdelningen, vilket medför olägenheter främst för kriminalvårdspersonalen på våningsplanet en trappa upp. Lokalerna har nämligen direktförbindelse med arrestavdelningen via ett särskilt trapphus.

Arrestintaget i sin tur är beläget och utformat så, att det bedöms medföra påtagliga olycksfallsrisker för personal, bl. a. på grund av att intaget har en sjustegstrappa och att det avvisiteringsrum som denna trappa leder till är mycket trångt.

Det är svårt att beskriva lokaler. De skall egentligen beses, om man skall kunna få en riktig uppfattning om hur de ser ut.

Detta kan synas vara detaljer, men det handlar i alla fall om otillräckliga lokaler och en dålig arbetsmiljö. Jag ville gärna ge denna beskrivning, för att det skall framgå att en förändring av situationen i Nässjö är ytterst angelägen.

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

I min motion har jag också angett sysselsättningspolitiska skäl för byggnation. Situationen på byggarbetsmarknaden i Nässjöområdet har inte förbättrats sedan motion skrevs, den har tvärtom blivit sämre. Antalet ärenden som behandlats på byggarbetsnämnden januari–mars samt byggnadskostnaderna är nu bara 65 % av vad som fanns under fjolåret vid denna tid.

Att byggnation av polishus i Nässjö kommer i gång är angeläget av arbetsmarknadsskäl, och det är angeläget också därför att polisen i Nässjö har ytterst dåliga lokaler till sitt förfogande. Handlingar finns färdiga för omedelbar byggstart. Tomt är inköpt och klar för byggnation.

Fru talman! Med anledning av det anförda ber jag att få yrka bifall till motion nr 313.

Anf. 65 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

Anf. 66 INGER JOSEFSSON (c):

Fru talman! I justitieutskottets betänkande 1982/83:21 behandlas min motion nr 1748 angående åklagarstationeringen i Ulricehamn. I motionen hemställer jag om att riksdagen skall ge regeringen till känna att åklagarstationeringen bör behållas.

Utskottet har inte velat föregripa regeringens ställningstagande, utan avstyrkt bifall till motionen.

Riksåklagaren har beslutat att stationeringen i Ulricehamn skall upphöra med utgången av december månad 1982, men Ulricehamns kommun har anfört besvär, och ärendet är nu i regeringskansliet.

Riksåklagarens skäl för indragning är att det skulle bli rationaliseringsvinster. Det torde nog bli ganska obetydliga besparingar, eftersom man i stället får andra kostnader när åklagare och kanslipersonal en dag i veckan skall åka från Borås till Ulricehamn. Antagligen blir det också fler resor för polisen.

Viktigt är också att samarbetet mellan polis- och åklagarväsendet torde försämrats om det blir en indragning.

Det som mest oroar mig om vi får en indragning av åklagarstationeringen är att det i så fall skulle bli ytterligare ett steg mot en allt starkare centralisering. Vi har förut förlorat häradsrätten som en följd av ändrad domkretsindelning, och nu har jag erfarit att det finns planer på att dra in den lokala kronofogdemyndigheten.

Sammanlagt betyder sådana här s. k. rationaliseringar – och denna synpunkt gäller inte bara min hemkommun, utan de små glesbygdskommunerna i allmänhet – att vi får sämre service i de små kommunerna och allt färre arbetstillfällen i offentlig förvaltning där vi redan förut har få. Detta går stick i stäv mot den riktning som de flesta av kommunernas förtroendevalda strävar efter: ett mer differentierat näringsliv med bl. a. fler tjänster i offentlig förvaltning.

Fru talman! Jag har inget yrkande utan nöjer mig med att framföra de här

synpunkterna i hopp om att de kommer att beaktas vid handläggningen i regeringskansliet.

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

Anf. 67 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! I motionen 1209 av Ingemar Eliasson och mig har vi tagit upp polisens aktiva och positiva medverkan i det nordiska trafiksäkerhetsåret. Vi har också påpekat att nya uppgifter har lagts på trafikövervakande polispersonal fr. o. m. årsskiftet. Vi har i motionen framfört vår oro inför den neddragning som regeringen föreslår när det gäller trafikövervakningen ute på vägarna.

Utskottet har i betänkandet erinrat om de riktlinjer vi fastställde i fjol för trafiksäkerhetsarbetet och noterat att Sverige detta år har ställt upp i den gemensamma nordiska aktiviteten för säkrare trafik. Utskottet säger också att polisen är en viktig del i basen för detta arbete. Efter de deklarationerna skulle man kunna tro att utskottet skulle vara berett att korrigera regeringsförslaget, men så har inte skett. Visserligen har utskottet erinrat om att det har skett en förbättring rent statistiskt under förra året – att dödsolyckorna har minskat med 5 % och de svåra personskadorna med ett par procent. Detta balanseras delvis av att de lindriga personskadorna ökade i antal.

Jag skulle vilja varna för att vi slår oss till ro med dessa uppgifter. Även om vi inte har fått särskilt mycket statistik för innevarande år, är det som hitintills går att utläsa synnerligen alarmerande. Det handlar om en drastisk uppgång i antalet trafikolyckor. Det gäller det antal personer som var inblandade i trafikolyckor, framför allt dem som dödats eller svårt skadats. I januari månad förra året omkom 36 personer i trafiken. Samma månad i år var siffran 50. Svårt skadade var i januari förra året 218; den siffran har nästan fördubblats till 383. Dessutom har de lindrigt skadades antal ökat med nästan 100 till över 800 personer. Samma illavarslande tendens finns när det gäller barntrafikolyckorna.

Nu kan naturligtvis inte alla olyckor avvärras genom insatser från trafikövervakningen. Men jag vill gärna ta fasta på utskottets egen uppfattning att polisen fyller en viktig funktion när det gäller att främja trafiksäkerheten. Om man därtill ställer sig bakom utskottets deklaration att det är angeläget att polisens insatser för en tryggad säkerhet i trafiken även framdeles hålls på en hög nivå, blir man litet konfunderad när utskottet raderna strax efter i betänkandet tar så lätt på neddragningen av den trafikövervakande personalen. Om en aktiv trafikövervakning minskar olyckorna och antalet döda i trafiken, är ju risken uppenbar att vi genom en minskning av trafikövervakande insatser i betydande grad – som regeringen här föreslår – riskerar en ökning av antalet olyckor och antalet döda i trafiken. Till detta skall läggas att polisen fått nya och tunga uppgifter när det gäller de farliga landsvägstransporterna.

Fru talman! Låt mig erkänna att det känns litet motsägelsefullt och onekligen som en logisk kullerbytta om vi, efter utskottets välvilliga deklaration om trafikövervakningens värde och efter den svenska regering-

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

ens – genom kommunikationsministern – tillkännagivande att den nu vill satsa på trafiksäkerhet just detta år, skulle acceptera risken att drabbas av allt fler och allt svårare olyckor. Det känns särskilt tungt det år som Sverige för de nordiska grannländerna förklarar sig berett att satsa extra mycket just i år på just trafiksäkerheten.

Fru talman! Jag inser svårigheten – för att inte säga omöjligheten – att få kammaren att gå emot ett enligt utskottsförslag. Men låt mig anmäla att jag känner det uppfordrande att följa denna fråga, och jag kommer att i olika sammanhang aktualisera åtgärder som skulle kunna leda till en säkrare och tryggare trafik.

Överläggningen var härmed avslutad.

Justitieutskottets betänkande 20

Punkt 1

Mom. 1 (professur i polisforskning)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 78 för reservation 1 av Bertil Lidgard m. fl.

Mom. 2 (långtidsplanering av aspirantantagningen)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 63 för reservation 2 av Karin Söder m. fl.

Mom. 3 (aspirantantagningen 1983/84)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 51 för reservation 3 av Karin Söder och Gunilla André.

Punkt 3

Mom. 1 (medelsberäkningen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 6 av Hans Petersson i Röstånga, bifölls med acklamation.

Mom. 4 (förstärkning av kvarterspolisverksamheten)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 77 för reservation 7 av Bertil Lidgard m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (resurser för bekämpande av ekonomisk brottslighet)

Reservation 8 av Karin Söder och Gunilla André, som ställdes mot motion 1605 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, antogs till kontraproposition.

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 48 för reservation 8 av Karin Söder och Gunilla André.

Mom. 7 (nya tjänster för bl. a. ekonomer)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 60 för reservation 9 av Karin Söder och Gunilla André.

Mom. 13 (polisens regionala organisation)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 48 för reservation 11 av Karin Söder och Gunilla André.

Mom. 20 (skydd för vittnen i narkotikamål)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 12 av Hans Petersson i Röstånga, bifölls med acklamation.

Punkt 5 (narkotikahundar)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 48 för reservation 13 av Karin Söder och Gunilla André. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 9

Mom. 1 (nybyggnad av polishus i Nässjö)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motionerna 313 av Kersti Johansson samt 714 av Åke Gustavsson och Catarina Rönnung, bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitiekommitténs betänkande 21

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 2 (resurserna för bekämpande av ekonomisk brottslighet)

Reservationen av Karin Söder och Gunilla André, som ställdes mot motion 1605 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, antogs till kontraposition.

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 48 för reservationen av Karin Söder och Gunilla André. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Anslag till polis-
väsendet och åkla-
garväsendet*

Torsdagen den
24 mars 1983

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1982/83:11 om anslag till Sjöfart m. m. (prop. 1982/83:100 delvis).

*Anslag till Sjöfart
m. m.*

Anf. 68 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 69 GÖRAN RIEGNELL (m):

Fru talman! Moderata samlingspartiet har fogat tre reservationer till trafikutskottets betänkande nr 11.

Reservation nr 1 gäller den s. k. tvåkronan, dvs. den avgift om förslagsvis 2 kr. per ton som skulle drabba fartyg som inte har förhöjd miljösäkerhet, främst oljetankrar som trafikerar Vänern, Göta älv, Mälaren och Stockholms skärgård. Enligt proposition 1980/81:119 föreslogs sjöfartsverket få i uppdrag att utarbeta regler för avgiftssystemets tillämpning. Propositionen föreslog vidare att avgiftssystemet skulle träda i kraft den 1 januari 1982.

Med anledning av propositionen väcktes ett flertal motioner, som gick ut på att avgiftssystemets ikraftträdande skulle senareläggas, att avgiften skulle tillämpas restriktivt eller att propositionens förslag skulle avslås.

Enligt trafikutskottets betänkande 1980/81:31 ansåg utskottet att avgiften skulle införas. Dock sade utskottet att avgiften inte skulle få medföra en snedvridning av konkurrensförhållandena mellan fartygs- och landtransporter. Dessutom föreslogs en senareläggning av ikraftträdandet till den 1 juli 1984. Detta blev även riksdagens beslut.

För den mindre skeppsfarten är det Damoklessvärd som den särskilda farledsavgiften utgör ett stort bekymmer. Att inom en tidrymd av mindre än fem år byta tonnage är omöjligt i nuvarande sjöfartskonjunktur.

Statistiken visar att oljeutsläpp till följd av grundstötningar med svenska tankfartyg med enkel botten omfattar mindre än 1 % av alla utsläpp. Det kan alltså ifrågasättas om miljöeffekterna av avgiftssystemet är tillräckligt stora för att motivera de kostnader som vår kusttrafik skulle drabbas av.

Det förhåller sig dock så, fru talman, att det på ett naturligt sätt sker en övergång till dubbelbottnade miljösäkrare fartyg. Det finns anledning förmoda att det inte dröjer många år, förrän tankertonaget i sin helhet fyller de högre miljökraven. Vi anser emellertid att de små miljöfördelarna inte uppväger nackdelarna för sjöfartsnäringen och föreslår att riksdagen upphäver beslutet om en särskild farledsavgift.

I reservation 2 begär vi moderater att regeringen låter utforma ett förslag till regler för ett avgiftssystem för isbrytarhjälp. Vi gör det från den principiella utgångspunkten att den näring som utnyttjar en tjänst som samhället tillhandahåller skall betala för detta. Vi finner vårt förslag helt logiskt. Sjöfartsnäringen finansierar redan nu större delen av sjöfartsverkets kostnader genom fyravgifter, farledsvaruavgifter och lotsavgifter. Principen

är alltså knäsat, men ett undantag har gjorts när det gäller isbrytningen. Vi moderater finner inte detta undantag motiverat.

Reservation 13 avser stödet till svenska rederier. Problemen inom sjöfartsnäringen sammanhänger med näringslivets problem i övrigt och med den lågkonjunktur, som inte minst har drabbat sjöfarten. En anledning till problemen i svensk ekonomi är den bristande förmågan till strukturell anpassning. Olönsamma näringar har subventionerats och anpassningen till nya konkurrensförhållanden försvårats.

Subventionerna har finansierats med skattemedel, vilket medfört att andra branscher blivit än mer skattetyngda. Så också sjöfarten. Vi moderater hävdar att en politik måste föras, som kräver vilja till omställning och som satsar på de sektorer av näringslivet som har goda konkurrensförutsättningar. Detta kräver att subventionerna till näringslivet dras ner.

Svensk sjöfartsnäring kämpar som sagt med stora svårigheter, vilka till en del kan hänföras till den stagnerande världshandeln. Men huvudskalet torde vara det höga kostnadsläget. Konkurrenskraften måste stärkas för att sjöfartsnäringen skall kunna bryta kräftgången.

Arbetsmarknadens parter har ett stort ansvar för att utforma sina avtal så att de olika näringarna kan utvecklas. Staten har ingen verklig möjlighet att i efterhand vidta åtgärder, som kompenserar olika branscher, om kostnaderna blir för höga. Åtgärder för att hjälpa en bransch leder till ökade kostnader för andra branscher.

Fru talman! Utifrån dessa principiella synpunkter på subventioner till näringslivet avvisar vi moderater det föreslagna stödet till svenska rederier.

Slutligen, fru talman, några ord om reservation 11 från moderaterna, centern och folkpartiet. Den avser de regler som lånenämnden för den mindre skeppsfarten tillämpar. Denna lånenämnd har i sin anslagsframställning bl. a. föreslagit att tidpunkten för slutbetalning av lån ändras på så sätt att ett fartyg inte behöver vara slutbetalt förrän fartyget uppnått 20 års ålder mot f. n. 15 år.

Lånenämnden påpekar att utlåningen till övervägande del är inriktad på att lämna lån för inköp av andrahandstonnage. Mot den bakgrunden finner vi nämndens förslag välmotiverat och vill bifalla det.

Fru talman! Jag yrkar således bifall till reservationerna 1, 2, 11 och 13 vid trafikskottets betänkande 11. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 70 CLAES ELMSTEDT (c):

Fru talman! Jag skall inte ta upp någon större diskussion om situationen på sjöfartens område. När jag lyssnade på Göran Riegnell fann jag att motiveringen för att säga nej till redarstödet var ungefär densamma som man hade i föl när propositionen om sjöfarten lades fram.

Man kan naturligtvis ha den uppfattningen, men å andra sidan var faktiskt situationen så pass allvarlig att vi hade att välja mellan att se sjöfarten mer

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till Sjöfart
m. m.*

eller mindre försvinna eller att göra någonting omedelbart. Vi valde alltså det senare.

Vi vet att problemen har lindrats något som en följd av det riksdagsbeslut som fattades med anledning av propositionen. Förhoppningsvis skall utvecklingen gå i den riktningen att beslutet blir vad det avsåg att vara, nämligen hjälp till självhjälp, någonting att hålla sig till medan den värsta krisen gick över.

Vi har i år motionerat från centerpartiets sida framför allt med sikte på kustsjöfarten. Att den också är i ett bekymmersamt läge har vi ju fått oss till livs i tidningar, i debatter och vid sammanträffanden med dem som är berörda. Jag är litet överraskad av att socialdemokraterna inte ansåg sig kunna ställa upp på de krav som vi har rest i vår motion och som jag tycker är tämligen måttfulla, t. ex. när det gäller amorteringstidens längd, när det gäller uppskjuten amortering och den straffränta som följer i fall av amorteringsanstånd.

Jag tror att ett bifall till motionen hade betytt väldigt mycket för kustsjöfarten men spelat en relativt blygsam roll när det gäller statens engagemang och ekonomiska åtaganden.

Låt mig lägga till rätta en sak som gör att reservation 11 ser litet konstig ut. Vi har av rent formella skäl nödgats att i reservationen yrka avslag på ett av våra motionsyrkanden. Det är en följd av att formalismen så att säga segrade över det praktiska.

Det fattas ett ord i klämman, något som har påverkat skrivningen i betänkandet och i reservationen. För att inte någon oklarhet skall råda läser jag ur motionen in vad vi avser när det gäller amorteringstidens längd beträffande fartygstonnaget. Amorteringstiden är f. n. 15 år, och vi vill öka den till högst 20 år. I motionen anförts: "I den nuvarande ekonomiska situationen är möjligheterna för en kustskeppare att köpa nytonnage begränsat. För att i det läget underlätta inköp av andrahandstonnage anser vi att amorteringstiden på statliga lån bör förlängas till 20 år för nya fartyg och till 20 år minus fartygets ålder när det gäller andrahandstonnage. Det innebär att, om ett fartyg är 10 år gammalt vid inköpstillfället, amorteringstiden blir 10 år jämfört med nuvarande 5 år."

Jag vill gärna ha detta sagt för att ingen oklarhet skall råda för den som bara läser snabbprotokollet utan att ha tagit del av betänkandet.

Jag vill med det anförda yrka bifall till reservationerna nr 11 och 12. I reservation nr 11 behandlas förlängningen av amorteringstiden och i reservation nr 12 kravet att den som nödgas göra uppskov med amorteringen skall slippa straffränta samt att vederbörande också skall kunna dela upp den uppskjutna amorteringssumman på flera år och inte som nu bli betalnings-skyldig för den uppskjutna amorteringen närmast påföljande år. Detta ger en åtminstone liten hjälp åt dem som drabbas av de i varje fall i dagsläget hårda bestämmelserna, och därför vill vi från vårt partis sida få till stånd denna ändring.

Jag yrkar bifall till de båda motionerna.

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Anslag till Sjöfart
m. m.*

Fru talman! Vårt parti har under en följd av år med motioner och olika konkreta förslag försökt fästa regeringens och riksdagens uppmärksamhet på den minst sagt oroväckande utveckling som kännetecknar sjöfartsnäringen. Nu har det emellertid gått så pass långt att den svenska handelsflottan riskerar att totalt försvinna, om ingenting görs.

Den privata svenska handelsflottan omfattar vid årsskiftet 1982-1983 ca 475 fartyg om knappt 4 miljoner ton dw. Därtill kommer ett antal större fartyg om ca 1,2 miljoner ton, som ägs av svenska staten genom Svenska Varv. Dessa varvsägda fartyg är sådana som beställts av utländska rederier, vilka sedan inte kunnat ta emot leverans av fartygen. Det är statens avsikt att dessa fartyg skall säljas när andrahandsvärdet är sådant att affären inte medför alltför stora förluster. Med dessa fartyg inräknade uppgår det totala svenska tonnaget till knappt 5 milj. ton dw. Detta innebär att den privatägda svenska handelsflottan tonnagemässigt reducerats med 70 % sedan 1976.

På svenska fartyg finns 14 000 anställda, varav ca 5 000 befäl. Den svenska sjömanskåren har decimerats med 11 000 sedan 1977. Av de 475 fartyg den privatägda handelsflottan består av i dag sysselsätts ca 300 huvudsakligen i utrikestrafik, resten består av små enheter, som sysselsätts längs svenska kusten och i svenska hamnar.

Så framträder bilden av den svenska sjöfarten i dag. Den vittnar om en utveckling som måste betecknas som katastrofal och som till stor del beror på den förda sjöfartspolitikerna.

Den svenska handelsflottan transporterade endast 18 % av varorna i vår svenska utrikeshandel under 1960- och 1970-talen. Anledningen härtill var att två tredjedelar av vår handel är koncentrerade till Europa samtidigt som svenska rederier av profitskäl specialiserat sig på de s. k. tunga traderna och långa transportavstånd.

I dag är endast 10 % av vår handelsflotta sysselsatt med att frakta svenska varor. En annan inriktning och en annan strukturell sammansättning av den svenska handelsflottan skulle kunna innebära att varorna i den svenska utrikeshandeln kunde transporteras på svenska fartyg. Framför allt gäller detta närtrafiken och styckegodstransporterna inom Västeuropa, dit också merparten av vårt handelsutbyte går.

Av detta kan man konstatera att vi i dag har en handelsflotta med en sådan sammansättning och struktur att den inte är i stånd att trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer.

Riksdagen fastställde år 1980 vissa allmänna riktlinjer för sjöfartspolitikerna inom ramen för ett sjöfartspolitiskt program. Programmet sägs ha som mål att bl. a. skapa förutsättningar för att landets utrikeshandel skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt till lägsta kostnad för samhället. Det sägs också skapa förutsättningar för att man skall kunna trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer. Vidare framhålls att programmet syftar till att ta till vara sjöfartens möjligheter att som konkurrenskraftig exportnäring stärka Sveriges betalningsbalans. Enligt programmet är det av stor betydelse för att den svenska sjöfartsnäringen skall

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till Sjöfart
m. m.*

kunna utvecklas i sunda former att konkurrensen inte snedvrids genom att staten engagerar sig som rederiägare.

Detta är i korthet den sjöfartspolitik som har praktiserats hittills. Den bygger på en obegränsad tro på marknadskrafternas förmåga att lösa problemen. Den bygger vidare på övertygelsen dels att marknadshushållningens dynamiska utveckling alltid sker i "sunda former", dels att den alltid sammanfaller med samhällsintressena.

De olika regeringarna har konsekvent vägrat att ingripa för att styra och påverka denna utveckling. Man säger att det är av stor betydelse för att den svenska sjöfartsnärigen skall kunna utvecklas i sunda former att konkurrensen inte snedvrids genom att staten engagerar sig som rederiägare. Man anser uppenbarligen att en fortsatt utflaggning av svenska fartyg till bekvämlighetsflagg och en fortsatt utförsäljning av svenska fartyg utgör de sunda former som den svenska sjöfartsnärigen skall kunna utvecklas i. Detta är de former som ett statligt ägarengagemang skulle snedvrída genom osund konkurrens. Därför har man tillåtit att sjöfartsnärigen utvecklats i dessa s. k. sunda konkurrensformer – även om det har inneburit att nära 60 % av den svenska handelsflottan har försvunnit ur landet, även om det har inneburit att 12 000 arbetstillfällen för sjömän har försvunnit sedan 1975 och även om det har inneburit att handelsflottan har utvecklats så, att den med nuvarande kapacitet inte kan uppfylla totalförsvarets krav på att trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer.

Fru talman! Denna utveckling har inneburit stora samhälleliga kostnader, både i form av skatteförluster och i form av arbetslöshet. Samtidigt har man sagt att målet för den statliga sjöfartspolitikerna är att skapa förutsättningar för att landets utrikeshandel skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt och till lägsta möjliga kostnader.

I den krissituation som rederinärigen befinner sig i har redarna anpassat sig efter, som det heter, "de rådande marknadsförutsättningarna". I klartext innebär detta utflaggning av fartyg. Man använder s. k. bekvämlighetsflagg. En ännu mera bestickande benämning är fiffelflagg. Med fiffelflagg menas att rederierna registrerar sina fartyg i vissa länder, där man mot en viss avgift slipper att betala skatt på vinster och sociala avgifter för besättningen. Besättningen i sin tur slipper betala skatt på sina löner, vilket kan reducera lönekostnaderna avsevärt. Bara under de senaste tre åren har svenska staten förlorat hundratals miljoner i skatteintäkter på grund av fiffelflaggning.

Fru talman! Oceansjöfarten bedrivs i dag till ca 45 % under bekvämlighetsflagg. De länder som vanligen tillhandahåller bekvämlighetsflagg är Liberia, Panama, Cypern och Singapore, men också ett antal andra länder förekommer på ITF:s lista.

Den personal som anställs på dessa fiffelflaggade fartyg har inga möjligheter att driva fackliga krav – i flera av dessa länder är det helt förbjudet att strejka. Personalen saknar också möjligheter att påverka sin arbetssituation. Besättningarna utgörs i allmänhet av befäl från de traditionella sjöfartsländerna och av manskap från låglöneländerna, t. ex. Filippinerna, Indien, Pakistan och afrikanska länder. Detta gör att redarna kan

välja en besättning som är garanterat samarbetsvillig och som inte ställer några krav på löner, arbetsförhållanden, säkerhet osv.

Det finns åtskilliga skäl för att ta upp en kamp mot fiffelflaggarna. Miljön vid våra kuster är ett. Solidariteten med världens sjöfolk är ett annat. Kampen mot skattefiffel och valutaflykt är ett tredje. Från svensk sida kan man bidra till att stävja trafiken med bekvämlighetsflagg dels genom att förhindra sådana fartyg att anlita svensk hamn, dels genom att statliga och kommunala myndigheter och bolag inte använder sig av dessa fartyg för något slag av transporter.

Vpk har den bestämda uppfattningen att utvecklingen inom sjöfartsnäringen har gått så långt att det privata rederikapitalets intressen kommer i direkt motsättning till samhällsintresset.

Vi anser att den framtida sjöfartspolitikerna bör utgå från ett långsiktigt sjöfartspolitiskt program som har som grund samhällsekonomiska, sysselsättningspolitiska och försörjningsberedskapsmässiga målsättningar. Dessutom bör det vara en del av och harmoniera med ett långsiktigt industripolitiskt program som omfattar hela den svenska industrins utveckling. Den framtida sjöfartspolitikerna bör innebära samhälleligt ägande av fartygen och ökat inflytande för de anställda inom sjöfarten. Det finns skäl som talar för att ett statligt rederi även skall kunna bedriva leasingverksamhet med svenskregistrerade fartyg.

Det är nödvändigt att ökade ingripanden görs, så att en större andel av den svenska utrikeshandeln transporteras på svenska kölar. Detta måste på längre sikt leda till att produktionsinriktningen när det gäller fartyg ändras från den nuvarande koncentrationen på s. k. cross-trading. Målsättningen bör vara att vi i framtiden skall övergå till vad som föreskrivs i UNCTAD-koden om 40-40-20, bl. a. genom bilaterala handelsavtal med u-länder.

Forskningen bör inte enbart inriktas på sjöfartsteknikens utveckling. Anslag bör ställas till förfogande för sådan forskning som rör ändrad produktionsinriktning när det gäller nuvarande flotta och centreras kring ett helhetsperspektiv på transportekonomin, dvs. undersöker relationer mellan olika transportsystem från samhällsekonomisk utgångspunkt.

En sådan forskning skulle med all säkerhet visa att exempelvis en omläggning till kustsjöfart och inrikes sjöfart i stället för landtransporter är nödvändig från såväl miljö- och sysselsättnings- som oljeberoendesynpunkt.

Transportstödet nuvarande utformning har en för sjöfarten diskriminerande och hämmande verkan. Stödet måste omedelbart omarbetas, inte minst av de skäl som här framförts.

Sjöfolkets arbetsmiljö och psykosociala situation är ett annat område där opartisk forskning bör bedrivas.

Den tekniska forskning som främst behöver förstärkas är den om driftsystem i förhållande till energisparande och miljö samt den om förbättring av sjösäkerheten.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer som har fogats till betänkandet.

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till Sjöfart
m. m.*

Anf. 72 BIRGER ROSQVIST (s):

Fru talman! Trafikutskottets betänkande nr 11 behandlar en rad frågor och punkter som har det gemensamt att de alla i någon form har med sjöfarten att göra. Det gäller sjöfartsverkets hela verksamhet, handelsflottans pensionsanstalt, handelsflottans kultur- och fritidsråd, ersättning till viss kanaltrafik, lån till den mindre skeppsfarten och stöd till svenska rederier.

Det är sjöfartsverket som är central förvaltningsmyndighet för sjöfartsärenden. Verksamheten bedrivs med inriktning på handelssjöfarten och är indelad i program där farledsverksamhet, fartygsverksamhet och s. k. övrig verksamhet ingår.

Inkomsterna till sjöfartsverket kommer i allt väsentligt från statliga sjöfartsavgifter, och det är fyravgifter, farledsvaruavgifter, lotsavgifter och försäljning av sjökort m. m. Verket får bl. a. också ersättning för fritidsbåts trafikens kostnader inom farledsverksamheten genom skattemedel.

Det ekonomiska utfallet för sjöfartsverket under de två senaste budgetåren relaterat till farledsverksamheten har inneburit att förräntningskravet inte har kunnat uppfyllas. Försämringen av det ekonomiska utfallet kan främst anses bero på att oljeimporten blivit mindre än väntat, och därmed har fyr-, farledsvaru- och lotsavgifter uteblivit som man tidigare hade räknat med. Det gjordes avgiftshöjningar 1982 på ca 20 %, och sjöfartsverkets beräkningar visar att förräntningskravet under vissa förutsättningar skall kunna uppfyllas de närmaste åren.

I budgetpropositionen erinrar kommunikationsministern om att den svenska sjöfarten som näringsgren genom det nyligen beslutade sjöfartsstödet fått förutsättningar som kan ge positiva effekter. Det är också trafikutskottets majoritets mening att statliga insatser övergångsvis krävs för att förhindra att vår handelsflotta ytterligare decimeras. Jag säger detta med anledning av den moderata reservationen nr 13 i betänkandet. Stödet har bemötts positivt från näringsens sida, och jag tycker att det är värt att notera att samtliga partier, moderaterna undantagna, står bakom det beslut som gäller ett vaktslående om sjöfartsnäringen, som en stark riksdagsmajoritet har stöttat upp både före och efter valet 1982.

Innan jag fortsätter att kommentera utskotts- resp. reservationsförslagen i betänkandet vill jag nämna det korta men desto mer betydelsefulla beskedet i budgetpropositionen att det inom kommunikationsdepartementet har påbörjats en analys av effekterna av nuvarande kostnadsansvar och avgiftssystem för olika transporttjänster. Det blir en utvärdering huruvida konkurrenssnedvridning föreligger mellan trafikgrenarna i Sverige och vilka åtgärder som i så fall påkallas. Jag vill säga, för den fortsatta debatten om trafikpolitiken och för beslut om trafikuppläggning i framtiden, att det är ytterst värdefullt att detta nu blir en rejält genomarbetad analys. En sådan har förut saknats. Och för den fortsatta behandlingen av närsjöfartsutredningens förslag blir det resultat man kommer fram till i dessa sammanhang betydelsefullt. Jag tänker också på de motioner som väckts om kustsjöfartens betydelse och vad utskottet säger i anslutning till dessa. Utskottet avvaktar regeringens vidare ställningstaganden till utredningsförslagen.

1981, när den nuvarande partiledaren i moderata samlingspartiet var kommunikationsminister, kom det ett förslag till riksdagen om införande av extra avgifter för vissa fartyg som förde vissa laster i vissa farvatten. Motiveringen var, som det så vackert hette, att främja utvecklingen av miljösäkra fartyg. Det fastslogs att avgiften skulle införas redan ett halvår senare, dvs. den 1 januari 1982. Utskottet ändrade den gången förslaget och flyttade fram tidpunkten till den 1 juli 1984. Men nu vill man från moderaternas sida upphäva förslaget från regeringstiden helt och hållet. Utskottet skrev redan 1981 bl. a. att ett införande av avgifter enligt – som jag kallar det – det Adelsonska förslaget inte fick medföra snedvridning av konkurrensförhållandena mellan fartygs- och landtransporter. Sjöfartsverket fick i uppdrag att fundera på saken och lägga fram ett avgiftsförslag som innebar att man tog praktiska och näraliggande hänsyn till både fartyg och miljö. Utskottet gör samma bedömning nu som 1981. Moderaterna får inte som de vill.

Moderaterna vill också införa ett avgiftssystem för isbrytarhjälp. Det är regionalpolitiska överväganden och konkurrensförhållandena när det gäller landtransport kontra sjötransport som är bakgrunden till den avgiftsfria isbrytarservice som lämnas längs våra kuster. Utskottet är inte berett att flytta över kostnader för isbrytningen till de nordliga delarna av landet, som främst skulle drabbas om moderaterna fick gehör för sitt förslag. Sjöfarten som näring skulle också få det än besvärligare. Därför säger utskottet nej också till detta moderatförslag.

Fru talman! Det finns åtta reservationer från vänsterpartiet kommunisterna i betänkandet. Bl. a. vill de ha ett sjöfartspolitiskt program. Vänsterpartiet kommunisterna har ställt sig helt vid sidan om de beslut som tidigare har fattats beträffande den sjöfartspolitiska inriktningen. Självfallet måste uppmärksamhet riktas mot och uppföljning ske av de beslut som fattas. Det görs också. Sjöfarten som näring är kanske den bransch som är utsatt för de kraftigaste svängningarna, som först drabbas av och som är mest känslig för konjunkturändringar, samtidigt som strukturförändringar oavbrutet pågår. Efterfrågan och tillgång på speciellt tonnage kan ändras hastigt och lustigt. Det är vi medvetna om. Det går inte att då ha ett program som reglerar detaljer. Men så långt som det är möjligt skall det ha en inriktning som överensstämmer med annan övergripande målsättning i vårt samhälle, samtidigt som det anpassas till de förutsättningar som gäller enligt det sjöfartspolitiska beslut som vi lever med.

Vad jag nu har sagt berör vpk-reservationerna nr 3, 4, 5, 6 och 8.

Flera synpunkter har motionsvägen framförts om utökad sjöfart på inre vattenvägar. Genom tidigare beslut har bättre förutsättningar skapats för trafik på såväl Vänern som Mälaren. Här fanns det redan farleder, hamnar och möjligheter att bygga ut för ytterligare trafik. Men tyvärr har insatserna kanske inte alltid medfört den utnyttjandegrad man hoppats på. Det har varit svårt att få ihop ett trafikunderlag som gett positivt ekonomiskt resultat. När det nu anförs att ytterligare kanaler och vattenvägar bör iordningställas för trafik, bör man nog stanna upp och tänka sig för litet. Det är inte små

investeringar det rör sig om. I fallet Dala kanal, som behandlas i en av motionerna, är det fråga om kostnader på mellan 2 och 5 miljarder kronor. De godsmängder som kan redovisas som underlag för en eventuell trafik är små även enligt de mest optimistiska bedömningarna. Det är heller inte fråga om så mycket av nya transporter, utan om överflyttning av transporter från den ena leden till den andra.

Jag vet att kanalprojektet Bottenhavet-Siljan har varma förespråkare. Men utskottet uppdrog en gång åt närsjöfartsutredningen att se närmare på det projektet, och alla inblandade i det sammanhanget – såväl utredning som remissinstanser – talade mot projektet. Jag vill inte upprepa vad som sades, men det var ganska hårda ord.

Nu vill jag här på utskottets vägnar säga: Gräv ner funderingarna på jättediket från Siljan! Det måste finnas mark som det är mer meningsfullt att gräva i för 2-5 miljarder kronor.

När det gäller Göta kanals Östgötadel vill jag säga: Låt den vara! Håll den i ordning! Låt fritidsbåtar och nöjestråfik trivas på kanalen, låt dem stå för skvalpet längs kanalkanten, men släpp funderingarna på godstrafik! Förhållandena har ändrats sedan Baltzar von Platens tid. Vi har redan tillräckligt med mindre farleder med mindre hamnar, anpassade för mindre fartyg. Varken industri, kommuner eller sjöfart är betjänta av mer i den vägen.

Jag vill också kort kommentera två vpk-reservationer.

Först gäller det den s. k. flagglagen. Vpk motsatte sig lagen när den ursprungligen infördes. Giltighetstiden har sedan dess förlängts men utgår vid det kommande årsskiftet. Nu vill vpk ha kvar lagen, med förstärkning, och man vill ha den fri från dispensmöjligheter. Utskottet inväntar förslag till ny lag under året. Då får vi ta ställning till eventuella förändringar.

Sedan gäller det bekvämlighetsfartygen. Utskottet skrev en gång att systemet med s. k. bekvämlighetsflagg är ett ovälkommet inslag i världssjöfarten. Detta uttalande gäller alltså med minst samma kraft. Samtidigt kan emellertid konstateras att förekomsten av det sämsta i den vägen som fanns för något tiotal år sedan numera inte är så vanligt i våra farvatten. Den ihärdiga kamp som förts främst av de fackliga organisationerna inom sjöfartsnäringen i Sverige har inte varit förgäves. Det är bara så att haven är stora och avstånden långa. Möjligheterna att ingripa avtar med avståndet. Avarterna finns kvar. Därför skall de åtgärder som man från statens sida kan vidta fortsätta att tillämpas.

Slutligen vill jag nämna att det finns två reservationer som jag ännu inte berört. De gäller båda lån till den mindre skeppsfarten. Den ena är en gemensam borgerlig reservation och den andra en centerreservation.

Den gemensamma reservationen går ut på att man vill ändra tidpunkten för slutbetalning av fartygslån så att lånetiden förlängs från 15 till 20 år. I budgetpropositionen sägs att lånenämnden kan medge undantag från huvudregeln om slutbetalning efter 15 år. Men det är också ett bestämt syfte med utlåningen: den skall stimulera till anskaffning av moderna och miljösäkra fartyg. Utskottsmajoriteten ansluter sig till vad som sägs i budgetpropositionen.

Vad gäller lån till den mindre skeppsfarten vill man från centerns sida låta låntagaren betala samma ränta för lånen ett år då inbetalning av ränta fått anstå till kommande år. Under ett sådant år tillämpas en marknadsanpassad ränta. Vidare vill man fördela under ett år uppskjuten amortering på hela den återstående amorteringstiden. Utskottet har vid sin prövning inte funnit tillräckliga skäl för att frångå hittills tillämpad praxis.

Fru talman! Med vad jag nu anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i trafikutskottets betänkande nr 11.

Anf. 73 GÖRAN RIEGNELL (m) replik:

Fru talman! Argumenten när det gäller stödet till svenska rederier är ju tämligen kända för kammarens ledamöter, och det finns kanske ingen större anledning att ta upp en längre debatt om den frågan. Från moderat sida vill vi bara ha klargjort att vi hyser vissa farhågor för att stödet inte kommer att bli tillfälligt och kortvarigt. Det är ytterligare en anledning till att vi inte kan godkänna stödet. Jag tror inte Birger Rosqvist eller någon annan kan stå här i kammaren och garantera att stödet inte blir permanentat så småningom. Det finns en uppenbar fara för att det blir det.

Sedan till frågan om isbrytningen. Enligt Birger Rosqvist var utskottets majoritet inte beredd att flytta över kostnader för isbrytning på de norra landsdelarna.

Jag tror det är fel att blanda in regionalpolitiken i detta sammanhang. Regionalpolitiken bör skötas samlat och inte pytsas ut här och var. Det är mycket bra att det pågår en översyn inom kommunikationsdepartementet av konkurrensneutraliteten mellan trafikgrenarna. Där kommer självfallet frågan om transportstödet att tas upp, och det är i det sammanhanget man bör se till de regionalpolitiska sidorna av trafikpolitiken, men inte när det gäller isbrytningen.

När det gäller lånenämnden och tiden för slutbetalning av lån har Birger Rosqvist alldeles rätt i att tanken är att stimulera till modernisering av tonnage.

Men lånenämnden som har till uppgift att sköta detta program har trots detta syfte föreslagit att man skulle försena slutbetalningen av lånen till dess att fartygen är 20 år gamla mot nuvarande 15 år. Där har man tydligen gjort bedömningen att syftet inte skulle äventyras. Därför tycker jag det är förvånansvärt att inte majoriteten kunde gå med på detta förslag.

Anf. 74 CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis riktigt som Birger Rosqvist säger att det är i ett bestämt syfte man har fastnat för avbetalningstiden 15 år. Syftet är att man skall få moderna, sjösäkra fartyg. Men situationen inom sjöfartsnäringen är ju som den är. Birger Rosqvist har själv beskrivit den, och jag instämmer helt i huvuddelen av den beskrivningen, framför allt när det gäller kustsjöfarten.

Redarna själva säger att det inte är många av dem som i dag har

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till Sjöfart
m. m.*

ekonomiska möjligheter att förnya tonnage i den omfattning som skulle vara önskvärd.

Som det redan sagts har länenämnden, som står mitt uppe i detta, ansett det lämpligt att förlänga amorteringstiden. Det handlar ändå om en mycket måttlig insats från statsmakternas sida att gå med på detta, men det skulle säkert vara till stor hjälp i en situation som är besvärlig. Därför har vi från vårt håll drivit denna fråga, och vi kommer att driva den intill dess vi förhoppningsvis når en lösning i den här riktningen.

Anf. 75 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Jag kan ha en viss förståelse för Birger Rosqvists svårigheter att försvara det nuvarande sjöfartspolitiska programmet. Men jag tror inte det finns någon rimlig chans att försvara det med sådana retoriska piruetter som dem han använder i debatten. Han säger att sjöfartsnäringen är så spekulativt beskaffad att det inte går att ha ett sjöfartspolitiskt program. Därför accepteras de principer som finns i dag.

Intressant i sammanhanget är ju, fru talman, att Birger Rosqvist i alla fall 1981 hade vissa bestämda uppfattningar om hur sjöfartspolitiken borde bedrivas. Då ansåg han i debatten i kammaren enligt ett särskilt yttrande: "Vi ansåg att ett statligt ägarengagemang i sjöfartsnäringen inte borde avvisas så kategoriskt som gjordes i propositionen och att åtgärder borde vidtas för att skapa möjligheter administrativt och praktiskt för sjöfart med statligt ägarengagemang."

Det tyckte Birger Rosqvist 1981. Han fortsätter:

"Men – som jag redan sagt – att begära utredningar och förslag av en borgerlig regering med starkt moderat inflytande om exempelvis statliga rederier anser vi inte vara meningsfullt. Därför har vi inte fogat några reservationer till betänkandet. Våra ståndpunkter finns i det särskilda yttrandet."

Nu finns det inte någon borgerlig regering utan en socialdemokratisk regering, och Birger Rosqvist är utskottsmajoritetens talesman i dag. Vad tycker Birger Rosqvist i dag när det gäller det statliga engagemanget? Jo, han tycker inte att det föreligger något behov av att nu ytterligare utöka det statliga engagemanget inom rederinäringen. Motionsyrkandet avstyrks därför.

Fru talman! Det här kan kallas principiöshet eller principiell flexibilitet när det gäller ståndpunkterna. Men det kan absolut inte betecknas som en konsekvent arbetarvänlig politik.

Anf. 76 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Fru talman! Först till Göran Riegnell. Det är beslutat att stödet till sjöfarten skall löpa under en tid av fyra år. När dessa fyra år har gått vet varken Göran Riegnell eller jag eller någon annan hur det ser ut. Men när stödet infördes var tanken att det skulle vara tidsbegränsat under denna fyraårsperiod. När tiden är inne får vi väl se hur läget är, och då får vi i god tid se till att skaffa någonting annat i stället, om så skulle behövas. Men när

stödet infördes ansåg vi att det utgjorde en av de få utvägar som fanns för att över huvud taget rädda de spillror som var kvar av den svenska handelsflottan. Jag vill återigen poängtera att detta har mottagits positivt av näringen.

När det gäller isbrytningen säger Göran Riegnell att man inte får lägga regionalpolitiska aspekter på den. Jag sade *bl. a.* regionalpolitiska aspekter, men det gäller att också stödja näringen som sådan. Isbrytningen sker gratis och fritt – inte enbart efter Norrlandskusten, det blir stundom is även i Öresund, och det kan finnas is även på västkusten, exempelvis utanför Göteborg. Då finns isbrytningen till hands där, och då kräver man att den service som kan erbjudas skall finnas även på dessa ställen. Därigenom har jag väl bevisat att det inte enbart är regionalpolitiska skäl som ligger bakom.

När det gäller förlängning av dessa lån står det i budgetpropositionen, att även om huvudregeln föreskriver 15 år, kan man, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från regeln om slutbetalning när fartygen är 15 år gamla och tillämpa en övre gräns vid 20 år. Det finns möjligheter att förlänga tiden. Man har inte satt ett bestämt stopp vid 15 år i alla situationer. Detta vill jag även säga till Claes Elmstedt som också varit inne på den här frågan.

Fru talman, med anledning av det som Alexander Chrisopoulos yttrade vill jag säga att vi har ett enormt engagemang från statens sida när det gäller rederirörelsen. Staten är i dag redare för det största rederiet i Sverige – ett av de största rederierna i världen. Det är kanske en överraskning för många av kammarens ledamöter att det har blivit på detta sätt, samtidigt som riksdagen många gånger har uttalat att vi inte skall ha ett statligt engagemang inom rederinäringen. Det har kommit på oss i alla fall. Dock är att märka att konjunkturen och den dåliga sjöfartsmarknaden har gjort att staten har blivit ägare till detta rederi. Hur fortsättningen skall bli med det här statliga rederiet återkommer vi till när det gäller propositionen om de svenska varven.

Anf. 77 GÖRAN RIEGNELL (m) replik:

Fru talman! Helt kort: När det gäller rederistödet bekräftar det Birger Rosqvist sade min farhåga om att stödet kanske inte blir så tillfälligt som det var tänkt.

Angående isbrytaravgift: Andra tjänster som staten tillhandahåller sjöfarten, exempelvis lotstjänster, är avgiftsbelagda. Därför har jag svårt att se den stora distinktionen mellan exempelvis lotsavgift och den isbrytaravgift som vi föreslagit.

Slutligen när det gäller lånenämnden för den mindre sjöfarten: Birger Rosqvist har naturligtvis rätt i att det inte är så stor skillnad mellan vad vi förfäktar. Men vi tyckte ändå från den borgerliga sidan att det kunde ha varit lämpligt med en något mer generös politik, så att man inte bara säger att en tillämpning av 20-årsregeln skall kunna ske i undantagsfall – vi tycker att det kan vara regel.

---

*Anslag till Sjöfart
m. m.*

Torsdagen den
24 mars 1983

*Anslag till Sjöfart
m. m.*

Anf. 78 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Man kan iakttä en släng av desperation i Birger Rosqvists argumentation. Han säger att vi har ett statligt rederi och att det borde vara känt för riksdagens ledamöter. Ja, det vet vi.

Om Birger Rosqvist med detta menar Zenit, vill jag säga: Zenit skapades som ett slags avstjälpningsplats för alla de båtar som Svenska Varv byggde och inte kunde leverera – den uttryckliga målsättningen var att företaget skulle avveckla sig självt så fort som möjligt. Zenit har aldrig som inriktning haft en aktiv rederiverksamhet. Det har bl. a. bidragit till den förlustbringande verksamhet som Zenit har haft. De redovisade förluster som Zenit har i dag är dels bokföringsmässiga förluster, dels förluster som bl. a. svenska staten har åsamkat företaget genom att aktivt sabotera det. Och detta vet Birger Rosqvist.

Och vi känner till att medan det svenskägda fartyget Nanny låg väl förankrat i Persiska viken, anlätade svenska staten ett bekvämlighetsflaggat fartyg för sina transporter. På så sätt uppmuntrar man användningen av bekvämlighetsflagg och vägrar konsekvent att tillgodose våra krav som bl. a. går ut på en rekommendation till statliga verk att de inte skall anlita bekvämlighetsflaggade fartyg när de köper sina transporter. Socialdemokraterna och Birger Rosqvist vägrar alltså konsekvent att tillmötesgå det mest elementära fackliga krav som den internationella fackliga rörelsen med ITF i spetsen ställer beträffande stöd för att bekämpa det ovälkomna inslag – som Birger Rosqvist har sagt – som bekvämlighetsflagg utgör i dag.

Detta sker med hänvisning till några slags affärsmässiga principer, som reglerar vårt förhållande till omvärlden och, som ansvariga inom regeringen har sagt, som hela vårt exportberoende välstånd bygger på.

Detta är häpnadsväckande. Skulle detta ha sagts av en borgerlig regering skulle jag kanske förstå det. Om moderaterna hade hävdat det skulle det i viss mån finnas en förklaring. Men att en socialdemokratisk regering gör det och att Birger Rosqvist hävdar det och att man konsekvent vägrar att vidta några åtgärder för att bekämpa fiffelflagg anser jag högst beklagligt.

Anf. 79 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag tog del av den debatt som Alexander Chrisopoulos hade med bl. a. finansminister Kjell-Olof Feldt för en tid sedan om befraktningen med olja från Persiska viken till Europa. Det gällde fartyget Nanny. Man må ha vilka åsikter man vill om den upphandling som skedde där, men jag vill slå fast att när Alexander Chrisopoulos säger att svenska myndigheter i det här fallet anlätade ett bekvämlighetsflaggat fartyg, då är Alexander Chrisopoulos ute och reser på djupt vatten. Det aktuella fartyget heter British Endeavour, det redas av BP och är brittiskflaggat. Det var icke ett bekvämlighetsflaggat fartyg. På detta byggde Alexander Chrisopoulos hela sin argumentering i finansdebatten. Det gör Alexander Chrisopoulos också nu. Fartyget var icke bekvämlighetsflaggat, utan det var flaggat med en europeisk traditionell nationsflagga. Jag ville bara upplysa om detta.

Förste vice talmannen anmälde att Alexander Chrisopoulos anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 80 NILS BERNDTSON (vpk):

Fru talman! Godstrafik på Göta kanal kan förefalla vara en obetydlig fråga när sjöfarten står under debatt. Om man ser till utnyttjandet av kanalen i dag är det möjligen så. Om man däremot ser till framtida möjligheter får frågan en annan betydelse.

Det finns flera utredningar, regeringsförslag och riksdagsinitiativ rörande Göta kanals användning. Avsikten är inte att nu ta upp de olika turerna. Det kan dock slås fast att snävt synsätt som går ut på att begränsa kanalens roll till turistled och kulturminnesmärke har gjort sig gällande i alltför hög grad. Tankar om att Göta kanal skulle kunna spela en viktig roll även när det gäller godstrafik har haft svårt att tränga fram.

I motion 1982/83:1921 har jag tillsammans med flera andra vpk-ledamöter på nytt aktualiserat frågan om godstrafik på Göta kanal. Trafikutskottet avstyrker motionen med hänvisning till tidigare beräkningar av kostnaderna för en utbyggnad av kanalen, vilka man anser för höga. Visst, Birger Rosqvist, är många av de skäl Baltzar von Platen hade för kanalbygget inte aktuella i dag, men i gengäld finns nu en rad andra skäl för att utnyttja kanalen.

Det finns några frågeställningar i motionen som jag tycker utskottet missar i sitt ställningstagande:

1. Kostnaderna för landsvägstransporter har genom oljeprisutvecklingen ökat mycket kraftigt.

2. Målsättningen att minska oljeförbrukningen anförs i en rad sammanhang och måste tillmätas betydelse även här.

3. Miljöfrågornas betydelse understryker vikten av att landsvägstransporterna minskar.

4. Redan nu har Göta kanal en viss kapacitet för godstransporter som bör utnyttjas. Behovet av utbyggnad blir beroende av godstransporternas omfattning.

5. Industri- och sysselsättningsutvecklingen i de regioner som berörs av Göta kanal har varit negativ och behöver den stimulans som godstrafik på kanalen kan medföra.

Enligt min mening har utskottet inte tagit upp vare sig de transportekonomiska, samhällsekonomiska eller miljömässiga skälen för godstransporter på Göta kanal, ej heller de sysselsättnings- och regionalpolitiska motiven. Man har enbart gömt sig bakom tidigare gjorda kostnadskalkyler för en utbyggnad av kanalen.

Vad vi motionärer begärt är att en samlad bedömning av kanalens betydelse bör företas och att erforderliga statliga satsningar för godstransporter på Göta kanal görs. Detta vill vi att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna. Men det vill tyvärr inte trafikutskottets majoritet vara med om.

Göta kanal – denna unika tillgång för vårt land – får inte äventyras genom

ett snävt synsätt. Kanalen bör utnyttjas i högre grad.

Frågan om godstransporter på Göta kanal har fått en allt större betydelse, påpekas i reservation 7 av Alexander Chrisopoulos. Jag yrkar, fru talman, bifall till denna reservation.

Anf. 81 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Fru talman! Nils Berndtson säger att vi inte vägt in några samhällsekonomiska aspekter när vi yttrat oss i utskottet om bl. a. godstrafiken på Göta kanal. Jag vill då säga att det finns hamnar i det här området. Låt mig först nämna en hamn som ligger långt in i landet. Det är hamnen i Valdemarsvik. Där upphörde hamnverksamhet i egentlig betydelse för åtminstone 15 år sedan, beroende på att hamnen var för liten. Den efterfrågades inte av trafikanterna. Men en annan hamn i området, som ligger långt inne i landet, har utvecklats och har i dag detta område som upptagningsområde. Jag avser Norrköping. Där har man kunnat koncentrera trafiken och för i dag en hamnpolitik som går ut på att hamnen skall ha den region det här rör sig om som upptagningsområde.

Jag har litet svårt att förstå den motivering som Nils Berndtson yrkade bifall till. Göta kanal har inte använts som godstransportled på många år, och det har väl berott på att det inte har funnits något godsunderlag.

Nu säger man att kanalen har fått större betydelse därför att den industriella utvecklingen i området har varit negativ. Har den industriella utvecklingen varit negativ i området, har ju trafikunderlaget ytterligare försämrats. Skall vi i det låget sätta i gång att gräva och göra kanalen djupare och bredare för att större båtar skall komma dit? Men tala om vad det är för gods de skall hämta och varifrån godset skall hämtas. Man kan inte bara köra med en båt fram och tillbaka på en kanal. Den skall ha något med sig också.

Anf. 82 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Fru talman! Den argumentation Birger Rosqvist för kan knappast vara värdig trafikutskottets talesman. Beskrivningen av utvecklingen i vissa hamnar är heller inget svar på frågan huruvida det skulle vara möjligt att utöka transportererna på Göta kanal.

Om sysselsättningsutvecklingen har varit negativ, säger Birger Rosqvist, skulle det tala emot en satsning – en satsning som jag har påpekat skulle innebära en stimulans för sysselsättningen och för hela regionen. Det är ändå vad det handlar om.

Jag har försökt att i olika punkter ange de skäl som vi anser finns för att pröva godstransport på kanalen. Dessa skäl har förstärkts, t. o. m. sedan förra gången vi behandlade kanalfrågan här i riksdagen, och kommer uppenbarligen att förstärkas år efter år. Det gäller kostnaderna för landsvägstrafik, det gäller miljöfrågorna, det gäller strävan att minska oljeförbrukningen osv.

Utän en medveten satsning på Göta kanal kan dess betydelse även som turistled komma i fara. Den passivitet som i dag präglar utskottets syn på

kanaltrafik fanns också i ett tidigare skede, när det fördes en diskussion om hur man skulle göra med Göta kanal. Hade det synsättet fått bli förhärskande hade vi nog inte ens haft nuvarande verksamhet på Göta kanal. Jag vänder mig alltså mot att trafikutskottet uppenbarligen inte vill pröva om nya förutsättningar har tillkommit. Trafikutskottets majoritet är tyvärr ingen pådrivande kraft när det gäller att skapa en gynnsam utveckling på och kring kanalen. Det är beklagligt, men så är det tydligen.

Anf. 83 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag skulle önska att Nils Berndtson hade kunnat peka på åtminstone någon industri som ville förklara sig beredd att utnyttja kanalen – om den byggs ut och sjöfart blir möjlig upp till exempelvis Motala.

Skulle Motala Verkstad, som haft en tillbakagång, ha klarat sig bättre om diket upp från Mem till Motala hade varit djupare och bredare? Hade Electrolux i Motala klarat sig bättre? Hade Luxors fabrik klarat sig bättre? Jag tror inte det, Nils Berndtson.

De industrier i det här området som har eventuella behov av sjöfrakter har inte mer än några få mil till Norrköping, där det förekommer en regelbunden linjetrafik till snart sagt jordens alla hörn.

Låt oss, Nils Berndtson, satsa de knappa investeringsmedel och resurser vi har på de ställen där vi kan få någon som helst ekonomisk återbäring på dem. Låt oss slippa sådana nostalgiska funderingar som dessa – om satsningar på en kanal som hör hemma mer än 100 år tillbaka i tiden.

Anf. 84 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag tycker att Birger Rosqvist skall studera kanalverksamheten i andra länder. Då skall han komma underfund med att det inte är enbart nostalgi att tala om kanaltrafik. Den lever kvar i en rad länder och bör ha möjligheter även i vårt land.

Sedan denna underliga diskussionsteknik: Skulle Motala verkstad ha klarat sig om godset kunnat fraktas på kanalen? – Det är helt andra saker som gjort att Motala verkstad har bantats från ett par tusen till ett par hundra anställda – där kommer hela storfinansens verksamhet här i landet in, och den hör väl kanske inte till det här ämnet!

Det handlar om att skapa nya aktiviteter i ett område som har drabbats av så svåra sysselsättningsproblem som exempelvis Motalaregionen gjort. Det bästa är kanske inte att belasta landsvägarna mellan Norrköping och Motala med ytterligare långtradartrafik; det kanske också finns en möjlighet att utnyttja kanalen. Det handlar också om att utnyttja Västgötadelen på ett helt annat sätt än i dag; den har vissa andra möjligheter, men den utnyttjas i dag inte till fullo.

Jag vill också påpeka att kanalbolaget har riktat besk kritik mot regeringen som företrädare för ägarintressena, i varje fall fram till hösten 1982, för att den inte kunnat bistå bolaget i försöken att lösa de ekonomiska problemen. Nu återstår att se om den nya regeringen kommer att visa större intresse för kanaltrafiken än de tidigare har gjort. Den borde göra det. Utan medvetna

satsningar på kanalen – jag säger det än en gång – även när det gäller den verksamhet som i dag bedrivs kommer kanalen i fara; det är den nakna sanningen. Birger Rosqvists och trafikutskottets passivitet är oroande, men man kan väl hoppas att också trafikutskottet kan ändra uppfattning allteftersom skälen för kanaltrafik växer i styrka.

Anf. 85 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Birger Rosqvist poängterade i sitt anförande att tanken på Dala kanal har en stark förankring i Dalarna. Det är riktigt. Den har också förankring utanför Dalarna.

Birger Rosqvist sade att vi skall försöka finna annan mark att gräva i. Men saken är den att vi inte har begärt att få gräva. Vi har begärt att få utreda förutsättningarna för att gräva.

Mellansverige är den region i landet där krisen kommer att slå hårdast under 1980-talet. Som ett led i våra försök att motverka krisen har en rad organisationer och kommuner utefter Dalälven ansett det angeläget att utreda vilka nya möjligheter en kanalisering av Dalälven skulle ge näringslivet.

Trafikutskottet har valt att behandla motion 780 ur strikt trafikpolitisk synvinkel. Man utgår ifrån en fixerad transportvolym och bortser helt från vilka utvecklingseffekter en sjötransportled skulle innebära.

Vid kontakter med företag och näringsidkare har kunnat konstateras att tillgång till sjöfart skulle innebära nya marknader för de produkter vi redan har, men också ge möjligheter att tillverka nya produkter. Att som trafikutskottet maximerat tonnage till 2 miljoner ton per år är alltså att på mycket lösa grunder konstatera det som motionärerna vill utreda.

Ett annat skäl att utreda Dala kanal är den höga byggarbetslösheten i de berörda länen. Omfattande statliga insatser för att skapa beredskapsarbeten i regionen kommer att vara nödvändiga. Redan i dag ser vi att objektsreserven krymper i mycket snabb takt. Mindre objektsreserv leder sannolikt till att den samhällsnyttan av objekten minskar. Spar man verkligen pengar genom att inte bygga kanalen? Är de alternativa beredskapsobjekten mera lönsamma?

Det finns anledning att utreda om inte en rejäl satsning, som långsiktigt kan förbättra regionens förutsättningar, är att föredra. Redan i dag är behoven av medel för beredskapsinvesteringsobjekt årligen större än vad som skulle krävas för en kanalisering. Varken Ölandsbron eller Essingeleden bär sina kapitalkostnader. De är satsningar på infrastruktur. Därmed faller trafikutskottets ekonomiskt betingade motiv för avslag på motionen.

Anf. 86 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! I motion 979 har Lars-Erik Lövdén och jag aktualiserat frågan om att utveckla en svensk närsjöfart. Sakunderlaget för en sådan satsning finns framtaget. Närsjöfartsutredningen presenterade förslag till en svensk närsjöfart redan 1981. Man föreslog ett system, där enhetsbehandlat stycke- och partigods sjötransporteras på roll on-roll off-fartyg med landsvägstrailrar

såsom lastbärare. Utredningen konstaterade också att sjösystemen är ekonomiskt konkurrenskraftiga alternativ.

En utvecklad svensk närsjöfart är motiverad också från andra utgångspunkter än ekonomiska. En väl fungerande närsjöfart skulle också på ett effektivt sätt motverka en dålig trafikmiljö och i hög grad minska riskerna vid transporter av farligt gods. Det är därför förvånande att det ännu inte har tagits några rejäla konkreta initiativ i syfte att förverkliga en svensk närsjöfart värd namnet. Förslag finns ju, och system för närsjöfart är utvecklade.

Tiden har inte på något sätt stått stilla, sedan närsjöfartsutredningen lämnade sitt betänkande. Vid Tekniska högskolan i Lund har man utvecklat ett system för närsjöfart, som rönt stor uppmärksamhet både nationellt och internationellt. Systemet har fått namnet Ultra Carrier System och utvecklats i nära samarbete med representanter för skilda intressen såsom hamnmyndigheter, rederier, stuveribolag, speditörer, skeppsmäklare, transportföretag och svensk varvsindustri.

En målsättning vid utvecklingen har varit att få en ömsesidig anpassning mellan fartygsutformning och godshantering i hamn. Detta har man uppnått genom att anpassa fartygen till hamnarna i stället för tvärtom, vilket normalt är fallet. På så sätt utnyttjar man de omfattande investeringar som redan är gjorda eller är under genomförande i hamnarna i form av anläggningar och utrustning. UCS-systemet passar, som vi ser det, mycket väl in i närsjöfartsutredningens förslag.

Det är tillfredsställande att trafikutskottet vid behandlingen av vår motion framhåller i sitt betänkande att den långa svenska kusten med kanalförbindelser till insjöhamnarna och det väl utbyggda hamnsystemet i förening med en effektiv kustsjöfartsnäring borde kunna utnyttjas bättre än som sker i dag. Detta ställningstagande ligger helt i linje med kraven i vår motion.

Vi har inte heller någon invändning mot trafikutskottets i betänkandet uttalade önskemål att avvakta regeringens ställningstagande till närsjöfartsutredningens förslag. Men – och det vill jag särskilt understryka – ett ställningstagande till närsjöfartsutredningens förslag får inte dröja alltför länge. Som jag tidigare framhållit, har utredningen avlämnat sina förslag redan för två år sedan. Det har således varit gott om tid för rådrum.

Riksdagens trafikutskott tillhör ju de tunga utskotten, vars uttalanden och uppfattningar ingen kan stå oberörd inför. Jag hyser därför goda förhoppningar om att ledamöterna i trafikutskottet aktivt kommer att verka för att deras egna propåer om en effektivare kustsjöfartsnäring förverkligas. När så sker, tillgodoses också syftet med motion 979.

Med tanke på allt positivt som utskottet har anfört om svensk närsjöfart har jag för dagen, fru talman, inget särskilt yrkande i anslutning till min motion.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Anslag till Sjöfart
m. m.*

Punkt 1

Mom. 8 (särskild farledsavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 69 för reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (avgiftssystem för isbrytarhjälp)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Rolf Clarkson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 11 (sjöfartspolitiskt program)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 13 för reservation 3 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 12 (ett statligt rederi)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 13 för reservation 4 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 13 (sjöfartsekonomisk forskning)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 13 för reservation 5 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 14 (kust- och närsjöfart)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 13 för reservation 6 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 15 b (sjöfart på inre vattenvägar)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 13 för reservation 7 av Alexander Chrisopoulos. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 18 (UNCTAD-koden)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 13 för reservation 8 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 19 (flagglagen)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 13 för reservation 9 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 20 (bekvämlighetsflagg)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 13 för reservation 10 av Alexander Chrisopoulos.

Punkt 5

Mom. 3 (förlängning av tiden för slutbetalning av fartyg)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 136 för reservation 11 av Rolf Clarkson m. fl.

Mom. 4 (amorteringsvillkor för fartygslån)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 64 för reservation 12 av Rune Torwald m. fl.

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

Punkt 6

Mom. 1 (stöd till svenska rederier)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 13 av Rolf Clarkson m. fl., bifölls med acklamation.

Statens energiverk

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Statens energiverk

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:26 om statens energiverk (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 87 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Regeringen har i budgetpropositionen lagt fram förslag om inrättandet av statens energiverk. Bl. a. föreslås att oljeersättningsfonden skall uppgå i verket. Den gemensamma nämnaren för regeringens förslag är en strävan att ytterligare vidga statens inflytande inom energihushållningen och energiproduktionen.

Som vi ofta från moderat håll har upprepat i debatten är det i dag inte i första hand mera politik utan mera ekonomi som behövs på energiområdet. Endast om marknadsmässiga hänsyn tillåts spela den avgörande rollen vid den nödvändiga omvandlingen av energisystemet kan energipolitiken understödja arbetet på att återskapa balans i samhällsekonomin.

Både av principiella skäl och med hänsyn till det aktuella statsfinansiella läget bör energiverkets medverkan i den kommunala energiplaneringen inskränkas. Anslaget till energiverket bör därför, som vi angett i vår motion genom ytterligare rationalisering kunna minskas med 2 milj. kr.

I fråga om oljeersättningsfonden är regeringsförslaget enligt vår mening inte ägnat att understödja en ändamålsenlig energipolitik. Genom att integrera fonden i verket ökar risken för att subventioner av skilda slag blir en oupplöslig del av alla energiinvesteringar. Oljeersättningsfondens verksamhet bör utvecklas i motsatt riktning. Det bör företas en översyn av verksamheten i syfte att utmönstra subventionsinslagen. Riksdagen bör därför uttala att den nuvarande delegationen för uppbyggnad av en oljeersättningsfond skall ombildas till ett självständigt organ när den nya organisationen på energiområdet genomförs.

Till detta vill jag foga den mer generellt gällande synpunkten att inga nya kostnadsövervältringar på kommunerna kan tolereras. Genom att göra förenklingar i olika regelsystem etc. bör vi även på energiområdet underlätta för kommunerna att medverka till att målen för de samhällsekonomiska

stabiliseringsåtgärderna kan nås så snart som möjligt.

Jag ber, fru talman, med det anförda att få yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Anf. 88 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande 26, som vi nu behandlar, återkommer vi till en gammal bekant fråga, nämligen statens energiverk – dess organisation och lokalisering. I sammanhanget behandlas också oljeersättningsfonden – främst om denna skall finnas inom ramen för statens energiverk eller vara en självständig myndighet.

Låt mig allra först säga något om reservationerna 2, 3 och 4, innan jag kommenterar den större och mer kontroversiella frågan om energiverket och dess lokalisering.

I reservation 2 vill vi från centerns och folkpartiets sida markera att det statliga stödet till den kommunala energiplaneringen inte får utformas så, att det medför en central styrning av den kommunala verksamheten. Vi tror på den kommunala självstyrelsen också i det här avseendet. Självfallet har kommunerna liksom andra berörda aktörer att följa de centralt fastlagda riktlinjerna för energipolitiken. I övrigt finns ute i kommunerna en betydande kompetens och förmåga att på egen hand planera sin energiförsörjning utan statliga påtryckningar eller detaljingripanden.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 2.

När det gäller frågan om oljeersättningsfonden och hur långt den skall samordnas med energiverket organisatoriskt är det klart att skillnaderna egentligen inte är så stora, om man ser till vad betänkandet innehåller. Enligt det socialdemokratiska förslaget skall oljeersättningsfonden vara en del av energiverket, men samtidigt skall de beslut som gäller just oljeersättning tas av en särskild nämnd, en utvecklingsnämnd, i vilken skall kunna ingå ledamöter som har förordnats att delta enbart i nämndens behandling av oljeersättningsärenden. För vår del menar vi emellertid att detta, precis som det framgår av behandlingen inom verket, är en ganska specialiserad verksamhet. Nämnden skulle vinna på en självständig ställning och på att innehålla personer som är rekryterade med utgångspunkt i oljeersättningsfondens speciella verksamhet. De som är engagerade inom energiverket – i varje fall i styrelsefunktionerna – måste självfallet däremot ha en mera övergripande kunskap om energipolitiken.

För vår del har vi också sagt oss att oljeersättningsfonden bör få ett ökat parlamentariskt inflytande och att dess nuvarande styrelse alltså bör kompletteras. Dessutom skulle man i stället för att bilda nya organ, t. ex. på upphandlingsområdet, kunna överföra de uppgifter som mera liknar oljeersättningsfondens nuvarande till det befintliga organet och alltså behålla detta som en självständig myndighet.

Jag yrkar mot denna bakgrund bifall till reservation 3.

I reservation 4 begär vi att riksdagen skall göra ett uttalande om dels att beloppsgränserna bör sänkas i oljeersättningsfondens stödverksamhet, dvs. det lägsta investeringsbelopp som avser ett enskilt projekt som får behandlas

i oljeersättningsfonden, dels att handläggningen av ärenden som gäller mindre belopp lämpligen bör decentraliseras och skötas av lantbruksnämnderna när det gäller de areella näringarna och av de regionala utvecklingsfonderna i övrigt.

Beloppsgränsen bör enligt centerns förslag vara 15 000 kr. i stället för som nu 50 000 kr. som minimikostnad för ett stödberättigat projekt. En sådan sänkning av beloppsgränsen skulle självfallet främst vara värdefull för de mindre företagen.

Jag yrkar bifall till reservation 4.

När det gäller frågan om energiverkets organisation i övrigt är väl utskottet numera ganska enigt. Det gläder mig speciellt att det har blivit en majoritetsskrivning med anledning av förslag från vårt håll, bl. a. när det gäller att det skall vara en bred parlamentarisk representation i styrelsen för det nya verket. Jag tror att det är viktigt inte minst därför att vi förstås sedan tidigare har kvar grundläggande värderingsskillnader, och ingen vinner på att utestänga någon annan från den diskussion som bör föras i energiverket. Därför är det bra att utskottet på den här punkten har beaktat våra synpunkter.

När det gäller förvaltningen i övrigt finns det inte mycket att tillägga utöver det jag har sagt om oljeersättningsfonden.

Frågan om verkets lokalisering har varit föremål för tidigare diskussioner här i kammaren, och vi bör naturligtvis ta upp den diskussionen igen, även om den fördes med stor intensitet förra året. Vi har från centerns sida utvecklat våra synpunkter i reservation 5.

Vi har i detta fall hela tiden förordat att energiverket bör kunna tillhöra den grupp av myndigheter där man skall pröva en lokalisering utanför Stockholm. Det har vi inte gjort för ro skull eller därför att vi har hittat på det själva, utan därför att riksdagen tidigare har uttalat sig på ett sådant sätt att det är en fullt rimlig slutsats. Detta är ju ett verk under omorganisation. När det gäller den typen av myndighet och verk skall man kunna pröva en lokalisering utanför Stockholm.

Efter mina erfarenheter på detta område är jag fullt medveten om att energiverket har en betydande kontaktyta i Stockholmsregionen. De myndigheter som skall bilda energiverket har naturligtvis detta i viktiga avseenden. Men samtidigt har det förundrat mig litet grand att man tycker att Nyköping, som centern föreslår som lokaliseringsort, ligger så förfärligt långt bort från Stockholm. Det har också förundrat mig att man i detta fall – trots att det är teknikglada människor som brukar lägga sig i denna debatt – över huvud taget inte ens berör frågan om modern kommunikation i ett modernt samhälle. Det är något märkligt. Vi har inte bara geografiska kommunikationer, utan i dag har vi faktiskt möjlighet att på längre avstånd umgås via både tråd och bild. Och energiverkets lokalisering är inte någon kortsiktig fråga.

Men på denna punkt breder, som sagt, tystnaden ut sig. Jag skulle vilja säga att även konservatismen breder ut sig, för det är vad det är fråga om – man tänker inte på dessa möjligheter.

Eftersom energiministern är här i kammaren vill jag göra ett litet påpekande om att en viss pendling till Nyköping är möjlig. Jag tror att energiministern så gott som varje dag åker mellan Uppsala och Stockholm, och Nyköping ligger vid en sådan jämförelse inte så förfärligt långt borta.

Obegripligt nog har inte den tid som gått lett till någon ökad tankeverksamhet i den socialdemokratiska regeringen eller hos utskottsmajoriteten. Det är litet konstigt också mot bakgrund av det sätt på vilket förra årets debatt fördes. Jag var inte med vid det tillfället, då jag inte var föredragande på detta område i den dåvarande regeringen, men jag har nu efteråt läst protokollet från debatten.

Den dåvarande ordföranden i näringsutskottet, Ingvar Svanberg, sade då alldeles tydligt och klart att det var just bristen på en lokalisering utredning i fråga om Nyköpingsalternativet som var anledningen till det ettåriga uppskovet. Sedan dess har vi fått en ny regering, men ingen lokalisering utredning. Ingvar Svanberg kunde mycket väl tänka sig Nyköping som en av de orter som skulle prövas. Han sade t. o. m. att det var ett anständighetskrav att man hade en sådan här lokalisering utredning. Han avvisade alltså inte Nyköping i sak.

Nu har vi som sagt en socialdemokratisk regering, som borde uppfylla detta s. k. anständighetskrav, som motiverade uppskovet på ett år i en fråga där man betonar faran med dröjsmål. Att man skulle tappa tempo i denna verksamhet på grund av omsättningen av personal vid en omlokalisering används ju som ett argument.

I opposition sade socialdemokraterna i den inte särskilt gamla motionen 1981/82:2352:

"Någon ny samlad stor omlokalisering av statlig verksamhet omfattande hela myndigheter är inte aktuell. Däremot bör en fortlöpande prövning ske av lokaliseringen i samband med större omorganisationer och när nya myndigheter inrättas." Denna motion är bl. a. undertecknad av sex nuvarande regeringsledamöter – dock inte av Birgitta Dahl.

Mot denna bakgrund är det begripligt att en lång rad socialdemokratiskt styrda kommuner hörde av sig när lokaliseringsfrågan var aktuell. Jag träffade många av dem. Ingemar Eliasson och jag hade kontakt med ett fyrtiotal olika kommuner som hade intresse av denna myndighet. En del kom också på besök med stora uppvaktningar. De andra partierna var naturligtvis också med i denna bild, men jag nämner särskilt socialdemokraterna, eftersom det är de som lägger fram förslaget om att energiverket skall vara i Stockholm.

På samma sätt har rader av socialdemokratiska motionärer förordat lokalisering utanför Stockholm, till Göteborg, Västerås, Gävle, Kalmar och Nyköping. En del av dem skall väl yttra sig här i debatten efter mig, så vi får höra vad de tycker i dag. Jag antar att de står fast vid sin uppfattning att det är fullt möjligt att lokalisera verket utanför Stockholm.

Sådana här decentraliseringsförslag som vi har lagt fram från centerns sida brukar ibland vändas till att de skulle vara riktade mot Stockholm. Men detta förslag är faktiskt riktat till riksdagen och statsmakterna över huvud taget,

för att de skall följa upp sina löften. Jag hade som ansvarig och ordförande i dåvarande decentraliseringsdelegationen anledning att ibland fundera på detta att riksdagen gör allmänt svepande uttalanden om hur man skall hantera olika omlokaliseringsfrågor och hur man skall tillgodose kravet på regional balans på ett bättre sätt, varvid central offentlig verksamhet verkligen inte undantas. Däremot finns det just här i kammaren inte någon särskilt väl utvecklad förmåga att hantera denna typ av frågeställningar och att följa upp de löften som onekligen har givits till Nyköping, Kalmar och Västerås, med anledning av de flottiljnedläggelser som ägt rum där, vid det här laget för rätt många år sedan i de förstnämnda fallen.

Jag tycker uppriktigt sagt att det är ett anständighetskrav – för att nu låna Ingvar Svanbergs uttryck från förra årets debatt – att riksdagen följer sina uttalanden när den har möjlighet. Det har riksdagen på denna punkt. Det gäller bara att bestämma sig.

Mot denna bakgrund, herr talman, yrkar jag bifall också till reservation nr 5.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 89 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Jag vill inledningsvis kort kommentera regeringens förslag om att oljeersättningsfonden inordnas i det blivande energiverket fr. o. m. den 1 juli 1983. Från folkpartiets sida hävdar vi uppfattningen att oljeersättningsfonden bör vara en självständig myndighet. Planeringen för oljeersättningsfonden har också från början inriktats på att fonden skall ha en fristående ställning, men i nära samverkan med energiverket. Vi menar från vårt håll att oljeersättningsfonden borde få fortsätta som självständig myndighet med uppgift att på affärsmässiga grunder handlägga stödet till utveckling av nya energislag och ny energiteknik.

I denna del av näringsutskottets betänkande 26 kommer jag följaktligen att yrka bifall till reservation 3.

Herr talman! Efter detta vill jag redovisa synpunkter i fråga om lokalisering av statens energiverk och energiforskningsnämnden. I det sammanhanget talar jag i egenskap av medmotionär i motion 497.

Näringsutskottets majoritet föreslår att energiverket lokaliseras till Stockholm, närmare bestämt till Liljeholmen. Representanter för de fem riksdagspartierna har i motion 497 föreslagit att energiverket lokaliseras till Västerås. Enligt min mening talar starka skäl för en lokalisering just till Västerås. Vid valet av etableringsort för energiverket och energiforskningsnämnden bör man utgå från vilka uppgifter som lagts på energiverket och välja den ort som ger verket de gynnsammaste betingelserna för att fullgöra de uppgifterna.

För energiverkets planerings- och utredningsverksamhet behövs kontakter med olika myndigheter, med utredare, politiker m. fl. För att ge underlag till dessa kontakter och denna verksamhet borde nära kontakter med det

Torsdagen den
24 mars 1983

Statens energiverk

praktiska arbetet med energifrågorna på fältet vara ytterst väsentliga.

En utomordentligt viktig del av verksamheten inom energiverket riktar sig mot forskning och utveckling inom energiområdet, mot bevakning av pågående forskning och mot planering, stöd och utvärdering. För denna verksamhet behövs nära kontakter med näringslivets forskning och utveckling, med kommunernas olika lösningar på energiförsörjningen, med olika slag av försöksverksamhet, där verket ges möjlighet att i olika sammanhang på nära håll följa det praktiska arbetet med olika lösningar i projekt i full skala.

Inom näringslivet besitter den s. k. ASEA-gruppen lång erfarenhet och stort kunnande i fråga om generering, transmission och distribution av elenergi. Verksamheten har också vidgats till att omfatta kolkraft, värmepumpar m. m. Inom huvudsakligen moderbolaget arbetar ca 3 000 personer med forskning och utveckling. ASEA-gruppen svarar i dag för ca 10 %, motsvarande ca 1 miljard kronor, av den samlade forskningen i vårt land. Arbetet bedrivs i nära kontakt med samtliga tekniska högskolor och naturvetenskapliga fakulteter i landet.

ASEA avser nu att ändra sin inriktning och kommer att i huvudsak framstå som ett energiföretag. Man kommer att täcka hela energiprogrammet, alltså såväl produktion som transporter och förbrukning. Företaget arbetar med att med hjälp av avancerad teknik och reglering minska energiförbrukningen i tillverkningsprocesser.

Det måste vara väsentligt för landet att ta fasta på ASEA:s dynamiska utveckling och dess övergång till att bli ett allsidigt energiföretag. En medveten industripolitisk satsning på utveckling och marknadsföring av svensk energiteknik bör underlättas av ett nära samband mellan industri och energimyndigheter. Lokalisering av energiverket till Västerås skulle ge ett sådant samband.

Herr talman! Utöver de tankegångar som jag nu redovisar och som pekar mot att Västerås bör väljas som lokaliseringsort vill jag också framhålla att högskolan i Västerås jämfört med andra likartade högskoleenheter har en omfattande energiteknisk utbildning. Högskolan har ett studieorganisatoriskt samarbete med Tekniska högskolan i Stockholm. I nära samband med näringslivet ges utbildning i bl. a. styrning, övervakning och reglering av energitekniska anläggningar.

Frågan om lokalbehovet för energiverket borde kunna lösas vid en lokalisering till Västerås. Lokalbehovet kan tillgodoses i centrala Västerås med korta gångavstånd till högskolan, ASEA, järnvägsstationen, m. m.

Behovet av bostäder, skolor, barnomsorg m. m. bör lätt kunna tillgodoses. Västerås har en differentierad arbetsmarknad, som både kan tjäna som rekryteringsbas för personal vid de nya myndigheterna och erbjuda arbete åt anhöriga. Den kommersiella servicen är god. Låga kommunala avgifter gör att Västerås är en relativt billig ort att bo på.

När det gäller kommunikationer kan man konstatera att Västerås ligger drygt 10 mil från Stockholm och att man under senare år har fått allt bättre vägförbindelse. Med tåg är restiden 70–80 minuter. Under högfrekvent tid

finns tågförbindelse varje timme. Västerås har flygförbindelse med Kastrup och Göteborg, och dessutom ligger Arlanda på ca 10 mils avstånd.

Jag skulle avslutningsvis vilja konstatera att en placering av energiverket i Västerås skulle kunna stimulera till ytterligare forskning och försöksarbete kring energifrågor och därigenom generera ökad företagsamhet och sysselsättning inom länet. Det skulle vara ett sätt för staten att stödja utvecklingen i Västmanland. Västmanlands län behöver allt stöd det kan få. Länet har kommit att utvecklas på ett sätt som gör att det snart toppar bland de län som har en mycket besvärande arbetslöshet.

En lokalisering av energiverket till Västerås skulle också innebära att riksdagen infriade det löfte som gavs i samband med beslutet om att flygflottiljen F 1 skulle läggas ned. Vid det tillfället uttalade riksdagen nämligen att Västerås och Västmanlands län skulle kompenseras för de statliga arbetstillfällena som föll bort genom flygflottiljens nedläggning.

Det väsentligaste är dock att Västerås kommun och Västmanlands län inom energiområdet har specifika fördelar att erbjuda energiverket genom framför allt ASEAs omfattande forskning och utveckling på området, genom kommunens framförhållning på energiförsörjningssidan och genom en mångsidig försöksverksamhet inom länet.

Herr talman! Jag vill sluta med att yrka bifall till reservationerna 2 och 3 i näringsutskottets betänkande nr 26.

Anf. 90 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Låt mig först slå fast att näringsutskottet i allt väsentligt är enigt när det gäller att ställa sig bakom regeringens förslag om inrättandet av statens energiverk och beträffande energiverkets organisation. Vi är överens om att en effektiv myndighetsorganisation är nödvändig både för att få fram underlag för energipolitiken och för att verkställa de energipolitiska besluten.

Det är naturligt att man improviserar under ett hektiskt inledningskede, när ett sakområde av olika omständigheter blir politiskt och samhälleligt viktigt, och då snabbt tar till ett antal provisoriska lösningar i form av kommittéer etc. med verkställande uppgifter. Så har också skett när det gäller energiområdet. Lika naturligt är det att det i effektivitetens och helhetssynens intresse efter ett tag sker en samordning på myndighetsnivå. Det är också vad som nu kommer att ske på energiområdet i och med inrättandet av statens energiverk.

Vad vi är oense om inom utskottet framgår av utskottsbetänkandet, och det har också framgått av de tidigare inläggen här i kammaren.

För det första är vi oense om anslaget till energiverket. Där vill moderaterna skilja ut sig, och Sten Svensson har i sitt anförande här i dag utvecklat moderaternas inställning på den punkten.

För det andra gäller oenigheten frågan om oljeersättningsfonden organisatoriskt skall gå in under energiverket eller inte. Där har samtliga tre borgerliga partier lyckats ena sig om en gemensam reservation.

För det tredje gäller oenigheten huruvida stöd från oljeersättningsfonden

skall kunna utgå också till projekt som kostar mindre än 50 000 kr. och huruvida dessa småprojekt i så fall skall handläggas av lantbruksnämnder och regionala utvecklingsfonder i länen. Där har centern ensam reserverat sig.

För det fjärde och slutligen har vi frågan om energiverkets lokalisering. Där har centern, som framgick av Olof Johanssons anförande, reserverat sig för Nyköping, medan övriga partier i utskottet ansett att Stockholm måste vara den rimligaste lösningen i lokaliseringsfrågan.

Vi kan alltså konstatera att den grundläggande enigheten när det gäller inrättandet av statens energiverk är betydande men att det finns vissa delfrågor som har gett upphov till reservationer. Jag tänker ge några kommentarer till dessa reservationer och till de inlägg som har gjorts här i kammaren av reservanterna. När det först gäller anslaget till energiverket vill moderaterna dra ned detta med 2 miljoner under förebärande att man kan göra nedskärningar och rationalisera mera.

Låt mig bara konstatera att i det förslag till anslag som energiministern lagt ligger också in-tecknandet av en icke obetydlig rationaliseringseffekt. Det är därför enligt vår uppfattning en äventyrlig politik att gå vidare som moderaterna vill. Som vi ser det från socialdemokratins sida har moderaterna främst velat göra en politisk markering. Det har inte så mycket att göra med saklig analys. Den moderata reservationen är framför allt uttryck för moderaternas relativa ointresse när det gäller de mål om kärnkrafts-avveckling och ett kraftfullt oljesparande som riksdagen har satt upp. De fullföljer i stort sett bara den politiska inriktning i fråga om energipolitiken som på senare tid blivit alltmer tydlig.

Jag ber därför att få yrka avslag på den moderata reservationen nr 1.

Nästa fråga gäller om oljeersättningsfonden skall inordnas i energiverket eller inte. Den lösning som regeringen har valt tar vara på de fördelar som finns i en samordning med energiverket. Med de arbetsuppgifter oljeersättningsfonden har ges samtidigt möjligheter till en decentraliserad handläggning inom ramen för energiverket genom den särskilda utvecklingsnämnden. På så sätt får man ett rimligt mått av decentralisering, man får den helhet som energiverket ger, och man får de ekonomiska fördelar som ligger i en samfäll administration. Vi tycker kort sagt att det är en klok sammanvägning som här skett, och vi ställer oss från utskottsmajoritetens sida bakom det förslag som regeringen har lagt fram.

Vi yrkar således avslag på reservationen nr 3 om att oljeersättningsfonden inte skall ingå under energiverket.

Den tredje punkten jag tänkte kommentera gäller lokaliseringen av statens energiverk. Vi har verkligen gått igenom detta noga. Vi har haft analyser i utskottet med föredragningar av olika slag, om huruvida lokalerna räcker till i Stockholm, huruvida man snabbt kan komma i gång, och vad det skulle innebära om man flyttade ut verksamheten till någon annan del av landet, utanför Stockholm.

Vi tycker oss då kunna konstatera att om man går utanför Stockholms-

området tappar man tempo. Det är viktigt att inte göra detta i det här läget.

Bortsett från moderata samlingspartiet är vi överens om att energipolitiken skall drivas vidare med kraft. Det kan endast ske om vi nu snabbt kommer i gång på myndighetsnivå.

När man diskuterar utlokalisering av olika verk och gör jämförelser mellan verk och myndigheter som det kan vara lämpligt att utlokalisera, så framstår det som ganska klart att energiverket tillhör de myndigheter som ligger absolut sämst till i dessa avseenden. Vi har funnit att de många kontakter som energiverket måste ha, inte bara med departement av olika slag, utan också med centrala organisationer och andra angränsande myndigheter, talar mycket starkt för att en lokalisering i detta fall måste ske till Stockholmsområdet.

Jag vill deklarerar att jag tillhör dem som gärna skulle se att man gjorde betydande utlokaliseringar från Stockholmsområdet, därför att Stockholm har en gynnad position när det gäller den statliga verksamheten. Det är viktigt att vi får litet mer balans när det gäller fördelningen. Men även jag och vi från Skåne, som också har diskuterat frågan om en eventuell utlokalisering, måste i sista omgången erkänna att energiverket är ett utomordentligt dåligt alternativ för utlokalisering. Därmed var saken klar för alla i näringsutskottet utom centern – som driver sin linje, uppenbarligen oavsett sakskalet – att vi inte kan ställa oss bakom någon utlokalisering.

Vi har fått 15 motioner om detta. Varför centern fastnade för just Nyköping får man väl utveckla närmare, det finns ju liknande sysselsättningsproblem på andra håll.

Vi måste från en kraftig utskottsmajoritets sida konstatera att den absolut riktiga lösningen när det gäller lokaliseringen av energiverket är Stockholmsområdet, och vi förordar de lokaler energiverket har i anslutning till statens industriverk.

Herr talman! Jag skall inte utveckla den här frågan ytterligare, utan jag ber att få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 26.

Anf. 91 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Det anslag som regeringen begär till energiverket uppgår till nästan 20 milj. kr. Vi har gjort en annan bedömning av detta, nämligen att man kan göra en besparing på 2 milj. kr. Lennart Pettersson säger här i kammaren att det var ett äventyrligt förslag. Jag vill påpeka att det nog är mer äventyrligt att inte ta till vara alla tänkbare besparingar som man kan göra i dagens statsfinansiella läge.

Vi måste på allt sätt utnyttja möjligheten att granska det här anslaget för att åstadkomma så många besparingar som möjligt – även om det i sig kan synas vara ett litet belopp – för att inte budgetunderskottet skall växa ytterligare.

Det skall bli intressant att se vilken bedömning socialdemokraterna så småningom gör när de på allvar måste sätta sig ner och komma fram till besparingar på ett ganska vitt arbetsfält för att det skall ge resultat.

Jag skulle vilja fråga Lennart Pettersson: Hur mycket skall budgetunderskottet egentligen öka, innan den insikten kommer att även besparingar av den här typen måste bli aktuella?

Anf. 92 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Denna fråga om lokalisering av energiverket har diskuterats mycket. Det är inget tvivel om att det finns starkt delade meningar i riksdagen när det gäller den här frågan. Nu är det inte säkert att dessa kommer till uttryck i den här voteringen – mot detta står ju den s. k. partitroheten.

Uppriktigt sagt tycker jag att det är en mycket viktig principiell fråga hur vi hanterar den här typen av frågeställningar, dvs. först ge löften till olika orter – Nyköping, Kalmar, Västerås, som nämnts av Hugo Bergdahl – men sedan inte på allvar riktigt tar tag i dem.

I ett sådant här sammanhang behöver man inte skylla på brist på underlag. Det finns, tycker jag, starka skäl att när det gäller lokaliseringsfrågor först ta principbeslut grundade på översiktlig kunskap och därefter utföra en detaljutredning. I annat fall skulle man för att få ett jämförbart beslutsunderlag för olika orter behöva utreda strängt taget varje ort i den långa ortsförteckningen. Jag vill på den principiella grunden markera hur jag uppfattar den här frågan, och hur vi från centrens sida uppfattar den.

Just Nyköping är en sådan löftesort. Det är en ort där det finns ett betydande energiforskningsföretag med över 1 000 anställda – människor som rimligen inte alla är rekryterade inom Nyköpingsområdet. Den gången gick det bra. Studsvik Energiteknik skulle dessutom naturligtvis vara en viktig kontaktyta i förhållande till verket.

Dessa förhållanden samt – jag erkänner det – närheten till Stockholm har varit avgörande för vårt ställningstagande i det här fallet. Och vi får väl se när voteringen kommer hur ense de olika partierna är i den här frågan.

Alldeles oavsett hur voteringen går har inte ansvaret för riksdagen avtagit på grund av beslutet. Sorterar Lennart Pettersson bort energiverket finns det ju andra verk, jag höll på att säga knut i knut. Och vi vet hur man arrangerar sina dispositioner för att försöka få fram gemensam administration, osv. Nu tänker jag på industriverket, som också är "i beslutstuben", och där är det fråga om en omorganisation av ganska stor omfattning.

Vi vet att låsningarna egentligen inträffar, innan vi får frågorna hit till riksdagen – jag har haft god möjlighet att i decentraliseringsdelegationen studera exakt hur det sker.

Anf. 93 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! När man lyssnar på Lennart Petterssons resonemang om oljeersättningsfonden och dess slutgiltiga placering, får man den uppfattningen att ju hårdare man knyter oljeersättningsfonden till energiverket, desto mer får oljeersättningsfonden av frihet och handlingsutrymme.

Jag tror att det är tvärtom. Det skulle finnas ett stort behov av att just oljeersättningsfonden frikopplas från det blivande energiverket.

När det gäller energiverket och dess placering hävdar Lennart Pettersson: att om inte energiverket placeras i Stockholm, kommer energiverket att tappa tempo. Han pekar på att departement och organisationer finns nära inpå i Stockholm. Ja, det är ett gammalt känt argument när det gäller att förklara varför det mesta av den statliga förvaltningen helst skall vara placerad i Stockholm.

Jag tror att det finns stor anledning att begrunda det synsätt som säger att energiverket borde vara placerat i nära anslutning till industrins forsknings- och utvecklingscentra på energiområdet. I det fallet har, som jag sade i mitt första inlägg, Västerås genom ASEA utomordentliga förutsättningar att bli ett bra komplement till ett energiverk på ort och ställe.

Jag tror att en lokalisering till Stockholm är en lösning som kanske är bra på kort sikt. Men jag känner mig inte lika övertygad när jag ser det hela på litet längre sikt. Jag tror att en lokalisering till Stockholm sker till ett pris som är alltför högt, sett på litet längre sikt.

Anf. 94 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Först till Sten Svensson: Den neddragning på 2 milj. kr. som moderaterna föreslår i sin reservation är bara 10 %, säger Sten Svensson. Det stämmer naturligtvis rent räknemässigt. Men det intressanta i det här fallet är inte bara pengarnas storlek utan också vad moderaterna vill spara på – och det gör mig kanske ännu räddare för moderaternas motiv.

Det moderaterna vill spara på är nämligen sådana resurser som skall gå till samarbete med kommunerna, och kommunerna är ju energipolitikens viktigaste instrument. De har de flesta av de medel i sin hand som tillsammans med statens åtgärder skall genomdriva den ambitiösa energipolitik som riksdagens majoritet har beslutat om – och det har också varit en bred majoritet. Att spara just på det som har att göra med samarbetet med kommunerna är att på ett effektivt vis sätta käppar i hjulet för energipolitiken. Därför gällde det inte bara indragning av pengarna utan även den negativa inriktning i övrigt som moderaternas besparingsförslag innebär.

Sedan till Hugo Bergdahl: Jag vill påminna om en sak när det gäller lokaliseringsfrågan. Hugo Bergdahl talade här som folkpartiets representant. För att det inte skall uppstå något missförstånd vill jag påminna om att folkpartiet faktiskt ställt sig bakom lokaliseringen till Stockholm. Hugo Bergdahl har i privat position utnyttjat sin reservantplats för att plädера för den motion som näringsutskottets folkpartiledamöter har yrkat avslag på.

Hugo Bergdahl talar vidare om att det är nödvändigt att ha kontakter med fältet. Låt mig då säga att fältet finns faktiskt också i Stockholm. Det måste även vi som bor utanför Stockholm erkänna. Här finns många industrier och många stora avnämare som kan vara intressanta ur energipolitisk synpunkt.

Till slut: Olof Johansson reste den principiella frågan. Riksdagen har alltså allmänt gett löften när det gäller utlokaliseringen. Därför skall energiverket nu utlokaliseras. Det är klart att riksdagen gett vissa löften, låt vara i allmänna ordalag. Man har gett löften åt olika håll. Men riksdagen har ingen

exekutiv makt. Sådana här förslag måste förberedas, och det måste vara förslag som är vettiga att genomföra.

Den som hade möjligheten att genomföra någonting på decentraliserings- och utlokaliseringsområdet var just Olof Johansson som var regeringens decentraliseringsminister sedan 1979. Han satt som ordförande i decentraliseringsdelegationen. Vad har han åstadkommit? Vilka förslag har han lagt fram? Jag har sannerligen inte sett många förslag på det området som har lagts på riksdagens bord. Den som i första hand har ett ansvar här är centern, som har varit i regeringsställning under de här åren, och Olof Johansson personligen i sin egenskap av ordförande i decentraliseringsdelegationen.

Med detta, herr talman, ber jag att än en gång få yrka bifall till näringsutskottets hemställan.

Anf. 95 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Det är viktigt att ge så snäva ramar som möjligt i initialskedet då man bygger upp ett nytt statligt verk, för en mindre organisation lägger grunden för lägre driftkostnader på sikt. Det ligger ju, som alla känner till, mycket av automatik i dylika kostnader. Det blir svårare att göra besparingar i ett senare skede, när organisationen väl är uppbyggd. Det är också av ett annat skäl viktigt att uppmärksamma detta och minska aktiviteter som speciellt riktar sig till kommunerna. Då vinner vi, herr talman, två fördelar: dels kan vi minska de statliga utgifterna, dels kan vi minska kraven på kommunerna, dvs. vi kan rensa i de regelsystem som styr kommunernas volymutveckling.

Det är mycket viktigt i dagens samhällsekonomiska läge att vi på alla fronter ser till att vi stoppar kostnadsövervältringen på kommunerna och rensar bort de byråkratiska regler som hindrar kommunerna från att anpassa sig till det förändrade samhällsekonomiska läget. Tvärtom måste kommunerna få allt större frihet att pressa ner sina kostnader och göra egna prioriteringar – allt detta med hänsyn till kommunernas roll när det gäller att bidra till att målen för de samhällsekonomiska stabiliseringsåtgärder som vi vill se förverkligade skall kunna nås så snart som möjligt, så att den svenska samhällsekonomin tillfrisknar.

Anf. 96 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson skärpte tonen litet i sitt senaste inlägg. Det föranleder mig att erkänna att vi i centern ibland känner oss ganska ensamma när det gäller decentralisering. Det gjorde vi också då och då i de regeringar vi deltog i. Vi är i minoritet i dessa frågor. Trots detta finns det faktiskt – för den som vill följa med vad som görs – exempel på en omfattande decentralisering under åren 1979–1982.

Om Lennart Pettersson inte misstycker kan han få en sammanfattning på fem sidor av decentraliseringar som skett. Det är där fråga om politisk decentralisering, administrativ decentralisering och också geografisk. I de senare fallen har konflikterna varit stora. Partiuppställningen slår nämligen ihjäl de olika förslag som ständigt kommer utifrån landet så fort en statlig

myndighet blir aktuell för prövning när det gäller omlokalisering. Det var därför vi utarbetade ett paket, ett samlat förslag på detta område, som avlämnades den 29 september 1982. Det bereds f. n. i regeringskansliet, och det nämns också i det betänkande vi nu behandlar.

Självfallet måste man ta tag i de myndigheter som blir aktuella i den takt de blir det. Statshälsan var det när jag kom till budgetdepartementet. Den utlokaliserades till Karlskrona. Jag hade hand om flyttningen av en annan myndighet: statens arbetsmarknadsnämnd, den flyttades från Solna till Handen i enlighet med ett riksdagsuttalande om att man i sydostsektorn i Stockholm skulle göra särskilda insatser. Det var de två fall jag hade på mitt föredragningsområde, och där blev det omlokalisering.

Vapenfrinämnden flyttades till Karlstad, för att ta ytterligare ett exempel från ett annat område – som Ingemar Eliasson hade hand om.

Visst förekom det således geografisk decentralisering, men jag håller med Lennart Pettersson om att det vore bättre om det blev majoritet här i kammaren för omlokaliseringar. Lennart Pettersson representerar ett parti som tillsammans med oss skulle kunna åstadkomma det – men jag har inte kunnat se att viljan har räckt så långt. Om en förändring är på gång, är jag den förste att välkomna ett sådant ställningstagande.

Anf. 97 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson måste ha lyssnat slarvigt till mitt första inlägg. Jag sade uttryckligen att jag talade som medmotionär när det gällde motion 497. Bakom den motionen står representanter för de fem riksdagspartierna i Västmanland. Vi står fortfarande för våra värderingar och målsättningar på detta område.

Jag vill ha detta sagt, så att inte något missförstånd skall uppstå.

Anf. 98 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Olof Johansson säger att centern kände sig ganska ensam när det gällde decentraliseringsfrågorna under de borgerliga regeringsåren 1976–1982. I så fall har ni varit fasligt dåliga förhandlare. Ni har ju hela tiden innehaft statsministerposten, och något inflytande har ni väl ändå haft på saker och ting, innan förslag lagts fram till riksdagen. Där har vi inte sett mycket av de utlokaliseringsförslag som Olof Johansson talar om i allmänna ordalag.

Olof Johansson vill nu överlämna ett papper till mig, som tar upp de olika initiativ som han tagit i olika decentraliseringsfrågor. Jag kan bara uttrycka en förmodan att det papperet inte kan vara särskilt finstilt – dvs. inte innehålla så mycket – eftersom vi inte har hört mycket om dessa frågor här i riksdagen. Det var alltså i stort sett bara småpotatis i utlokaliseringshänseende som Olof Johansson tog upp i sitt senaste inlägg.

Vi kan konstatera att det, när det gäller utlokalisering av myndigheter från Stockholmsområdet, är den socialdemokratiska regeringen som har tagit de stora initiativen och gjort de stora utlokaliseringarna, vilket skedde i början av 1970-talet. Det var i och för sig en svår process, men ingen kan förneka att

det var jättetag som togs. De tagen var många gånger större än vad Olof Johansson, trots sin uttalade målsättning, kunde åstadkomma under sin tid i regeringsställning och under sin tid som ordförande i den särskilt inrättade decentraliseringsorganisationen. Den inrättade regeringen sannolikt för att manifestera att den ville åstadkomma något – vilket den ändå inte kunde göra.

Tredje vice talmannen anmälde att Olof Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 99 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Näringsutskottets majoritet följer regeringens förslag att statens energiverk och energiforskningsnämnden skall lokaliseras till Stockholmsområdet, närmare bestämt till Liljeholmen.

Ända sedan den tid då de stora verksutflyttningarna skedde från Stockholm, för att därmed dämpa tillväxten av Stockholm, har de västmanländska riksdagsledamöterna hävdat att hela Mälardalsområdet bör räknas in i Stockholmsområdet för lokalisering av sådan verksamhet som av olika skäl bör ha en nära kontakt med huvudstaden. Därför var vi från Västerås inte med i huggsexan om de statliga verk som i början av 1970-talet utlokaliserades utan menade att framtida nya statliga verk och företag, som av olika rationella skäl bör ligga i Stockholmsområdet, med fördel borde kunna placeras i orter som t. ex. Enköping, Västerås och Eskilstuna.

Det är orter som genom allt bättre kommunikationer får en restid till Stockholms centrum som icke är längre än restiden från de hårt exploaterade nya förtortssamhällen som växer upp runt Stockholm. Från boende- och miljösynpunkt skulle det innebära stora fördelar. I socialt "rotade" kommuner som Enköping, Västerås och Eskilstuna finns en redan utbyggd kommersiell service och samhällsinrättningar som utan vidare kan klara en större befolkning än den nuvarande. I Västeråsområdet, som jag närmast talar för, finns det t. ex. ett stort överskott på bostäder och utbildningsplatser och en överdimensionerad handel.

Det är därför en stor besvikelse för oss att man efter år av smärtsamma utflyttningar av statliga verk från Stockholm lägger ett nytt statligt verk i det centrala Stockholm. Det är ett verk som – där håller jag med regeringen och näringsutskottet – bör ligga nära Stockholm men som, om man skulle föra en konsekvent regionalpolitik, naturligtvis inte borde placeras i det centrala Stockholm.

Låt mig belysa detta genom att nämna några siffror för befolkningsutvecklingen i Mälardalslänen. Under perioden 1970–1982 har befolkningen i Stockholms län ökat med 84 540 personer. Någon dämpning av tillväxten har det således inte blivit fråga om. I Uppsala län har det också varit en kraftig befolkningstillväxt: + 45 220. I Södermanlands län är ökningen mindre: 3 820 personer.

I Västmanlands län har det under samma tid skett en befolkningsminskning med 3 090 personer. Nettoutflyttningen från Västmanland har under

1970-talet varit över 10 000 personer, och det är främst våra ungdomar som tvingas flytta, om de vill undvika arbetslöshet. Hade det funnits någon regionalpolitisk konsekvens skulle naturligtvis både det i mitten av 1970-talet nyinrättade statens industriverk och nu statens energiverk ha placerats i exempelvis Västerås.

Nu är det inte bara regionalpolitiska skäl och arbetsmarknadsskäl som talar för en lokalisering av statens energiverk till Västerås. Är det något verk som skulle behöva placeras mitt i verkligheten, efter många års verklighetsfrämmande energipolitik, är det statens energiverk. I Västerås skulle det bli verket i verkligheten. Det skulle få en central position i den verklighet som det skall arbeta med och en nära kontakt med fältet, där det praktiska arbetet med energifrågorna utförs. I Västerås skulle energiverket komma i nära kontakt med samhällets och näringslivets forskning och utveckling, med kommunernas olika lösningar av energiförsörjningen med olika slags försöksverksamhet, där möjlighet ges att på nära håll följa problem och lösningar i praktiskt genomförande och i full skala. I Västerås skulle statens energiverk, i stället för att bli ett anonymt ämbetsverk bland andra verk i Stockholm, kunna bidra till att göra Västerås till ett betydelsefullt energicentrum i Norden.

Hugo Bergdahl har redan understrukt vilken betydande roll det i dagarna hundraårsjubilerande ASEA med sin långa erfarenhet och sitt stora kunnande på energiområdet skulle kunna spela. Såsom Hugo Bergdahl också erinrade om bedrivs där en omfattande forskning. ASEA-gruppen svarar för 10 % – 1 miljard kronor – av den samlade forskningen i vårt land.

Också högskolan med dess inriktning på energiteknisk utbildning har Hugo Bergdahl berört.

Jag vill ta upp några saker utöver dem som Hugo Bergdahl har behandlat. På samhällssidan kan det nämnas att Västerås var först i landet med utbyggd fjärrvärme. Västerås har redan så gott som avvecklat sitt oljeberoende och kommit långt i energisparandet. Databanken för energisparande är lokaliserad till Västerås. Även i kommunerna runt Västerås och i övriga industrier i Västmanland sker olika energisatsningar. Där utvinnes energi ur avloppsvärme och ur avfall. Där finns försöksodlingar med energiskog. Sala International tillverkar utrustning för flytande kolbränslen. Fagersta AB har utvecklat en mycket intressant teknik för fjärrvärmeverkspannor, där man tar reda på kondensationsvärmen i rökgaser och med god ekonomi kan elda med fuktiga bränslen, vilket är viktigt inte minst när det gäller torv. Detta är några exempel.

Liksom Hugo Bergdahl vill jag erinra om riksdagsbeslutet om nedläggning av flygflottiljen F 1 i Västerås med ca 400 sysselsatta. Då sades det att "starka statliga insatser skall göras för att kompensera Västeråsregionen för förlusten av F 1". I dag ligger F 1-området i det närmaste öde. Om någon månad är utflyttningen helt genomförd. Detta riksdagsbeslut hade kunnat förverkligas, om vi i dag hade beslutat om en lokalisering av statens energiverk till Västerås.

Jag finner det ganska meningslöst att yrka bifall till den motion som riksdagsledamöterna från alla partier i Västmanland har undertecknat. Men jag vill med detta anförande ändå markera att ett konsekvent lokaliseringspolitiskt handlande från riksdagens sida med utgångspunkt i tidigare fattade beslut skulle ha varit att lokalisera statens energiverk till Västerås.

Anf. 100 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Det är med besvikelse jag finner att näringsutskottet nu föreslår att statens energiverk placeras i Stockholm och att Nyköpings kommun än en gång blir förbigången när det gäller lokalisering av statlig verksamhet.

När riksdagen 1975 fattade beslut om nedläggning av flygflottiljen F 11 utlovades att kommunen skulle erhålla kompensation för de 550 arbetstillfällena som då försvann. En kompensationsmöjlighet fanns, när riksdagen för något år sedan beslöt om civilpilotutbildning, men denna placerades i Ljungbyhed och Kalmar. Nu finns ett nytt alternativ, som gör det möjligt att kompensera Nyköpings kommun.

Nyköpings kommun är en mycket lämplig plats att placera energimyndigheten i. I kommunen finns Studsvik Energiteknik AB. Detta bolag har varit placerat i Nyköping i mer än 20 år och har på ett fullt tillfredsställande sätt, utan större effektivitetsförluster, kunnat tillgodose behoven av kontakt med Stockholmsområdet.

Studsvik är statens största samlade resurs för energitekniskt forsknings- och utvecklingsarbete. Målsättningarna i den nya energipolitiken ligger som grund för detta arbete. Inom division Energiteknik satsas på kol och inhemska bränslen samt fjärrvärme och inom division Kärnteknik på säkerhet och ekonomi i kärnkraftverken samt hantering och förvaring av det radioaktiva avfallet. Statens energiverk bör därför i sitt utredningsarbete och vid initierande av nya utvecklingsområden på energisidan ha anledning till ett nära samarbete med Studsvik Energiteknik AB.

I Studsvik finns också ett centralt specialbibliotek för energiområdet. Det svarar för insamling och inmatning av nationellt material till ett flertal internationella informationssystem. Den nationella delen utgör en dominerande del av bibliotekets totala verksamhet. Därför kommer statens energiverk att ha all anledning till ett nära samarbete med detta bibliotek, vilket underlättas om energiverket lokaliseras till Nyköping.

Några stora olägenheter för personalen skulle inte uppstå. 1984 kommer den nya motorvägen att vara färdigställd, och restiden Stockholm–Nyköping blir då ca en timme. Nyköping har också tågförbindelse med Stockholm minst varannan timme; vid rusningstrafik är förbindelserna ännu tätare.

I Studsviksområdet arbetar i dag ca 1 000 personer inom olika statliga organ. Många av dem har forskarutbildning. Några problem med att klara rekryteringen till tjänsterna vid Studsvik-Energiteknik, naturvårdsverket eller kärnkraftsutbildningen har inte funnits, och rekryteringsproblem torde inte heller uppstå om energimyndigheten placeras i Nyköping.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservation 5.

Anf. 101 MARGARETA PALMQVIST (s):

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

Statens energiverk

Herr talman! I motion 1982/83:493 föreslås att statens energiverk skall lokaliseras till södra delen av Stockholms län. Länets s-riksdagsgrupp har gemensamt lagt fram motionen, därför att vi anser att ett av de största problemen i vårt län är den inomregionala obalansen. De flesta bostäderna har byggts i södra delen, medan arbetsplatserna till största delen finns i innerstadsområdet och norr därom. Det innebär att våra länsbor i den södra delen måste använda mycket tid för resor till och från arbetet. Det är tid som t. ex. föräldrar och barn har behov av för gemensamma angelägenheter. Det är svårt för många, både barn och föräldrar, att orka med de långa trötta dagarna.

Trots ett jämförelsevis väl utbyggt kommunikationssystem får många lov att acceptera både oökväma och tidsödande resor. Det skulle krävas mycket stora investeringar och kraftigt ökade driftkostnader om vi skulle kunna åstadkomma ett väl fungerande kommunikationssystem för alla i vårt län.

Därför måste vi angripa problemen på flera sätt. Ett sätt är att flytta arbetsplatser ut från de centrala delarna av regionen till områden med brist på arbetsplatser men väl belägna ur kommunikationssynpunkt. Vägar, bussar och tåg kan utnyttjas i båda riktningarna under rusningstid. Utan extra insatser kan bekvämligheten höjas. Därmed sparas en del mänsklig energi utan extra förbrukning av den energi som energiverket skall ha tillsyn över. När beslut om samhällets egna arbetsplatser skall fattas borde konsekvenserna för samhället i stort alltid vägas samman med övriga konsekvenser.

Jag anser inte att man, som utskottet tycks mena, skall avstå från att väga in regionala konsekvenser därför att det inte rör sig om någon ny eller expanderande verksamhet. Även vid dessa tillfällen borde de regionala konsekvenserna vägas in. Visst skall de knappa resurser som står till buds utnyttjas så rationellt som möjligt. Men det är just därför vi socialdemokrater från Stockholms län anser att statens energiverk borde placeras i den södra delen av länet. Det är orationellt att fortsätta med arbetsplatskoncentrationen till de centrala delarna. Varje möjlighet att motverka densamma bör noggrant prövas. Det är en angelägenhet för många människor och berör inte bara dem som är anställda inom den aktuella verksamheten.

Givetvis bör energiverket lokaliseras i ett gott kommunikationsläge. Detta är också fullt möjligt i Stockholms läns södra delar. Därmed torde en stor del av de olägenheter som befaras vid annan lokalisering än Liljeholmen kunna undanröjas.

Vi socialdemokrater i Stockholms län vill med detta redovisa för riksdagen hur vi anser att ett lokaliseringsbeslut angående statlig verksamhet kan minska eller förstärka ett av de svåraste problem vi har att brottas med i vår region, nämligen den inomregionala obalansen i tillgången till bostäder och arbetsplatser.

Med hänsyn till att ett enigt utskott avstyrkt vår motion avstår jag från något yrkande.

Anf. 102 INGE CARLSSON (s):

Herr talman! Majoriteten av näringsutskottets ledamöter ansluter sig i utskottets betänkande 1982/83:26 till regeringens förslag om att det nya energiverket skall lokaliseras till Stockholm. Vi har här av näringsutskottets talesman fått höra att energiverket skulle vara det sämsta tänkbara alternativet för lokalisering utanför Stockholm. Jag kan däremot konstatera att utskottsmajoritetens skäl för en lokalisering till Stockholm inte är verkets behov av närhet till forskningsinstitutioner och forskningsresultat inom energiområdet, icke heller närheten till de större energiföretagen i vårt land. De skäl som majoriteten anger är enligt betänkandet bl. a. följande: "Energiverket måste nära samarbeta med regeringskansliet, med andra centrala myndigheter och med intresseorganisationer."

Vid varje tillfälle när frågor om lokalisering av ny statlig verksamhet prövas går det att finna olika skäl som talar för en lokalisering till Stockholm. Nu som tidigare kan man påvisa behov av kontakter med regeringskansliet eller befintliga myndigheter i Stockholm. Den här trenden blir allt svårare att bryta.

I det nu aktuella nyetableringsärendet finns det starka skäl som talar mot en lokalisering av energiverket till Stockholm. Vi som har undertecknat motionen 1476 ansluter oss inte till utskottsmajoritetens argumentering och förslag, och vi anser att en lokalisering till Östergötland av statens energiverk bör komma till stånd.

Jag skall redogöra för några förutsättningar för energiverkets lokalisering till Östergötland.

Energiverkets huvuduppgift blir att handha och samordna frågor rörande landets energiförsörjning. Den nu aktuella energipolitiken går i huvudsak ut på att söka minska vårt lands stora oljeberoende genom att utveckla alternativa energikällor. En sådan inriktning på verksamheten synes innebära kontakter med inhemska och utländska myndigheter, med forskningsinstitutioner och med betydande industriföretag inom energiområdet.

En viktig lokaliseringsfaktor är också närheten till moderna och intressanta energiproducerande anläggningar, som skall kunna fungera i samband med praktisk tillämpning av forskningsresultat.

I Linköping har vi ett universitet med en teknisk högskola som ger både länet och landet tillgång till kvalificerad utbildning och forskningsverksamhet på bl. a. energisidan.

Beträffande den industriella kompetensen kan bl. a. följande företag, som återfinns i vår motion, med betydande resurser för tillämpad forskning, utveckling och produktionstillverkning inom energiområdet nämnas: Stal-Laval Turbin AB i Finspång med tillverkning av ång- och gasturbiner för kraftvärmeverk samt mottrycksturbiner i industrin, Gränges Aluminium i Finspång som är en stor tillverkare av solfångare och speciella, energisnåla tak; Elgeverken i Linköping som tillverkar bl. a. värmeväxlare för fjärrvärmesystem, Stal-Laval Apparat AB i Linköping som tillverkar värmeväxlare och energiåtervinningsanläggningar samt Stal Refrigeration AB i Norrkö-

ping som tillverkar kyl- och frysanläggningar samt värmepumpar.

I Linköping finns också ett modernt kraftvärmeverk, i vilket produktion av elkraft kombineras med produktion av fjärrvärme. Som bränsle används här i betydande utsträckning sopavfall från flera kommuner i länet. I Norrköping planeras bl. a. ett modernt kolkraftverk. I Finspång har arbete igångsatts för att bygga upp ett energitekniskt centrum.

En förläggning av energiverket till Östergötland skulle också kunna motiveras med de fördelaktiga kommunikationsmässiga förhållandena. Vi har stambanan med täta förbindelser till Stockholm – en gång i timmen går dessa tåg. Vi har en flygplats i Norrköping med såväl utrikes- som inrikesturer. Men speciellt har vi tillgång till tekniska resurser för produktion, forskning och utveckling. Dessutom är det motiverat från regionalpolitisk synpunkt, då bl. a. Stal-Laval Turbin AB och Stal-Laval Apparat AB har outnyttjad kapacitet för utvecklingsprojekt, bl. a. till följd av att det svenska kärnkraftsprogrammet har avslutats för dessa företags del.

Herr talman! Vi som står bakom den här motionen anser att våra skäl är lika starka som de majoriteten i utskottet har redovisat. Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till motion 1476.

Anf. 103 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Anita Persson har tidigare berört Nyköpingsalternativet. Jag skall därför fatta mig ganska kort.

Det avgörande för energiverkets lokalisering är enligt min mening dess möjligheter att fungera på den plats där det kommer att få ligga. Här har i debatten framhållits bl. a. vikten av att energiverket placeras så att det får goda möjligheter att nå organisationerna i Stockholmsområdet. Från denna synpunkt innebär en lokalisering i Nyköping ingen större nackdel, tvärtom – det finns mycket goda kommunikationer. Både järnvägs- och landsvägsförbindelserna med Stockholmsområdet är sådana att avståndet till Stockholm knappast kan betraktas som någon större nackdel.

Det har vidare betonats värdet av att energiverket lokaliseras i anslutning till befintliga forskningsresurser. Vad kan då, herr talman, vara naturligare än att förlägga energiverket till den kommun där staten redan har sina mest diversifierade forskningsresurser i form av Studsvik Energiteknik AB? Detta bolag spanner i sin forskningsverksamhet över hela fältet. Inte minst forskningen om de framtida energikällorna utgör ett betydande inlag.

Lokalfrågorna har också berörts. För att inte onödigtvis förlänga denna debatt, kan jag bara konstatera att lokal- och märkfrågorna inte torde bereda några bekymmer vid en lokalisering till Nyköping, varken i dagsläget eller i en framtid.

Även personalfrågorna har aktualiserats. Som tidigare framhållits har det gått alldeles utmärkt att rekrytera ca 1 000 högt kvalificerade medarbetare till Studsvik. Det kan därför inte vara något problem att klara personalfrågan vid en lokalisering till Nyköping, även om man skulle tappa en viss del av personalen vid en flyttning från Stockholm.

Den magnifika samling av litteratur som finns i Studsviks bibliotek

kommer också att vara en ovärderlig tillgång för energiverket.

Herr talman! Staten bör infria sitt löfte till Nyköpings kommun om ersättningsindustri. Jag vill därför avslutningsvis yrka bifall till reservation 5 i det betänkande som vi nu debatterar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (inrättande och organisation av samt förvaltningskostnadsanslag för statens energiverk)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 75 för bifall till hemställan i reservation 1 av Sten Svensson m. fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 207 röster mot 64 för godkännande av utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservation 2 av Olof Johansson m. fl. 28 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2-4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 (oljeersättningsfonden)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 140 för reservation 3 av Sten Svensson m. fl.

Mom. 6 (villkor för och administration av stöd för oljeersättningsfonden)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 47 för reservation 4 av Olof Johansson och Ivar Franzén.

Mom. 7 (lokalisering av energimyndigheterna)

Reservation 5 av Olof Johansson och Ivar Franzén, som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1476 av Inge Carlsson m. fl., antogs till kontraposition.

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 55 för reservation 5 av Olof Johansson och Ivar Franzén. 18 ledamöter avstod från att rösta.

18 § Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1982/83:22 Preskription av skattebrott

Utskottets hemställan bifölls.

19 § Föredrogs

socialutskottets betänkanden

1982/83:20 om anslag m. m. till Socialdepartementet m. m. och till Interna-

tionell samverkan (prop. 1982/83:100 delvis) samt 1982/83:21 om medicinsk språkvård.

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

Anf. 104 TREJDE VICE TALMANNEN:

Socialutskottets betänkanden 20 och 21 kommer nu att debatteras i tur och ordning och vöteringarna kommer att äga rum i ett sammanhang sedan båda betänkandena slutdebatterats.

Först upptas alltså socialutskottets betänkande 20 om anslag m. m. till Socialdepartementet m. m. och till Internationell samverkan.

*Forsknings- och
utvecklingsarbete,
m. m.*

Forsknings- och utvecklingsarbete, m. m.

Anf. 105 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Det allvarliga statsfinansiella läget gör det nödvändigt att visa återhållsamhet i all offentlig verksamhet. Det är nödvändigt att spara, effektivisera och rationalisera på alla områden.

I reservation 1 i socialutskottets betänkande 20 vill de moderata ledamöterna i socialutskottet begränsa medelsanvisningen till anslaget till Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet med 16 milj. kr. Den minskning som vi förordar kan åstadkommas genom besparingar och effektivisering och genom att på sikt lägga över denna typ av forskning till högskolan.

Sverige är ett litet land, och forskningsresurserna måste koncentreras för att vi skall få ut så mycket som möjligt av dem. Den s. k. sektorsforskningen har dock vuxit i omfattning. Den är svår att överblicka. Tillgängligheten och kontakterna med forskarsamhället utanför sektorsinstitutionen är svår att upprätthålla. Det är svårt att bedöma forskningens vetenskapliga värde.

Vi moderater anser att delar av den sektorbaserade forskningen bör överföras till högskolan. En naturlig anknytning till den statliga beslutsprocessen kan skapas genom att statliga myndigheter beställer forskning. Högskolan får därigenom större möjligheter att anställa kvalificerade forskare. Samspelet mellan den tillämpade forskningen och grundforskningen kan säkras. Idéer från grundforskningen kan ge incitament till nya metoder och infallsvinklar. Frågeställningar inom den tillämpade sektorn kan berika och stimulera grundforskningen.

Vi anser alltså att den forskning som sorterar under delegationen för social forskning på sikt bör föras över till universitet och högskolor. Detta vore till gagn både för den sociala forskningen och för forskningen som helhet. Forskningsresurserna skulle därmed koncentreras och utnyttjas effektivare. Dessutom blir denna forskning då föremål för en mer vetenskaplig granskning och redovisning, vilket är av värde för den sociala forskningen. Det finns ingen anledning att just social forskning skall styras från ett departement, utan starka skäl talar för att den sociala forskningen skall tilldelas medel i samma ordning och efter samma prövning som gäller för annan forskning. Med hänsyn till detta och med hänsyn till det statsfinan-

Torsdagen den
24 mars 1983

*Forsknings- och
utvecklingsarbete,
m. m.*

siella läget yrkar jag bifall till reservation 1 i betänkande 20.

I reservation 2 i betänkande 20 har de borgerliga ledamöterna i socialutskottet reserverat sig till förmån för större uppmärksamhet åt alternativa former av vård inom ramen för anslagen till social forskning och försöksverksamhet.

Det är mycket viktigt att det finns alternativa former av vård och omsorg. När det gäller barns vård och omsorg är alternativ pedagogik, enskilda daghem och förskolor oundgängliga för att ge valfrihet. Vi människor är olika, och det måste finnas alternativ att välja mellan, för att vi skall kunna tillgodose våra olika behov och intressen. Dessutom har enskilda förskolor och andra institutioner ofta varit föregångare i pedagogiskt avseende. De har inlett en utveckling som sedan tagits upp av offentliga institutioner och den kommunala förskolan. Det tillhör föräldrarätten att kunna välja den vård och omsorg om barnen som man anser bäst.

När det gäller andra behov av vård och service är det lika viktigt att det finns möjlighet att välja en vård som man tror på och trivs med. Att man trivs betyder oerhört mycket för välbefinnandet. För den enskilde ligger det en stor trygghet i att kunna välja bort något som inte upplevs som bra och att kunna välja något man tycker är bättre. Den enskilde känner ju faktiskt bäst sina egna behov. Det är viktigt med valfrihet för alla. Valfriheten skall inte bara finnas för dem som har råd och kontakter.

Den njugghet som utskottsmajoriteten i betänkande 20 visar mot alternativa lösningar är ett tecken på förmyndarinställning – man vill inte stimulera till alternativ och valfrihet.

Att det finns alternativ och enskild vård och omsorgsverksamhet är angeläget också av andra anledningar. Det samhällsekonomiska läget tillåter inte att de offentliga utgifterna växer. Vi måste alltså tillgodose ett ökande behov av vård utan att öka den ekonomiska ramen.

Det visar sig då i de flesta fall att enskild vårdverksamhet, enskild omsorg eller enskild social service av olika slag oftast är betydligt billigare än motsvarande som drivs i offentlig regi. För samma kostnad för det allmänna kan man alltså få betydligt fler platser i olika former av vård och omsorg, om verksamheten sker i samarbete med enskilda vårdgivare eller helt i enskild regi. Men då krävs ett rättvist stöd till enskild vård- och omsorgsverksamhet. Fler människor skulle på det sättet kunna få en bra och tillräcklig vård. Fler människor skulle få ökad valfrihet och trygghet. Samhället skulle bli mer flexibelt genom att olika alternativ finns tillgängliga. Enskilda vårdalternativ är således värdefulla ur både social och ekonomisk synpunkt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 i socialutskottets betänkande 20.

Anf. 106 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! En god barnomsorg för alla barn är viktig att tillgodose. Vad man anser att begreppet god barnomsorg innefattar varierar mellan olika politiska uppfattningar. De socialistiska partierna förordar en barnomsorg inom institutionens väggar, oavsett om föräldrarna arbetar eller studerar. De

icke socialistiska partierna anser att det skall vara möjligt att välja olika alternativ när det gäller omsorgen om de egna barnen.

Vi i centerpartiet ser det som viktigt att valfriheten inte fråntas föräldrarna. Med den kostnadsutveckling som vi har i dag, med små möjligheter till fortsatt expansion av den offentliga sektorn, är det av största vikt att befintliga resurser används på bästa möjliga sätt.

Den allra dyrbaraste barnomsorgsformen är den som sker i daghemsform, därefter kommer familjedaghemsplassen. Vård i eget hem ger som bekant inte någon som helst ersättning från samhällets sida, fränsett den vårdnadsersättning som ges för tre månader under första levnadsåret.

Det borde därför vara en självklarhet att nya vägar prövas för att tillgodose det behov av barnomsorg som finns för de barn vars föräldrar arbetar eller studerar. Barnomsorgen skall vara ett komplement till föräldrarnas fostraransvar, och vi i centerpartiet kan inte stödja de partier som anser att samhället skall ta över även det ansvaret.

I socialutskottets betänkande som här behandlas finns en motion nr 1083 från centerpartiet. Där beskrivs en försöksverksamhet som man anser borde prövas: kooperativa vårdformer. Det är fråga om ett förslag för att påverka de problem som finns inför framtiden när det gäller såväl barnomsorg som äldreomsorg. Inte minst vet vi beträffande äldreomsorgssektorn att de närmaste årtiondena kommer att medföra en stor ökning av antalet äldre. Dessa är som vi vet mera vårdkrävande, och det borde därför vara av vikt att man prövar nya former för vård, som dessutom borde erbjuda en god omsorg i närhet av hemmet till lägre kostnader. Detta fritar ej samhället från huvudansvaret för äldreomsorgen.

I en reservation till utskottsbetänkandet har vi tillsammans med moderater och folkpartister framhållit angelägenheten av att inom ramen för de anslag som beviljas för forskning och försöksverksamhet i större utsträckning uppmärksamma alternativa vårdformer. Tyvärr vill inte socialdemokraterna vara med på detta utan säger i betänkandet att de resurser som finns tillgängliga för en kvantitativ utbyggnad bör reserveras för den kommunala barnomsorgen. Där saknas, vill jag påstå, insikt om den faktiska omsorgssituationen såväl inom äldreomsorgen som inom barnomsorgen i framtiden. Alla möjligheter till annorlunda vårdformer är viktiga att pröva. Att binda alla resurser till utbyggnad av den dyrbaraste vårdformen visar dålig insikt i den ekonomiska verklighet vi lever i. På detta sätt konserverar socialdemokraterna ytterligare de stora orättvisor vi har inom barnomsorgen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 2 av Ingemar Eliasson m. fl. som är fogad till socialutskottets betänkande nr 20.

Anf. 107 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Det betänkande vi nu behandlar berör anslag till socialt forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamheter inom det sociala området.

För knappt ett år sedan behandlade riksdagen utvecklingen av forskningen fram till år 1987. Riksdagen fastslog då att huvudansvaret för den sociala

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Forsknings- och
utvecklingsarbete,
m. m.*

forskningen skulle ligga hos delegationen för social forskning. Högsta prioritet inom delegationens ansvarsområde skulle ges forskning som rör missbruksfrågor, hälso- och sjukvården, epidemiologin, primärvården och socialtjänsten samt barn- och familjepolitiska frågor. Även miljömedicinsk forskning och forskning om de äldres situation ges hög angelägenhetsgrad. För nästa budgetår föreslås i propositionen att anslaget utökas med 1,2 milj. kr. till 26,8 miljoner. Ökningen av anslaget kommer att utnyttjas till forskarrekrutering och kompetensuppbyggnad av betydelse för den sociala sektorsforskningens långsiktiga utveckling. Framför allt är det forskning kring socialtjänsten och barn- och familjepolitiken som behöver förstärkning.

När det gäller forskning inom det sociala området så sträcker sig projekten över flera år. Därför är en någorlunda jämn medelstilleddning en förutsättning för att delegationen skall kunna planera sitt stöd till olika projekt. Den reservation som finns kvar från 1981/82 är tillsammans med innevarande års anslag redan in-tecknad för olika projekt.

När det gäller anslaget för budgetåret 1983/84 fattades beslut redan under våren 1982 om projekt som innehåller anspråk på 7 milj. kr. av detta anslag. Vidare fattade delegationen beslut om fortsättningsprojekt i december 1982 för ca 8 milj. kr. Således kommer den ekonomiska situationen för forskningsverksamheten under 1983/84 att vara ansträngd när det gäller stöd till nya projekt. De ansökningar som inkommit under våren om nya projekt upptar kostnader för ca 30 milj. kr. Skulle riksdagen bifalla den moderata reservationen nr 1 till detta betänkande skulle det innebära en drastisk försämring av de ekonomiska förutsättningarna för den sociala forskningen, och i praktiken skulle det innebära att knappast några nya projekt skulle kunna starta under nästa budgetår.

Herr talman! När det gäller reservation nr 2 till utskottsbetänkandet avseende försök med vård i kooperativa former föreslår reservanterna att man, när man beviljar anslag för forskning och försöksverksamhet inom vårdområdet, i större utsträckning skall uppmärksamma försök med alternativa vårdformer. Från utskottsmajoritetens sida är vi inte motståndare till olika kooperativa vårdformer, men vi vet också att kooperativa lösningar eller andra privata lösningar för de flesta människor är en omöjlighet.

Det är inte många som kan avstå från en hel månadslönn. De flesta förvärvsarbetande har fått känna av sänkta reallöner under de senaste åren. Det är inte heller många som har möjlighet till den flexibilitet i sina arbetsförhållanden som krävs för denna typ av lösning när det gäller barnomsorgen.

Därför är det viktigt att den kommunala barnomsorgen byggs ut för att möta de olika behov av tillsyn som finns. Det råder fortfarande stor brist på många platser i många kommuner i Sverige, och så länge den kommunala barnomsorgen inte är tillfredsställande utbyggd får försök med kooperativa eller andra privata vårdformer i första hand bero på lokala initiativ. Medel kan då sökas ur anslaget till forsknings- och utvecklingsarbete. Ansökan får då bedömas med hänsyn till andra angelägna forskningsprojekt.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i socialutskottets betänkande 1982/83:20 i dess helhet.

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

Anf. 108 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Jag är helt på det klara med att den minskning av anslaget till forsknings- och utvecklingsarbete som vi moderater har föreslagit är en stor minskning, men det statsfinansiella läget kräver det.

Vi måste spara, effektivisera och privatisera om vi skall klara omsorg och hjälp till människor i framtiden. Vi har ett mycket stort ansvar därvidlag. Vi säger dessutom att den sociala sektorsforskningen bör föras över till universitet och högskolor för att den i större utsträckning skall bli föremål för en mer vetenskaplig prövning. Vi måste nämligen värna om kvaliteten och koncentrera resurserna. Detta medför effektivisering och besparingar, samtidigt som forskningen på det här området blir mycket bättre.

När det gäller reservation 2 vill jag säga, att även om Anita Persson säger att socialdemokraterna inte är motståndare till kooperativa vårdformer, vill man inte ställa sig bakom de positiva skrivningar som de borgerliga ledamöterna har gjort när det gäller enskilda eller alternativa vårdformer. Man säger att de resurser som finns tillgängliga för utbyggnad av barnomsorgen skall reserveras för den kommunala barnomsorgen. Men man förstår inte, eller vill inte förstå, att en stimulans av enskilda vårdformer skulle medföra att de offentliga medel som går exempelvis till barnomsorg skulle räcka till fler platser och barn. Dessutom skulle kvaliteten bli bättre i och med att vi får valfrihet.

---

*Forsknings- och
utvecklingsarbete,
m. m.*

Anf. 109 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Anita Persson försöker försvara utskottsskrivningen. Men jag tycker inte att hon gör det riktigt rättvist när det gäller de alternativa vårdformer som här föreslås ingå som forskningsprojekt. Det är svårt för dem som i dag startar kooperativa daghem. Det finns väldigt många lagar och förordningar som man skall komma igenom för att klara av det. Det har krävts en mycket stor insats av dessa föräldrar att genomföra den kooperativa daghemsformen. Vi tror att det genom förbättringar inom olika lagområden också skulle kunna bli möjligt för flera att använda sig av den typen av daghemsomsorg, som innebär lägre kostnader för kommunerna och även för föräldrarna, eftersom vårdavgifterna blir lägre.

Jag tror att resultatet blir efter de förutsättningar som man ger verksamheten. Ger man goda förutsättningar för en verksamhet, blir också resultatet bättre. Men motarbetas verksamheten har man mycket svårt att hitta positiva inslag i den.

Också när det gäller äldreomsorgen tror jag att det är nödvändigt att se på alternativa vårdformer. Det är nödvändigt inför framtiden, om vi skall kunna bereda våra äldre vård och omsorg. Någonstans måste vi börja, och vi tycker att det aktuella sättet är bra för att initiera sådan verksamhet.

Torsdagen den
24 mars 1983

*Forsknings- och
utvecklingsarbete,
m. m.*

Anf. 110 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Mer än hälften av all forskning på det sociala området bedrivs inom högskolan. Och resultaten från forskningen redovisas i särskilda rapporter varje år.

Det finns fortfarande ett stort behov av forskning på det sociala området. Bl. a. vet jag från fritidshemskommittén, där jag är ordförande, att det inte finns någon speciell forskning om barn i åldern 7–12 år, och det har vi stort behov av för den verksamhet som vi skall utreda.

Det finns en hel del kooperativa omsorgsformer redan i dag. Det finns bl. a. projekt i Nacka och i Göteborg där föräldrarna har gått samman. Visst blir det en kostnadsbesparing för kommunerna i många fall, även om kommunerna bidrar ganska mycket.

I Nacka ger kommunen t. ex. 1 070 kr. per år och plats till kooperativen. Dessutom betalar kommunen hela lönekostnaden och bidrar med kooperativens faktiska hyreskostnader. Personalen är vidare kommunalt anställd och utlånad till olika föreningar.

Det kommunen tjänar in på är att föräldrarna ställer upp med en tjänst. Föräldrarna får själva betala en avgift som i realiteten är mycket låg, ca 500 kr.

Men de föräldrar som kan vara med i detta är föräldrar i den högre medelklassen, t. ex. lärare, läkare och personer som har fria arbeten och kan disponera sin arbetstid hur de vill. Det finns ingen möjlighet för en industriarbetare att ta ledigt från sitt arbete – och avsikten kan ju inte vara att man skall utnyttja semestern för att gå in i föräldrakooperativet och arbeta.

Förhållandet är detsamma nere i Göteborg. Där får man 20 000 kr. i statsbidrag per barn, och sedan bidrar kommunen med 2 000 kr. per barn till hyran.

Kommunen sparar visserligen litet pengar – motsvarande en tjänst – men verksamheten tillgodoser inte det stora behov av barnomsorg som fortfarande finns i många kommuner och för väldigt många människor som känner sig utsatta och som inte kan få sitt barnomsorgsbehov tillgodosett.

Anf. 111 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Det bedrivs mycket av fin social forskning, och det behövs mycket ytterligare forskning – det stämmer. Det är därför särskilt viktigt att koncentrera forskningsresurserna, så att man får ut så mycket som möjligt av pengarna. Det är därför viktigt att den sociala forskningen är föremål för samma vetenskapliga prövning som annan forskning.

Beträffande kooperativa och andra vårdformer: Alla former passar kanske inte alla människor. Men vi behöver ha många olika alternativa former när det gäller vård av barn och äldre – kooperativa former och andra.

Vård kan ges av enskilda personer, och den kan också ges av enskilda institutioner och på olika sätt. Det gäller att stimulera fram de här formerna, för de är billiga. I ett samhällsekonomiskt trängt läge är det mycket viktigt att

de pengar som satsas når ut till så många människor som möjligt. Det här är alltså ett sätt att få fler barnomsorgsplatser ute i kommunerna.

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Forsknings- och
utvecklingsarbete,
m. m.*

Anf. 112 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jag håller med Anita Persson om att forskningen på detta område är viktig. Vi vet alldeles för litet om våra barn och deras uppväxtmiljöer, trots att vi forskar en hel del. Vi ser det som positivt med en kooperativ vårdform. Det ger förutsättningar för föräldrar att umgås med sina barn, att lära känna barns kamrater, och barns kamrater lär också känna olika barns föräldrar. Det finns i det här mycket mera positivt än bara de ekonomiska fördelarna.

Även den kommunala barnomsorgen strävar efter en öppenhet, där föräldrarna mer skall kunna delta i omsorgen. Så någonstans borde vi kunna hitta en mötesplats, där de olika omsorgsformerna skall kunna komplettera varandra. Även om just de exempel som Anita Persson anförde gällde högvärlönade och välutbildade människor, finns det i många föräldrakooperativ människor med en låg utbildning men med ett starkt behov av att kunna följa barns utveckling. De har också engagerat sig i föräldrakooperativ och försökt att finna utrymme inom arbetstidslagar osv., så att de kan vara med. De fall som jag har kommit i kontakt med har visat att det inte bara finns en viss typ av föräldrar i dessa kooperativ, utan där finns alla samhällsgrupper representerade. Gemensamt för föräldrarna har varit deras stora intresse av att delta i barnomsorgen. Detta tror jag är mycket viktigt, och därför tycker jag att det finns flera skäl som talar för kooperativ daghemsverksamhet.

Anf. 113 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Både Ann-Cathrine Haglund och Karin Israelsson har sagt att den sociala forskningen är viktig. Jag kan inte annat än hålla med om att den är mycket viktig. Man kan inte, Ann-Cathrine Haglund, minska anslaget till forskningen med nära 11 miljoner, för då kan vi inte ha någon social forskning.

När det gäller kooperativa och andra alternativa former har det gjorts en viss utvärdering. Bl. a. har man undersökt vilka föräldrar det är som har sina barn inskrivna på sådana här daghem. Detta behandlas i en uppsats i psykologi vid Stockholms universitet. Av de föräldrar som vid undersökningstillfället hade sina barn på sådana daghem tillhörde inte en enda när det gäller utbildningen gruppen grundskola, folkskola, gymnasieskola. Samtliga tillhörde gruppen med högskoleutbildning eller någon annan grupp med eftergymnasial utbildning. Det är därför mycket viktigt att vi bygger ut den kommunala barnomsorgen, så att de som arbetar inom industrin och vårdsektorn kan få sina barn placerade i en bra barnomsorgsform – vilket den offentliga barnomsorgen är.

Också de som arbetar inom hotell- och restaurangbranschen har mycket stora problem. Speciellt dessa föräldrar och de som arbetar inom vårdsektorn har behov av nattomsorg och kan knappast få någon tillsyn av sina barn inom den kommunala daghemsverksamheten.

Jag yrkar, herr talman, än en gång bifall till socialutskottets hemställan.

Tredje vice talmannen anmälde att Karin Israelsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 114 MAJ KEMPE (vpk):

Herr talman! Vpk har när det gäller det vi nu diskuterar här i kammaren – socialutskottets betänkande 1982/83:20 – nöjet att tillhöra utskottsmajoriteten. Jag vill därför i mitt inlägg bara mycket kortfattat ytterligare understryka utskottets uppfattning beträffande mom. 2 och betona det riktiga i att se till att man använder de resurser som finns till den kommunala barnomsorgen. Utskottet säger detta mycket tydligt, och det tycker vi är bra.

Ett av skälen till att det är mycket viktigt att framhålla detta är att den kommunala barnomsorgen är den form av barnomsorg som på allra bästa sätt tillgodoser flertalets behov – det är angeläget att stryka under att det gäller flertalet. Det är vidare väsentligt att bygga ut den kommunala barnomsorgen därför att utbyggnaden av den släpar efter, så att de behov som i dag finns på intet sätt motsvaras.

Det är intressant att höra Ann-Cathrine Haglund säga att den enskilde bäst känner till sina behov. Behoven är tydligen sådana att människor vill ha kommunal daghemsplats – det är där de långa köerna finns. Skall vi gå dessa enskildas behov till mötes bör vi alltså bygga ut den kommunala barnomsorgen. Men det vill, av allt att döma, inte Ann-Cathrine Haglund göra.

I TV kunde man för en kort tid sedan se hur det i flera stadsdelar i min hemkommun Göteborg endast visade sig vara möjligt att ta in barn på daghem och fritidshem efter behovsprövning. Och inte ens dessa barn kunde alltid beredas plats. Så illa står det till med utbyggnaden av daghem och fritidshem i Göteborg – medan man däremot har satsat på föräldrakooperativ. Men man har strypt utbyggnaden av de kommunala daghemmen och fritidshemmen.

Det är mycket som talar för att de resurser vi har måste satsas på den kommunala sidan. Vi får inte plöttra med dem. Vi säger alla att vi har ont om resurser, att vi har för litet ekonomiskt utrymme. Och samtidigt föreslås ändå att dessa knappa resurser skall fördelas till nya former av barntillsyn, som inte är till gagn – vilket Anita Persson alldeles riktigt sade – för flertalet människor.

Problemen med de föräldrakooperativ som finns i dag är just att de fordrar att föräldrarna skall kunna arbeta där 3–4 veckor per år. Det är inte alla som har den möjligheten, precis av de skäl som Anita Persson nämnde här.

Vpk har inget emot kooperativa former i och för sig, vilket bör framhållas. Tvärtom. Men just i det här sammanhanget är dessa former tvivelaktiga av många skäl, bl. a. det vi nyss tog upp.

Jag vill gärna uppmärksamma kammarens ledamöter på att det faktiskt finns en viss anledning att höja på ögonbrynen inför det faktum att borgerliga politiker i det här sammanhanget är varma anhängare av Kooperationen och

av kooperativa former. Det har man inte hört alltför mycket av tidigare! Det finns väl i och för sig anledning att välkomna detta – om det inte vore för att man, när man tar del av de här partiernas utläggningar, får det alldeles bestämda intrycket att det avgörande skälet till välviljan till kooperativa former är de besparingsmöjligheter som de kooperativa verksamhetsformer-
na enligt de borgerligas uppfattning skulle ge.

Men jag är inte helt säker på att de ger så stora besparingar. Man kan fundera över det: Här anställer man människor utan lön – föräldrar skall gå in och utföra ett oavlönat arbete – samtidigt som det finns gott om daghemspersonal som går arbetslös i dag! Således kan man fundera på om det på sikt kan innebära något sparande för samhället. Det är inte alls säkert. Det är mycket tvelaktigt.

Karin Israelsson nämnde här att den kommunala barnomsorgen kostar för mycket. Det kan man säga, men vi har från vpk vid flera tillfällen framhållit att barn får kosta pengar. En av de allra bästa framtidsinvesteringar vi kan göra är nämligen att satsa på våra barn.

Jag tycker man kan skönja en fara när de borgerliga partierna använder begreppet kooperativ. De gör det på ett sådant sätt att kooperativ verksamhet liksom får utgöra första steget i riktning mot den ökade privatisering av den sociala servicen som de borgerliga partierna – och allra tydligast naturligtvis moderaterna – pläderar för. Jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.*

Anf. 115 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialutskottets betänkande 21 om medicinsk språkvård.

Medicinsk språkvård

Anf. 116 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Som framgår av socialutskottets betänkande 1982/83:21 med anledning av motion 201 av Gunnar Biörck i Värmdö om språkvetenskaplig granskning av medicinsk terminologi har socialutskottet vid flera tillfällen framhållit behovet av medicinsk språkvård.

Någon förändring och förenkling av det medicinska språket har dock inte skett. Ändå understryker den nya lagstiftningen på hälso- och sjukvårdsområdet ytterligare det angelägna i att konkreta åtgärder verkligas vidtas.

I och med den nya hälso- och sjukvårdslagen har sjukvårdshuvudmännen fått ett ökat ansvar när det gäller patienternas rätt till information och när det gäller kontakten mellan patienter och vårdpersonal. Patienternas ställning stärks, och de får större inflytande över sin vård. Det är därför oerhört viktigt

---

* Voteringen redovisas efter debatten om SoU 21.

att människor verkligen förstår det medicinska allmänspråket och att den medicinska terminologin är så begriplig som möjligt. Detta måste naturligtvis understrykas ordentligt i utbildningen av hälso- och sjukvårdens personal. Men det är också nödvändigt med medicinsk språkvård och en språkvetenskaplig översyn av den medicinska terminologin.

Eftersom det medicinska fackspråket påverkar allmänspråket inom vården skulle en enhetligare och klarare terminologi inom det medicinska fackspråket på sikt påverka även allmänspråket.

Utskottet säger i betänkandet att starka skäl talar för en lösning som innebär ett samlat ansvar för den medicinska språkvården. Utskottet säger också att det ankommer på socialstyrelsen och sjukvårdshuvudmännen att överväga erforderliga åtgärder för att tillgodose behovet av medicinsk språkvård. Därefter avstyrks motionen.

I den reservation som avgivits av de borgerliga ledamöterna i socialutskottet fästs dock större vikt vid denna fråga. Reservanterna anser att det bör ankomma på regeringen att vidta åtgärder för att tillgodose behovet av medicinsk språkvård. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Att förstå det medicinska fackspråket och allmänspråket är så viktigt för den enskilda människan att behovet av medicinsk språkvård måste tillgodoses. Regeringen måste ta detta ansvar. Jag yrkar därför bifall till den reservation som är fogad till socialutskottets betänkande 1982/83:21.

Anf. 117 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Det var ett bra tal som Ann-Cathrine Haglund höll – jag ber att få tacka för det – utom på ett par punkter. Hon sade avslutningsvis att reservanterna hade fäst större vikt vid den här frågan än utskottsmajoriteten. Det är inte med sanningen överensstämmande.

Det är en bra motion som herr Biörck i Värmdö har väckt. Det bör väl inte vara någon hemlighet att vi i utskottet har behandlat den här motionen mycket seriöst – det gör vi förstås med alla motioner, men vi har verkligen funderat över vad vi kan göra på den här punkten. Det framgår också av utskottsbetänkandet. Vi framhåller där att sjukvårdshuvudmännen och socialstyrelsen bör sköta detta. Det är ett sätt att säga att det inte är regeringen som skall ta initiativ utan sjukvårdshuvudmännen och socialstyrelsen.

En ny lag trädde i kraft den 1 januari 1983, och som Ann-Cathrine Haglund sade står det just i den lagen att man skall ta hänsyn till språkbruket. Vi vill från utskottets sida gärna understryka att det är viktigt att här sker en utveckling.

Några landsting har också tagit upp denna sak, och som det sägs i Landstingsförbundets tidskrift hoppas man att det skall spridas såsom ringar på vattnet till andra landsting. Landstingsförbundet har naturligtvis här ett stort ansvar.

Inom utskottet fäster vi alltså lika stor vikt vid denna fråga som reservanterna men menar att den i första hand åligger sjukvårdshuvudmännen och socialstyrelsen. Skulle det emellertid visa sig att det inte går att

komma fram den vägen, får vi ta upp frågan på nytt och överväga om regeringen skall gå in. Men nu anser vi det inte nödvändigt.

Anf. 118 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Jag vidhåller ändå min slutsats att vi reserverar värdet större vikt vid denna fråga än utskottsmajoriteten, eftersom vi kräver ett tillkännagivande till regeringen. Detta är en betydelsefull fråga, och den är även komplicerad. Dels är den oerhört viktig för de enskilda människorna, som jag sade tidigare, dels är det faktiskt ett komplicerat arbete att göra det medicinska fackspråket klarare och mer enhetligt. Det går inte så lätt att bara ersätta samtliga grekiska och latinska ord med svenska eller försvenskade ord. Ett sätt är kanske att komplettera fackorden med svenska ord. Det måste emellertid undersökas.

En översyn av det medicinska språket och de medicinska fackbeteckningarna är svår men mycket nödvändig. Därför kräver vi att regeringen tar ett ansvar.

Anf. 119 EVERT SVENSSON (s) replik:

Det är klart att man såsom socialdemokrat tycker att det är mycket roligt att den borgerliga oppositionen har ett så väldigt stort förtroende för regeringen. Men när vi säger att detta är en sak som sjukvårdshuvudmännen och socialstyrelsen bör ta ansvar för, behöver det inte betyda att vi anser att denna fråga är av mindre vikt. Jag bestrider Ann-Cathrine Haglunds bedömning på denna punkt. Vi anser sannerligen att frågan är viktig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 120 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Endast ett par ord utöver vad Ann-Cathrine Haglund tidigare har anfört.

Socialutskottet har brutit ut frågan om den medicinska språkvården från anslaget till socialdepartementet och behandlat den i ett särskilt betänkande nr 21. Vi befinner oss nu inför den förestående voteringen i en ganska bisarr situation. I betänkande nr 20 vill majoriteten ge socialdepartementet – och då särskilt dess delegation för social forskning – 26,8 milj. kr., medan de moderata reserverna vill begränsa anslaget till 10,8 milj. kr., bl. a. med hänsyn till att det för två månader sedan med endast fyra månader kvar av det löpande budgetåret kvarstod 19 milj. kr. på detta anslag, om jag har förstått det hela rätt.

Med majoritetens förslag tycks den sociala forskningen vid budgetårsskiftet kunna disponera runt 40 milj. kr. vid sidan av den sociala och medicinska forskningens övriga resurser i universitetens och forskningsrådets budgetar.

Om nu utskottsmajoriteten vinner i den förestående voteringen på denna punkt – och det kommer väl att bli så – kan nog ingen bestrida att socialdepartementet och regeringen har väl tilltagna resurser för att tillgodose en språkvetenskaplig översyn av den medicinska terminologin,

Torsdagen den
24 mars 1983

Medicinsk språk-
vård

både det s. k. medicinska allmänspråket och den specifikt medicinska terminologin.

Socialutskottet understryker, nedtill på s. 6 och upptill på s. 7 i betänkandet 21, med styrka angelägenheten av att konkreta åtgärder äntligen kommer till stånd, och man vill ha "en lösning som innebär ett samlat ansvar för den medicinska språkvården". Detta "samlade ansvar" vill man nu anförtro en statlig myndighet, socialstyrelsen, tillsammans med en skara "sjukvårdshuvudmän", vilket – som vi alla vet – i realiteten betyder Landstingsförbundets kansli. De borgerliga reservanterna anser att ett "samlat ansvar" rätteligen bör anförtros åt regeringen.

Under de sju år som jag har haft förmånen att tillhöra denna kammare har staten tyvärr sålt ut mer och mer av sitt ansvar för svenska folkets hälso- och sjukvård. Det är snart inte mycket som Gertrud Sigurdsen har att regera över, tyvärr. Mer och mer har hyvats över på landstingen. Riksdagen har samtidigt förmåtts att nedrusta socialstyrelsen och därmed, som det visat sig, utlämnat denna statliga myndighet – när den försökt i praktiken omsätta riksdagens beslut – åt en förödmjukande behandling från Landstingsförbundets kanslis sida, under flitigt åberopande därifrån av "begränsningskungörelsen".

Vi har sett hur det har gått med länsläkarna och med sjukvårdsberedskapen för krigsförhållanden. Ingen skall få mig att tro att det skulle gå bättre med den medicinska språkvården, om socialstyrelsen hövligast skulle söka medverka från Landstingsförbundet. Hur egendomligt det än kan verka hyser jag faktiskt större förtroende för Sten Andersson och Gertrud Sigurdsen i den här saken än vad socialutskottets socialdemokratiska majoritet tycks göra. Jag tycker nämligen, i likhet med de borgerliga reservanterna, att regeringen äntligen skall ta hand om den här saken. Det är på tiden att över huvud taget *någon* regering gör det. Frågan är ju inte ny.

Herr talman och ärade ledamöter av denna kammare! Det är inte Anita Bråkenhielm och jag och kammarens många sjuksköterskor som behöver en översyn av den medicinska språkvården, utan det är våra – och andras – patienter och deras anhöriga som har behov av det. Jag vädjar därför till de ledamöter av kammaren som möjligen råkar höra på vad jag säger och som i fråga om betänkande 20 kommer att ge Sten Andersson och Gertrud Sigurdsen 26,8 miljoner till social forskning, att vid voteringen beträffande betänkande 21 om den medicinska språkvården rösta med den borgerliga reservationen, som vill lägga ansvaret i regeringens – faktiskt den socialdemokratiska regeringens – i så fall rätt förmögna händer, i stället för att utlämna det åt en oviss framtid i händerna på några okända tjänstemän på Landstingsförbundets kansli.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialutskottets betänkande 20

Punkt 2

Mom. 1 (medelsanvisningen)

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 75 för reservation 1 av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 2 (försök med vård i kooperativa former)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 136 för reservation 2 av Ingemar Eliasson m. fl.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Övriga punkter

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 21

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 138 för reservationen av Ingemar Eliasson m. fl.

20 § Närradion

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1982/83:20 om närradion.

Anf. 121 LARS AHLMARK (m):

Herr talman! Det är nu tredje gången på mindre än ett år som vi diskuterar närradion här i kammaren. Det beror på att den socialdemokratiska regeringen som en av sina första åtgärder föreslog en ändring i de inte särskilt långtgående beslut riksdagen tog före sommaren 1982 i fråga om närradion.

Man måste fråga sig varför socialdemokraterna egentligen har en sådan motvilja mot närradion. Den ger ju fria organisationer tillfälle att gå ut i etern med sitt budskap, sina idéer, sin tro. Är det så förgripligt? Föreningarnas egna medlemmar får genom närradion en bättre kontakt med varandra. Allmänheten får lyssna till synpunkter som den annars kanske inte nås av. Och detta sker utan någon innehållsmässig styrning från samhällets sida.

Det är nu hög tid att socialdemokraterna tar sig samman och klarar ut sitt förhållande till närradion. Det går inte att ständigt skjuta ett *beslut* ifrån sig genom förlängning av försöksverksamheten. Det är inte heller särskilt korrekt gentemot alla de människor som blir mer och mer engagerade i arbetet med närradio. Över dem har socialdemokraterna hängt ett damoklessvärd. Är det Bengt Göransson eller kanske Tyra Johansson som plötsligt skall klippa av tagelstrået?

Det hävdas ibland av närradions motståndare att det endast är de

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

Närradion

ekonomiskt starka organisationerna som kommer till tals. Men verkligheten är en annan.

Det kostar inte så mycket i pengar att delta i närradioverksamheten. Men det krävs en hel del arbetsinsatser. De föreningar och samfund som fortfarande drivs av äkta idealitet har därför lätt att ställa upp. De stelnade organisationer som vant sig vid att betala för varje insats och få bidrag för varje ny åtgärd har det däremot svårare. Vi får således ett slags urvalsprocess, och kanske är det den som är irriterande för en del gott folk inom den s. k. rörelsen.

Glädjande nog har det gått att uppnå borgerlig enighet i utskottet kring de fyra punkter som aktualiseras i den moderata kommittémotionen 1982/83:1854. En viktig sak är just långsiktigheten av närradioverksamheten. Kommer den att kunna fortsätta så länge föreningarna önskar det, eller finns det risk att staten går in och avbryter?

I reservation 3 föreslås ett tillkännagivande med innebörd att närradion bör vara ett stadigvarande inslag i den svenska etermediebild. Med ett sådant uttalande ges organisationerna behövliga planeringsmöjligheter såväl ekonomiskt som personellt. Jag yrkar bifall till reservation 3.

Med en stadigvarande närradioverksamhet är det rimligt att närradiokommittén ersätts av en central statlig myndighet, en närradionämnd. Detta har redan en gång beslutats av riksdagen, i juni 1982, men sedan rivits upp. Vi återkommer till det kravet i reservation 2, till vilken yrkas bifall.

Frågan om utbyggnadstakten har också vållat strid. Eftersom socialdemokraterna förefaller att söka vägar att förkväva närradion, vill de naturligt nog hindra verksamheten från att växa.

Från moderat sida anser vi att det är föreningslivets intresse som skall styra utbyggnadstakten. Låt oss glädjas åt att en viktig sektor av organisationsväsendet har expansionskraft – att många entusiaster vill göra en frivillig insats. Då kan man inte, som socialdemokraterna gör, kräva att det skall gå långsamt fram eller stå stilla; det vore att hämma i stället för att uppmuntra föreningarna. Frågan om utbyggnadstakten tas upp i reservation 4, till vilken yrkas bifall.

I reservation 5 yrkas en lagändring, som innebär att sändande föreningar själva bör ha rätt att anskaffa sändare, under förutsättning av att de godkänns av televerket. Det är en yttrandefrihetsfråga, och det är fråga om att inte onödigtvis ge televerket monopol på ett nytt område. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Socialdemokraterna brukar försvara sin negativa attityd till närradion med att allemansradion inom lokalradion är ett alternativ som bör prioriteras.

Jag vill gärna säga att jag är mycket positiv till allemansradion. Den är en viktig del av lokalradions ordinarie utbud, och den bör ha ett hyggligt stort utrymme; hur stort är lokalradions sak att avgöra.

Men allemansradion kan aldrig ersätta närradion, av bl. a. följande skäl:

1. Närradion kan, om föreningarna vill, sända dygnet runt. Allemansradion kan bara få några timmar i veckan.

2. Närradion är i stort sett gratis för samhället. Allemansradion skulle fullt utbyggd kosta ca 50 milj. kr. per år.

3. Närradion kan snabbt komma i gång. Allemansradion skulle ta lång tid att bygga ut.

4. Närradion har i princip samma frihet som det tryckta ordet. Allemansradion är bunden av radiolag och avtal mellan staten och lokalradion. Det betyder t. ex. att om intresset att delta är ojämnt fördelat inom organisationslivet på en viss ort blir det en hämsko för allemansradion, men inte för närradion.

Jag vill avslutningsvis ställa två frågor till utskottets talesman.

För det första: Kan socialdemokraterna tänka sig att i en framtid lägga ner den nu pågående närradioverksamheten?

För det andra: Om svaret är nej på den första frågan, hur länge anser ni det vara rimligt att en verksamhet som är värdefull och bör uppmuntras på 43 platser i landet samtidigt skall vara förbjuden i riket i övrigt?

Anf. 122 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Lars Gustafsson och jag skall i kväll i Åkersberga debattera högskolepolitik. Jag är därför förhindrad att efter middagsuppehållet närvara vid den fortsatta debatten.

För att förklara min position vill jag överraska kammaren med att hävda att jag är en vän av närradion. Den bör permanentas och successivt byggas ut över hela landet.

Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 3, 4 och 5. Jag misstänker att vi kommer att förlora voteringarna i kväll. Närradion, herr talman, kommer på sikt att segra.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

21 § Utökning av antalet suppleanter i finansutskottet

Anf. 123 TREDJE VICE TALMANNEN:

Enligt till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen föreslagit att antalet suppleanter i finansutskottet, som f. n. är 18, skall utökas till 19.

Jag hemställer att antalet suppleanter i finansutskottet bestäms till 19.

Kammaren biföll denna hemställan.

Utökning av antalet suppleanter i finansutskottet

Torsdagen den
24 mars 1983

*Meddelande om
val*

*Meddelande om
interpellation*

Anf. 124 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att val av en suppleant i finansutskottet samt två ledamöter och tre suppleanter i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond kommer att ske vid morgondagens sammanträde.

23 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1982/83:135 Jordbrukets kapitalförsörjning

1982/83:145 Vissa skogspolitiska åtgärder, m. m.

24 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1982/83:2243 av *Lars Tobisson m. fl.*

Kommunalekonomiska frågor inför år 1984 (prop. 1982/83:90)

1982/83:2244 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

Ändrade regler för beskattning av näringsbidrag, m. m. (prop. 1982/83:94)

1982/83:2245 av *Eric Hägelmark och Kerstin Ekman*

Förbättrade förmåner åt värnpliktiga m. fl. (prop. 1982/83:115)

1982/83:2246 av *Kerstin Ekman och Olle Grahn*

1982/83:2247 av *Sören Lekberg*

1982/83:2248 av *Kjell Mattsson m. fl.*

Vissa ändringar i fråga om markvillkoret samt den produktionskostnadsanpassade belåningen i samband med statliga bostadslån m. m. (prop. 1982/83:118)

25 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 24 mars

1982/83:98 av *Björn Körlof* (m) till försvarsministern om rationalisering av arméns fredsorganisation, m. m.:

Genom den devalvering av 1982 års försvarsbeslut som regeringen nu genom budgetförslaget önskar genomföra står försvarsmakten åren framöver inför mycket allvarliga planerings- och prioriteringsproblem. Ser man särskilt till arméns situation kan bl. a. konstateras att dessa problem framträder med speciella politiska förtecken eftersom arméns krigsorganisation i så avgörande grad bygger på värnplikten som bas.

Ett grundläggande problem för armén är avvägningen mellan krigs- och fredsorganisationen. Sedan lång tid har det stått klart att arméns fredsorganisationsstruktur är orationell och drar proportionellt för stora kostnader i förhållande till den krigsorganisation den förutsätts producera.

Detta problem måste få en mer fast och långsiktig lösning än den som nåddes våren 1982. Icke minst för berörd personal, för kommuner och övriga regionala och lokala intressenter är det nödvändigt att tidigt lämna en av statsmakterna fastställd plan för fredsorganisationens rationaliseringar. Planeringen kan då inriktas mot vad som är slutligt nödvändigt för att åstadkomma balans inom armén mellan krigsorganisationens behov av materielförnyelse och en härtill avpassad fredsorganisationsstruktur.

Arméns krigsorganisationsutveckling kommer även om medel frigörs från fredsorganisationen att ackumulera ett stort antal problem. Ett väsentligt problem är kvalitetsavvägning och kvalitetsutveckling av de olika brigadtyperna. Brigad 77 har trots vissa svagheter en i stort sett modernt anpassad struktur medan brigad 66 M i takt med att materielförnyelse uteblir får successivt mer och mer accentuerade svagheter i 80- och 90-talens markstridsmiljöer.

Om icke båda dessa brigadtyper kan få en vad gäller vissa väsentliga stridsfunktioner (luftvärn, artilleri, pansarvärn och rörlighet) likartad struktur står vi snart inför problemet att även i fältförbanden få tydliga A- och B-lag. Särskilt uttalad är f. n. den mycket begränsade rörligheten i terräng hos brigad 66 M. Frågan är om bataljonerna i denna brigadtyp över huvud taget kan genomföra anfall ur marschgruppering med de tids- och rörlighetskrav som gäller i modern markstrid. Tvingas vi därtill grundutbilda värnpliktiga i organisationer med så väsentligt olika kvalitet löper vi risk att allvarliga trovärdighetsluckor uppstår hos såväl befäl som värnpliktiga. ÖB har visserligen anmält att gamla bandvagnar 202 kan tillföras dessa brigader. Man bör dock vara på det klara med att detta gäller ett hårt slitet bestånd vars livslängd torde vara mycket begränsad. Kan icke brigad 66 M bibehållas i brigadorganisation och materiel förnyas torde negativa trovärdighetseffekter utomlands inte kunna uteslutas.

Den femte Norrlandsbrigaden, beslutad våren 1982, har av regeringen nu ifrågasatts, trots att t. ex. nya bandvagnar för denna brigad redan beställts. För arméns krigsorganisationsutveckling är det av regeringen i denna del upphävda försvarsbeslutet synnerligen olyckligt. Så sent som i december förra året uttalade chefen för armén i en ledare i Arménytt tilltro till riksdagens beslut i denna fråga. Satsningen i försvarsbeslutet på förstärkning av försvaret i Norrland, som hade säkerhetspolitisk bakgrund, löper risk att urholkas om inte denna brigad kan sättas upp.

För arméns krigsorganisation förestår materielanskaffning åren framöver som med regeringens delvalverade försvarsramar blir ytterligt svärbemästrade. Till detta kommer att inriktningen av väsentliga vapenbärfunktioner och ammunition till dessa har visat sig vara diskutabel med hänsyn till den taktiska och tekniska utvecklingen i omvärlden.

Det har t. ex. allvarligt ifrågasatts om den kraftiga svenska satsningen på

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Meddelande om
interpellation*

riktad sprängverkan (RSV) vad gäller vapen och ammunition inom alla pansarvärnsfunktioner är balanserad med hänsyn till utvecklingen av skydd med hjälp av främst s. k. aktivt pansar. Erfarenheterna från de senaste striderna i Mellersta Östern tyder på att aktivt pansar bringar ner stridsvagnsförlusterna radikalt.

Särskilt allvarligt är att TOW-robotens genomträngningsförmåga mot aktivt pansar enligt vissa uppgifter minskar med minst hälften jämfört med konventionellt pansar. TOW-programmet löper mot denna bakgrund risk att bli ett vapensystem som är en "paperstiger". Eftersom TOW-systemet avses både för attackhelikoptrar och för olika typer av pansarvärnskompanier i fältförbanden är denna breda satsning på ett robotsystem som bygger på riktad sprängverkan oroande om systemets verkan mot moderna stridsvagnsskydd kraftigt reduceras, låt vara att det alltjämt har god förmåga mot pansarskyttevagnar av olika typ.

Vidare är försöken med indirekta pansarvärnssystem (STRIX och M483 A1) för granatkastare och artilleri byggda på RSV-principen. På motsvarande sätt får de lätta när- och mellanpansarvärnssystemen (miniman, granatgevären, pvkanoner), vilka alla bygger på RSV-ammunition, avsevärt reducerad förmåga mot stridsvagnar. Huvuddelen av de svenska värnpliktiga är eller kommer att bli utbildade i dessa system. Vad händer vid en stridssituation om de värnpliktiga blir på det klara med att "svenskt stål" inte biter?

Utvecklingen av nytt lätt stridsfordon, det s. k. XX20-projektet, synes kostnadsmässigt bli allt svårare att försvara inom de ekonomiska ramar som gäller för arméns materielanskaffning.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till försvarsministern.

1. Hur ser försvarsministern på planeringssituationen vad gäller rationalisering av arméns fredsorganisation?
2. Anser försvarsministern att brigad 66M fyller kvalitetskraven för modern markstrid under 1980-talet, och hur ser han på riskerna för en utveckling av A- och B-lag i arméns fältförband?
3. Hur bedömer försvarsministern utvecklingen av skydd för stridsvagnar med hjälp av aktivt pansar och kompositpansar mot bakgrund av det samlade svenska pansarvärnsprogrammet?
4. Anser försvarsministern att kostnaderna för utveckling av XX20-projektet alltjämt är försvarbara inom de bantade materialanskaffningsramarna för armén?

Torsdagen den
24 mars 1983

Meddelades att följande frågor framstälts

den 24 mars.

Meddelande om
frågor

1982/83:378 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om prövningen av rörelsehindrades behov av färdmedel:

I och med att socialtjänstlagen trädde i kraft den 1 januari 1982 hävdade socialstyrelsen att färdtjänsten skulle omfattas av lagens bestämmelser om bistånd, dvs. behovsprövad rätt till socialhjälp.

Jag vill härmed fråga socialministern:

Anser socialministern att rörelsehindrades behov av kommunikationer skall betraktas på ett principiellt annat sätt än vad som gäller för icke rörelsehindrade?

1982/83:379 av *Ove Eriksson* (m) till statsrådet Bengt Göransson om tillvalsämnena i grundskolans högstadium:

I och med Lgr 80 avskaffades de gamla tillvalsämnena i grundskolans högstadium. De enskilda skolorna fick frihet att inom vissa gränser hitta på egna tillvalsämnen.

Wilka är erfarenheterna av det nya systemet med "fria" tillvalsämnena?

Hur många tillvalsämnen har stoppats därför att läroplanens krav på en jämn könsfördelning inte uppfyllts?

Anser statsrådet att de nya tillvalsämnena ger eleverna bättre kunskaper för vidare studier eller yrkesarbete än de gamla?

1982/83:380 av *Kerstin Ekman* (fp) till statsrådet Birgitta Dahl om planerad utbyggnad av vattenkraften:

I november 1982 tillkallade energiministern en parlamentarisk beredning med uppgift att föreslå en plan för vattenkraftens utbyggnad. Beredningen bör enligt direktiven vara klar med sitt arbete senast den 1 juli 1983.

I december 1982 gav regeringen tillstånd för utbyggnad av Äglunds kraftverk i Rickleån. I budgetpropositionen föreslås vidare en utbyggnad av Fatsjö kraftverk i Ångermanälvens vattensystem. Båda dessa projekt är kontroversiella, eftersom starka motstående intressen finns.

Det är anmärkningsvärt att regeringen på detta sätt föregriper beredningens arbete. Det gäller i synnerhet då en plan för utbyggnaden av vattenkraften kan göras så att kontroversiella utbyggnader inte behöver tillgripas. Målen kan nås genom ombyggnader och effektiviseringar. Ytterligare projekt ligger för avgörande bl. a. i Voxnan.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till energiministern:

Har regeringen för avsikt att ge tillstånd till ytterligare vattenkraftsutbyggnad innan vattenkraftberedningen slutfört sitt arbete?

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Meddelande om
frågor*

1982/83:381 av *Gunnar Olsson* (s) till jordbruksministern om ifrågasatt höjning av skogsvårdsavgiften:

I tidningsartiklar har uppgetts att skogsvårdsavgiften skall höjas i syfte att få fram mer skogsråvara till industrin. Kombinerat med ett bidrag för avverkning är det, enligt uppgifterna i pressen, ett sätt att få fram mer massaved och sågtimmer om konjunkturerna för skogsindustrin vänder snabbt uppåt.

Det angavs också att det är fullt möjligt att lägga fram ett sådant förslag för riksdagen i höst så att bestämmelserna kan träda i kraft från den 1 januari 1984.

I anledning av dessa uppgifter vill jag till statsrådet ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att antingen bekräfta eller dementera uppgifterna om att det inom regeringen finns planer på att höja skogsvårdsavgiften den 1 januari 1984?

1982/83:382 av *Jörn Svensson* (vpk) till statsrådet Anita Gradin om homosexuella flyktingar:

Homosexuella utsätts för grov förföljelse i stora delar av världen. Tyvärr har riksdagen hittills avvisat förslag om att sådan förföljelse skall kunna utgöra grund för att erhålla flyktingstatus i Sverige. Däremot har riksdagen uttalat sig för att personer som riskerar förföljelse för homosexualitet, t. ex. i form av allvarliga frihetsstraff, av humanitära skäl skall kunna få stanna i Sverige. Av uppgifter, bl. a. sammanställda av RFSL, förefaller det emellertid inte som om riksdagens uttalande lett till avsedd förändring av praxis. Ett flertal personer som riskerar just sådan förföljelse som nämns i riksdagens uttalande har utvisats och förpassats ur landet.

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att förverkliga intentionerna i riksdagens uttalande?

1982/83:383 av *Karin Ahrland* (fp) till utbildningsministern om det politiska inflytandet vid universiteten:

Enligt uppgift i pressen har en talesman för socialdemokraterna uttalat att samhället måste ta ansvar för att universiteten blir mer inriktade på att stå i samhällets tjänst.

Jag vill därför fråga utbildningsministern:

Anser även utbildningsministern att ett ökat politiskt inflytande vid universiteten är önskvärt?

1982/83:384 av *Jörgen Ullenhag* (fp) till utbildningsministern om framtida regler för antagning till högskolan:

I Dagens Eko den 4 mars gjorde utbildningsministern det överraskande uttalandet att "betygen mer eller mindre spelat ut sin roll".

Jag vill därför fråga utbildningsministern:

Vid vilken tidpunkt anser utbildningsministern att betygen skall avskaffas?

Vilka antagningsregler till högskolan skall, enligt utbildningsministern, gälla efter det att betygen avskaffats?

1982/83:385 av *Margit Gennser* (m) till finansministern om det s. k. tvåprocentmålet för den kommunala tillväxten:

I en intervju i Aftonbladet den 24 mars 1983 yttrade statsministern på en fråga om tvåprocentmålet för den kommunala tillväxten: "Vi har inte släppt det målet. Däremot har vi aldrig sagt att ökningen skulle ske med statliga pengar."

Vem skall betala tillväxten, om inga nya statliga bidrag skall utgå?

Delar finansministern statsministerns uppfattning att tvåprocentmålet ligger fast?

27 § Kammaren åtskildes kl. 17.55.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 107

Torsdagen den
24 mars 1983

---

*Meddelande om
frågor*